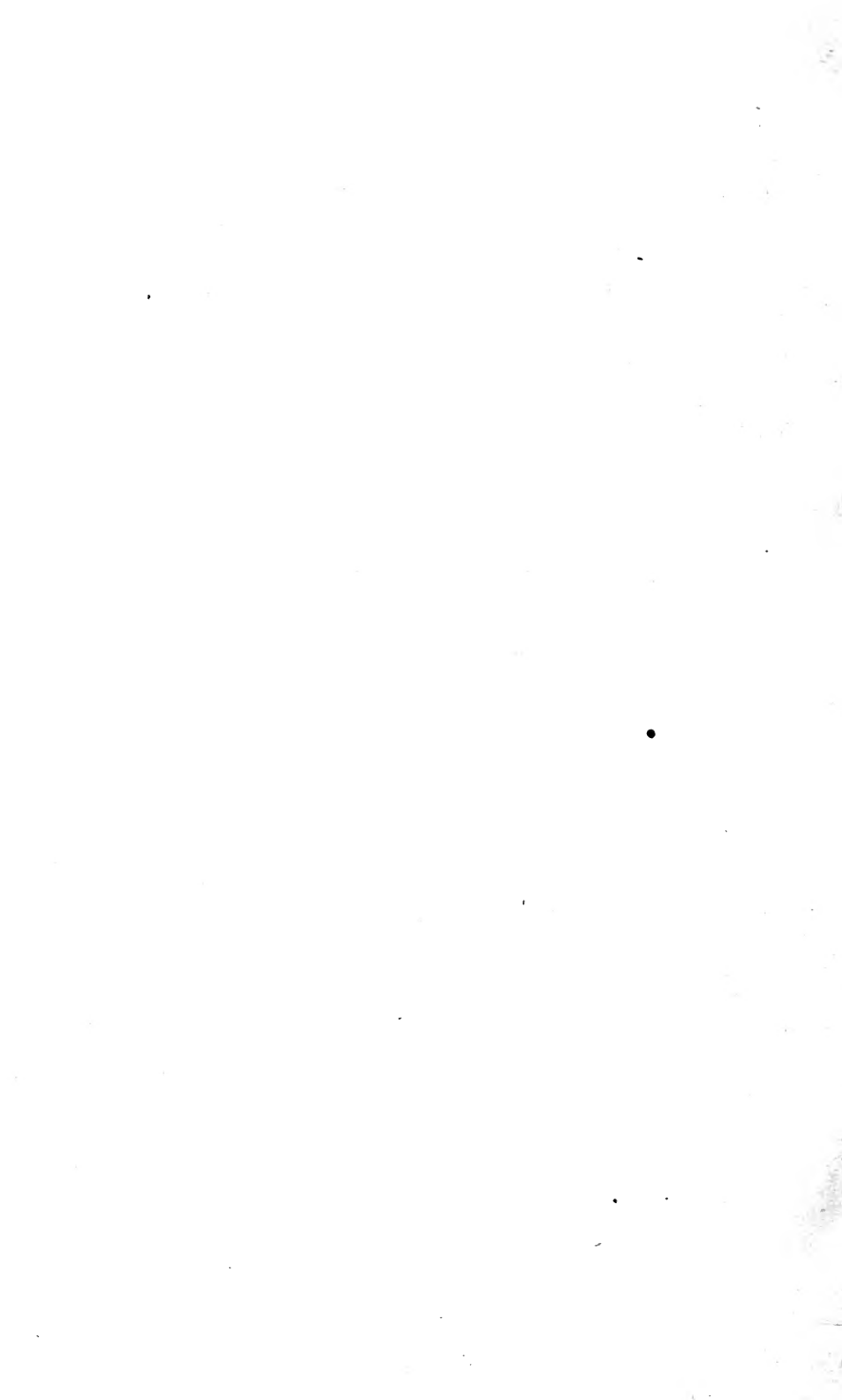

Thomas Michael Leome

Lauthoranspi

JOANNIS DE JURRECREMATA

DE

POTESTATE

PAPAE ET CONCILII GENERALIS

TRACTATUS NOTABILIS.

GENIPONTI.

LIBRARIA ACADEMICA WAGNERIANA.

1871.

TYPIS WAGNERIANIS PENIPONTI.

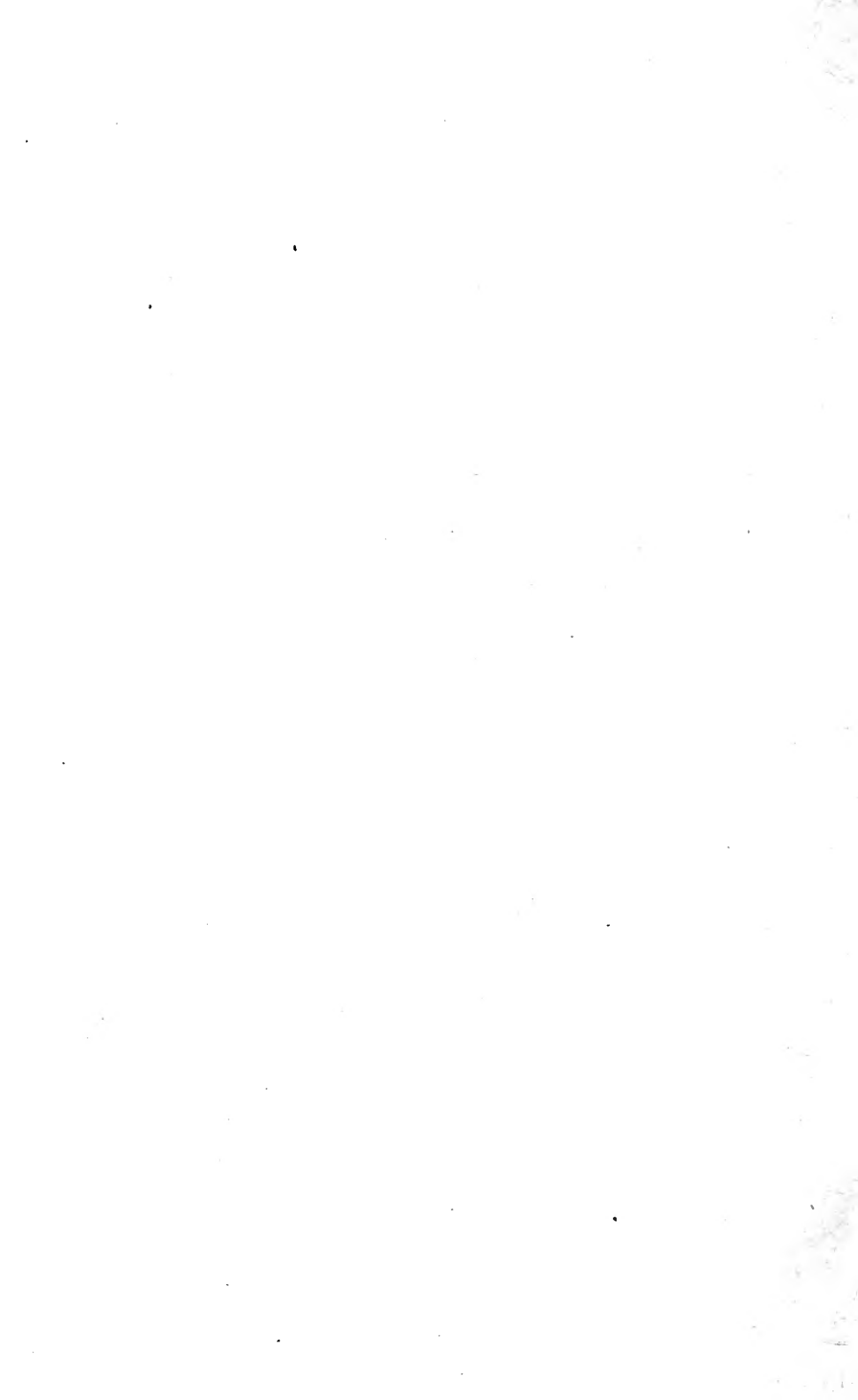
DEM

EPISCOPATE UND CLERUS

GEWIDMET

VON

J. FRIEDRICH.

V o r r e d e .

Die Schrift Turrecremata's (Torquemado's), welche ich hiemit der Oeffentlichkeit übergebe, ist nicht weiter bekannt. Selbst Quéatif et Echard, *Scriptores ordinis praedicatorum* I, 840. nr. II. kennen nur den Titel: „Tractatus notabilis de potestate papae et concilii generalis auctoritate“: scilicet ad Basileensem Oratorem responsio coram Eugenio IV. in Concilio Florentino exhibita. Prodiit teste Joanne de la Caille, *Hist. de l'imprim.* p. 26 Coloniae, Henrici Quentel 1480 fol. Iterum hoc titulo: *De pontificis maximi conciliique generalis auctoritate opera Camilli Campegii.* Venetiis, Jordani Ziletti 1563 in 4., pp. 124. Letztere Angabe ist jedoch durchaus falsch, indem die von Campeggio veröffentlichte Schrift wesentlich verschieden von der ersteren ist.

Während meiner fortgesetzten Studien über die kirchliche Tagesfrage fand ich sie unter den Incunabeln unserer Münchener Hof- und Staatsbibliothek, und bald hatte ich mich überzeugt, dass ich eine Schrift vor mir habe, welche in verschiedener Hin-

sicht ein sehr bedeutendes historisches Interesse zu beanspruchen berechtigt sei und deshalb verdiene, wieder in weiteren Kreisen bekannt zu werden. Verfasst wurde sie nach den Worten des Verfassers im Beginne des zweiten Theiles selbst nach der XII. Sitzung des Concils von Basel.

Turrecremata's Bekämpfung des Concils von Constanz als eines ökumenischen wird überall angeführt. Er hatte in spätern Schriften gegen die IV. und V. Sitzung desselben besonders eingewandt, dass das Concil damals nur von einer Obedienz, der Johannes' XXIII., nicht auch von denen der beiden anderen Päpste, Gregor und Benedict, besucht war. Für die Geschichte des Concils ist es darum wichtig, die Art und Weise seiner früheren Bekämpfung desselben kennen zu lernen, worüber aber gerade diese Schrift vollständigen Aufschluss gibt. Und da er der hervorragendste Verfechter der Rechte Eugen's IV. ist, kann man ohne Uebertreibung behaupten, dass sie hinsichtlich der Concilien von Constanz und Basel eine wichtige Ergänzung der Literatur bildet.

Ein anderes historisches Interesse hat die Schrift vorzüglich auch hinsichtlich der Geschichte des sogenannten „Gallicanismus“, wenn man diesen nach seinem Ursprunge prüfen will. Namentlich kann man sehen, wie richtig es ist, wenn die *Civiltà cattolica* bei Besprechung der Schrift des Dominikaners Bianchi, *de constitutione monarchica ecclesiae et de infallibilitate Rom. Pontificis juxta s. Thomam Aquinatem ejusque*

scholam in Ord. Praedic. 1870. Romae — sagt: . . . parimente il P. Bianchi difende alcuni dell' Ordine di S. Domenico che si vorrebbero da taluni favorevoli alla fentenza gallicana: S. Antonio che si è voluto testè presentare come un precursore e una colonna del Gallicanismo (tom. XI, 81). Ueber den hl. Antonin vgl. meine Abhandlung: Der Reichstag zu Worms 1521. Nach den Briefen des päpstlichen Nuntius Aleander. In den Denkschriften der k. bay. Akad. der Wiss. 1871. S. 85.

Endlich greift die Schrift auch in den kirchlichen Streit der Gegenwart ein. Jeder, der berufen ist, in demselben seine Stimme zu erheben, möge sich darum vorher einem sorgfältigen Studium dieser Schrift unterziehen. Vielleicht trägt sie zur Versöhnung der Geister nicht unwesentlich bei.

München, 18. Juni 1871.

DER HERAUSGEBER.

TRACTATUS NOTABILIS DE POTESTATE PAPAE ET CONCILII GENERALIS.

Prologus in sequentem tractatum incipit.

Quamvis, ut ait b. Hieronymus, grandes materias ingenia parva non sufferant, materiam autem grandem et arduam censeam doctrinam quamlibet pertinentem ad fidei pietatem, quum nullibi quam in ipsa teste b. Augustino periculosius erratur, cum sit juxta Apostolum fundamentum supra quod totius spiritualis aedificii structura confurgit: urget me tamen zelus domus dei, cujus fundamentum praedictum a Christo et Apostolis stabilitum per eos qui videntur domestici dei et in fortem domini computati intueor agitari. Contra quos et si loqui nunc aut scribere quicquid coepero, forsitan moleste accipient, sed conceptum sermonem quis tenere possit, imo quis tenere debeat hoc in loco. Vox enim plangentis auditur ecclesiae ploratus et ululatus multus, quia non jam a saevis tyrannis ut olim, aut ab his qui foris sunt persecutionem patitur, sed quod durius est a propriis filiis impugnatur. Quod eo certe gravius plangit quo in capite laedi se percipit a nonnullis qui detrahare videntur sermonibus veritatis ad increpandum tantummodo eloquia concinnantes. Hi enim suis novis dogmatibus s. patrum, qui tot et tantis miraculis claruerunt, antiqua violantes decreta ac terminos, quos ipsi praefixerant, transeuntes, cum tamen teste b. papa Zozimo inconvulsis radicibus vivere apud nos debeat

antiquitas illa, cujus decreta patrum reverentiam fanxerunt, nonnulla alias inaudita et dogmatizare et attemptare contra Christi generalem vicarium non verentur. Quid est enim, obsecro, illum, cui in persona Petri dictum est: Tu vocaberis cephas et tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, a subditis impeti, citari illique imperari ac inhibere sub comminatione poenarum nec non et contra ipsum anathematizationis ac suspensionis sententias fulminare? Numquid membra caput subjicient, aut oves pastorem oppriment? aut servi patrisfamilias eum quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram, foras ejicient, sibimet judicium usurpantes ac naturalem rerum ordinem pervertentes? Profecto verendum est, jam nos in illa fere tempora incidisse, de quibus Apostolus, imo per Apostolum s. spiritus protestatur: Quia instarent tempora periculosa in quibus essent homines elati, protervi ac parentibus inobedientes, et quod in ipsis etiam temporibus discessuri essent quidam a fide attendentes spiritibus erroris. Si enim prioris synagogae, quae Christi ecclesiae tipum gessit, periodum diligenter attendas, proculdubio reperies, quod quamdiu illius temporis summi sacerdotii institutio juxta Dei ordinationem servata fuit, tamdiu illius legis et populi status incolumis perduravit. Cum autem summi sacerdotis institutio et destitutio, dei ordinatione sprete, ex voluntate hominum dependere et ipsum sacerdotium temporale ac mutabile, imo et animale esse incepit, quod quidem jam circa Christi tempora accidisse Joannes Ev. affirmat, cum de Caypha, quod effet sacerdos anni illius commemorat, tunc cursum suum synagoga explevit. Cum ergo praedicti ad depressionem auctoritatis Christi vicarii, imo ut videtur ad destitutionem et institutionem quinquennalem aut septennalem summorum pontificum in generalibus conciliis moliantur: nonne videmus ad hoc jam tendere, ut ipsum summum

facerdotium cito efficiatur animale? Qui utinam redirent ad cor; nam licet necesse sit ut veniant scandala, verumtamen, scriptura teste, vae homini illi per quem scandalum venit. In talium enim scandalorum actores divina ultio etiam temporaliter dilationis impatiens legitur defaevisse. Tradit namque historia numerorum, olim infurrexisse conglobatos levitas, proceres synagogae et qui tempore concilii per nomina vocabantur, adversus Aaron, summum domini sacerdotem, in sua multitudine confidentes atque sanctitatem allegantes ac se habere dominum gloriantes. Cur, inquit, Aaron super populum domini elevaris? sufficiat tibi, quod omnis multitudo sanctorum est et in ipsis est dominus. Sed revera quod ipsa multitudo quae summi illius sacerdotis legalis praeeminentiam injuste depri-mere satagebat, non sanctorum, sed insolentium et protervorum extiterit, subita ac rigida animadversio patefecit; quorum similes praefati moderni utinam non inveniantur in poena, qui ut videtur similes illis volunt esse in culpa. Horum igitur opinioni, veritate ut confido illustrante inspecta, quicquid alias senserim, cupiens prout teneor obviare, sequentem tractatum, cui de potestate ecclesiae et concilii generalis titulum praenotavi, sanctorum quantum valui innixus auctoritatibus, rudi stilo ac brevi sermone compegi juxta materiam inquirendo sermonem moreque scholastico procedendo, nil tamen in his pertinaciter asserendo, sed potius correctioni ff. sedis ap. et determinationi sanctissimi D. N. P. Eugenii IV cuncta subjiciendo, cui, ut habetur XVII dist. Multis, majores seu difficiliores causae ecclesiae merito reservantur. Ad quod etiam facit, quod b. Hieronymus ponit in cap. Haec est fides XXIV qu. I. Haec est, inquit, fides, pater beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia quamque semper tenuimus, in qua si minus perite aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te qui Petri fidem et sedem tenes. Si autem haec nostra confessio

apostolatus tui iudicio comprobetur, quicumque me culpae voluerit, se imperitum vel malivolum vel etiam haereticum comprobabit. Haec ille. Et quod s. Thomas in II. II. qu. I. art. X. dicit: Ad illum, inquit, qui toti ecclesiae praest pertinet determinare ea quae fidei sunt, ut inconcussa fide ab omnibus teneantur.

Explicit prologus.

Praefens tractatus in tres partes dividitur, in quarum I. de potestate papae et concilii generalis quaestio movetur et solvitur. In II. quorundam decretorum conciliorum Constantiensis et Basileensis sententia, potestatem concilii generalis papae potestati praeferens, cum suis fundamentis improbatur contrariaque sententia declaratur et ponitur. In III. quaedam responsio facta ambasciatoribus D. P. Eugenii IV. ex parte Basileensis concilii impugnatur ac refellitur.

INCIPIT PRIMA PARS TRACTATUS.

Quantum ad primum proponitur haec quaestio: Utrum generale concilium a D. papa convocatum et ab eodem confirmatum habeat potestatem a papae potestate distinctam? Et arguitur, quod sic, quia alias sequeretur magnum inconveniens, videlicet quod in casu quo papa indigeret correctione et nollet seipsum emendare, careret omnino correctore, cum non esset habens potestatem super seipsum, et exemplo sui erroris tota periclitaretur ecclesia: ergo videtur, quod nedum distinctam, sed etiam majorem potestatem oporteat ponere in concilio, quam in papa. Praeterea eipso, quod papa concilium convocat et convocatum confirmat, videtur seipsum concilio submittere, alias enim videretur frustra concilium convocare, si non sit distincta potestas concilii convocati et papae convocantis, quia sic omnia posset papa per seipsum, quae possit per concilium convocatum. Item s. Thomas in ultima quae-

stione sup. II. sentent. art. penult. insequens Tullium tenet, quod non solum impune, sed etiam meritorie seu laudabiliter aliquis ex subditis potest occidere tyrannum propter bonum reipublicae procurandum: ergo a fortiori licebit concilio, quod est plus quam persona particularis, et si non occidere, saltem deponere papam tyrannum et ecclesiae corruptorem. Hoc autem non esset, nisi distinctam ab eo potestatem haberet vel majorem. Praeterea Christus dicit Matth. XVIII.: Ubi-
cunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Cum ergo concilium legitime congregatum sit congregatum in nomine Christi, est ipse Christus in medio eorum: ergo a sui praesentia capit ipsum concilium auctoritatem immediate et sic non dependentem a papae potestate, ergo aliam et distinctam. Praeterea b. Paulus resistit in faciem Petro et illum correxit, ut habetur Gal. II. Sanctus etiam Thomas II. 2. qu. XXIII. tenet, quod ubi imminet periculum fidei, subditi possunt arguere praelatos, ubi nec etiam papam excipit. Si ergo hoc licet privatae personae, multo fortius hoc licet ipsi concilio. Hoc autem non esset, nisi distinctam potestatem haberet. Praeterea Christus dixit Petro: Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, Matth. XV. Et postea idem dixit toti collegio apostolorum: Quaecunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo, Matth. XVIII. Et quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, Joann. XX. Ergo ex ordinatione Christi videtur separata potestas collegii a papae potestate. Alias videtur frustra dixisse unum vel aliud, cum alterum suffecisset.

In oppositum.

In contrarium arguitur primo ex fundamento ordinis naturalis. Nam constat, quod omnis multitudo recipit influxum a primo mediante aliquo uno, sicut sensibilia fuscipiunt influxum a septem orbibus et illi suam virtutem recipiunt a prima causa mediante primo

mobili fecundum philosophum. Et omnia corpora lucida illuminantur a prima causa non immediate, sed mediante sole et omnia calida ab eadem calorem participant mediante igne. Oportet ergo multitudinem praelatorum in concilio congregatorum a Christo influxum accipere mediante aliquo uno, nisi dicatur, concilium esse multitudinem quandam contra naturae ordinem congregatam et societatem innaturalem, quod non videtur sane dictum. Et haec est sententia Dionysii: Primum entium movere infima per media et media per suprema.

Ad idem arguitur ex fundamento ordinis politici. In omni enim principatu bene disposito sec. philos. in politicis est unus solus supremus princeps, ad quem pertinet directio omnium de illo principatu. Si ergo concilium, quod est quidam principatus sive congregatio principum ecclesiae, est principatus bene dispositus, oportet quod ejus actiones dirigantur per unum, quem papam dicimus, qui diversitates opinionum et sententiarum, quae ex multitudine capitum ut plurimum consequuntur, habeat reducere ad unitatem, quia alias scissurae multae in illo corpore mystico insurgerent, praesertim ubi in partes aequales, sicut possibile et facile est, dividantur, vel ubi, ut plurimum solet, potentiorum sententia praevalere velit. Quae divisio per hunc unum ad unitatem reduci habet, nisi dicatur, quod hoc non posset contingere eo quod tale concilium errare non possit, cujus oppositum infra ostenditur. Non ergo alia erit potestas talis multitudinis et principis ejus, sed una vel saltem duae subordinatae, quas licet pro una reputamus potestate.

Et confirmatur idem ex fundamento ordinis artificialis. Multae enim potentiae vel multa instrumenta bene ordinata non applicantur ad actum nisi imperio unius principalis potentiae. Sicut ad fabricam domus applicantur ferra, dolabrum et malleus, manus, oculus et alii sensus exteriores, fantasia et ratio ad imperium

folius voluntatis, non tamen est alia potestas domificativa in omnibus istis, sed una secundum essentiam, licet alterius rationis secundum esse quod habet in singulis potentiis et instrumentis. Sicut ergo sublato actu voluntatis non remanet aliquis motus ordinatus debite tendens in unum finem, ita nec in concilio sublata papae voluntate vel potestate. Sed ut Varro ait: quot homines, tot sensus, una ergo erit utriusque potestas modo praedicto, cujus tamen principalitas sit in papa. Praeterea Christus praedixit futurum ut fieret unum ovile et unus pastor, concilium ergo ut seorsum a papa sumptum aut est ovile aut pastor. Si pastor, quaero, cujus ovilis, praesertim cum dicat adversarius, quod concilium totam universalem ecclesiam repraesentat. Non est ergo pastor ecclesiae, cum ipsum sit ecclesia. Erit ergo aut pastor suiipsius aut pastor sine ovili. Si ovile, ergo alicujus pastoris, non autem nisi papae, cum nullus alius homo sit extra ipsum ovile, ut supponitur in casu: Igitur propositum. Si dicas, quod est pastor respectu eorum qui non sunt in concilio, de quorum salute agit, contra, quia ut dictum est secundum eos illos repraesentat et sunt quasi unum virtualiter, cum non possint esse faciliter unum localiter. Et praeterea ponamus, quod tota christianitas sit simul in eodem loco, quod non est impossibile nec implicat contradictionem: istud concilium, cujus erit pastoris? Si dicas, quod concilium quidem est ovile non papae, sed Christi, qui est immediatus pastor ipsius, hoc est frivolum dicere, quia pastor et ovile debent esse unius status, saltem de pastore immediato, quia aliquis principalis absens potest substituere pastorem delegatum. Esse autem unius status et unius conversationis cum ovili humano bene conveniebat Christo ante ascensionem, non autem postea. Ideo oportet loqui de alio pastore, qui sensibilibus cum hominibus conversetur, propter hoc enim Christus post resurrectionem ascensus in coelum et derelicturus humanum statum secun-

dum praesentem conversationem providit de pastore conformis conversationis, ubi dixit Petro: Pasce oves meas, quasi dicat: Ego jam curam pastoris immediati habere non potero, sed te mei loco substituo, a quo etiam pastoratu ipse Petrus defecit, cum a praesenti statu excessit. Si forte dicatur, quod Petrus vel papa est quidam immediatus pastor ecclesiae disgregatae, non tamen in concilio congregatae: hoc videtur leviter dictum, quod aliquis sit pastor ovium disperfarum, et non simul congregatarum; quod dicere habent oppositam viam sequentes, videlicet quod papa non sit caput concilii, et per consequens nec praelatorum ibidem congregatorum, sed tantum in suis particularibus sedibus disperforum. Licet etiam aliquorum error ad hoc dudum se extenderit, ut dicerent, etiam auctoritatem et jurisdictionem episcoporum et curatorum esse immediate a Christo, quem errorem prosequi non est praesentis propositi, praesertim cum contra ipsum doctores et signanter s. Thomas et Herveus diffuse tractaverunt. Praeterea si concilium habet aliam potestatem a potestate papae, aut hanc habet a seipso aut a Christo aut a papa. Non a seipso, quia tunc esset deus vel deorum multitudo a nullo dependens. Si dicas, quod non sequitur, quia multae communitates habent jurisdictionem a seipsis, inquantum singula earum est quaedam communitas; dico, quod hoc non est ad propositum; hoc enim accidit communitati, quae nullum habet superiorem de jure vel de facto, quia sic communi consensu civium sibiipso et suis jus statuere et leges et regimen condere potest. Sed cum aliqua communitas habet dominum principalem et absolutum, cujus dominium non dependet ex arbitrio vel consensu subditorum, sicut jure belli vel pretii adquisitum, sicut habuit Christum ecclesia quamdiu Christus cum hominibus conversatus est, tunc tota potestas jurisdictionis jacet penes ipsum dominum. Et hinc est, quod non est legibus aliquid ordinatum ab apostolis, quamdiu

cum ipsis praesentialiter fuit Christus, sed totius collegii ordinatio ad ipsius pendebat imperium. Cum etiam a tali communitate recedit talis dominus totam suam auctoritatem alicui vicario suo dimittens nil auctoritatis relinquens ipsi communitati vel ejus suppositis, tunc talis communitas nullam potestatem habet jurisdictionis sive cives sint dispersi sive congregati. Unde non majorem potestatem habent in aula palatii uniti, quam singuli in suis domibus dispersi; sed subsunt mere potestati ipsius vicarii, donec aliter ordinet, vel praesentialiter redeat principalis vel novum jus ipsi communitati conferret. Ita in proposito Christus, quamdiu vita mortali vixit, fuit immediatus rex et pastor mortalium et verus dominus independens, in cujus signum abscondit se in monte, cum eum turbae voluerunt facere regem, Joann. VI., non solum in humilitatis exemplum, ut communiter exponitur, sed quia videbat, quod suum dominium non erat talis naturae, ut dependere deberet ex hominum voluntate, cum ratio fontalis veri domini esset in ipso ratione deitatis unitae. Sed transire volens ex hac mortali vita seu mundo ad patrem dimisit vicarium suum Petrum in terris dicens: Pasce oves meas, Joann. XXI. In quo verbo intelligitur collatum quod ante fuerat promissum: Tibi scilicet dabo claves regni coelorum, Matth. XVI. Et hanc commisionem Petro faciendo nullam mentionem fecit de communitate ecclesiae, nisi tantum ut pascatur, ligetur et solvatur et confirmetur, ubi dictum est Petro: Confirma fratres tuos, Lucae XXII., et hoc donec redeat in statu glorioso, et tunc cessabit omnis vicariatus, Ezech. XXXIV.: Ecce ego ipse pascam oves meas etc. Et hoc exemplum omnino simile esset, si talis dominus recedens a sua communitate committeret illi ut, si contingat vicarium suum mori, eligant, quem voluerint ex seipsis, qui electus habeat ipso facto eandem auctoritatem quam primo contulerat, et sic successive. Tunc enim si electus haberet plenam potestatem non quidem ab ipsa com-

munitate, sed a principalis domini ordinatione et concessione. Ita in proposito, quia Christus recessurus a praesenti conversatione reliquit suam potestatem Petro, quo mortuo ecclesia alium elegit, qui electus ipso facto consequitur eandem potestatem quam Petrus, non quidem virtute ipsius electionis vel ecclesiae eligentis, sed virtute principalis domini sic volentis et ordinantis. Quod si quaeratur, unde constat per scripturam, quod Christus per hunc modum voluerit successores Petri suam potestatem habere, cum de hoc nulla fiat mentio in evangelio: dicendum secundum Herveum, quod cum non sint nisi duo modi successionis in principatu bene ordinato, videlicet per haereditariam originem et per electionem voluntariam, eo facto quo non expressit primum modum quemadmodum fecit in veteri testamento, intelligitur voluisse et reliquisse secundum. Si vero dicatur, quod concilium sortiatur hanc auctoritatem immediate a Christo, hoc videtur dictum sine fundamento. Nullibi enim invenitur hoc in serie totius novi testamenti. Unde sicut non legeremus hanc auctoritatem expresse collatam Petro plus quam Paulo, non attribueremus ipsam plus Petro quam Paulo; ita cum non legamus Christum hanc contulisse concilio, non debemus dicere, concilium illam habere, nisi forte dicamus per novam revelationem vel novam collationem Christum illam concilio tribuisse, de quibus aequè parum constat; vel nisi dicatur, hanc auctoritatem collatam ecclesiae vel concilio in persona Petri, quod infra ostendatur non esse verum. Sed forte vellent dicere, quod tunc concilium accepit immediate auctoritatem a Christo, cum vocavit discipulos et elegit duodecim ex eis, quos apostolos nominavit, Luc. XII. Dico, quod ex hoc non habetur, quod aliquam jurisdictionem illis contulerit, sed solum speciale officium evangelisandi. Et hoc sonat glossa Ambrosii dicentis, quod elegit duodecim ad procurandum auxilium salutis humanae, quos per terrarum orbem factores fidei aestimaret. Unde nec ipsi Petro ex

hac electione aliquam jurisdictionem tribueremus, nisi legeremus alias sibi ad partem esse collatam. Nec similiter fundari potest haec immediata collatio super illud Luc. IX.: Convocatis autem duodecim apostolis dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemonia et ut languores curarent, quia expulsio daemonum et languorum curatio nullam jurisdictionem important, sed solum gratiam quandam gratis datam quam merus laicus et infimus subditus habere potest. Unde et Marci ultimo data est vel promissa omnibus indifferenter perfectam fidem habentibus, quia signa autem eos qui crediderint haec sequentur etc. Quaedam autem aliae auctoritates, quibus hoc ipsum astrui possit, inferius evacuabuntur. Si ergo dicatur tertium, videlicet quod concilium hanc auctoritatem habet a papa, sic habetur propositum, quia tunc una erit auctoritas utriusque unitate ordinis et dependentiae de qua hic loquimur, quia potestates dependentes et subordinatae non sunt potestates simpliciter distinctae, nisi dicatur, quod papa suam auctoritatem transfert totaliter in concilium, seipsum illa privando, quod infra conclusione VIII. ostendetur non esse conveniens.

Ordo dicendorum in quaestione sequitur:

Circa istam quaestionem sic procedetur: I^o. enim pro materiae dilucidatione ponuntur XIV. conclusiones cum suis probationibus et contra earum aliquas ponuntur aliquae objectiones et statim subjicientur solutiones. II°. vero respondebitur ad titulum quaestionis. Et tandem III°. dicetur ad rationes in oppositum factas in principio quaestionis.

I. CONCLUSIO.

Quod non est tantum tribuendum iudicio multitudinis, quin iudicium solius papae etiam in agibilibus possit ante divinum conspectum iudicio multitudinis praevalere.

Probatur de facto per exemplum Gregorii VI., qui tam a collegio cardinalium, quam a cetero clero et

populo romano judicabatur pessimus pastor et sanguinis omnium effusor, adeo quod ipsum morti vicinum unanimes consensu omnes judicarent indignum ecclesiastica sepultura. Oppositum tamen ostensum divino et patenti miraculo per miraculosam apertionem portae ecclesiae s. Petri, ut habetur in chronica Martiniana.

II. CONCLUSIO.

Quod concilium non habet judicare papam de quocunque defectu notatum.

Probatur conclusio ratione, exemplo et auctoritate. Ratione quidem, quia omne iudicium ordinatum habet fieri per superiorem potestatem, concilium autem non habet potestatem superiorem potestati papae, cum sit una utriusque potestas, ut probant rationes pro parte affirmativa factae, quae in hac conclusione verum concludunt. Tum etiam quia potestas papalis non est potestas primaria, sed vicaria, quae solum de sui natura habet supra se potestatem principalis instituentis, nisi appareat de summitione ejus alterius potestati per eum ad quem spectat ipsam summmittere, quod non apparet de Christo, papa et ecclesia vel concilio. Unde sicut aliqua communitas invadens suum rectorem a principali domino substitutum laesae majestatis rea teneretur, cum debuerit recursum ad principalem habere: ita etiam de concilio et papa. Nullam enim jurisdictionem habent inferiores super vicarium eorum, nisi eis expresse sit collata a principe subdelegante. Debet ergo concilium papam errantem admonere filiali caritate, obsecrare et hortari, ut errorem suum cognoscat et corrigat. Quod si non fecerit, debet haberi recursus ad Christum, ut ipsum illuminet vel de medio tollat, ut de tyranno, qui non habet superiorem, dicit s. Thomas in lib. de reg. princ. Sperandum enim est, quod Christus in vicarium abutentem potestate sua sic ostendet iudicium, sicut fecit in Anastasium II. papam haereticis communicantem scilicet Fotino et Achatio, qui fuit metu

divino percussus, quia videlicet dum appellaret, emisit intestina, ut habetur XIX. dist. Anast. cum sua glossa, et hoc non judicante, sed orante concilio pro sanctae ecclesiae defensione, ut exinde trahi potest. Legitur similiter punitus alius papa consentiens Arrianis in concilio romano tempore b. Hilarii, licet de nomine istius in historiis inveniatur varietas, quia alii ipsum Leonem, alii Liberium vocant, sed potuit esse binominis, ut dicit Vincentius, sed non est curae de nomine, ubi constat de supposito vel de facto. Similiter etiam legimus divino iudicio punitum Joannem XII., licet non in fide, sed in moribus errantem, quia scilicet cum meretrice quiescens repentina morte sublatiis est, ut refert Vincentius lib. XXV. cap. LXXXVI. Quod si aliquis occulto Dei iudicio in suo errore a domino toleretur, non erit magnum, illum tolerari ab hominibus, qui a domino toleratur, ut dicit Augustinus.

Quod si objiciatur in hoc casu non esse dissimulandum, quia ex hac tolerantia imminet periclitatio totius universalis ecclesiae: dicendum quod non est diffidendum in hac parte de divina providentia, nec est facile praesumendum, quod ob errorem unius personae tota periclitetur ecclesia, cui promissum est Matth. ultimo: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Etenim si quandoque naufragium patiat, non tamen summerisionem. A multiplici enim naufragio Christus haecenus eam liberavit, ut tempore Liberii papae, qui licet haereticus, tamen sex annis in papatu a domino toleratus est, deposito Felice papa catholico per Constantium imperatorem, ut ponunt Vincentius Bellovacensis et Martinus in chronicis suis. Et licet nobis occulto suo iudicio Christus illum tanto tempore sustinuerit, tamen non propter hoc ecclesia subversa est, licet multum agitata procellis, quia tunc impune sacerdotes catholici passim per orbem et in ecclesiis interficiebantur papa ipso non contradicente. Sed tandem providit Christi potentia, quia hoc de medio, ut

credendum est, fidelium precibus ablato per successorem catholicum ecclesia instituta est pristinae paci et rectae fidei, et sic post tempestatem tranquillum fecit qui utrumque habet in manibus. Similiter magnum naufragium passa est ecclesia, cum vacavit saepius sedes Romana propter discordiam electorum, praesertim cum semel vacavit septem annis cum dimidio, ut in chronica Martin. legitur. Similiter cum illi menstruosa praefuit femina, quam et si deus occulto suo iudicio execrabilis tamen vitae in sede b. Petri sustinuerit: non tamen ex hoc periit ecclesia. Eodem quoque modo tempore bb. Eusebii Vercellenfis, Hilarii et Martini confessoris ipsi fere soli catholici erant ceteris fere omnibus praelatis et clericis ariana peste infectis, et tamen Christus naviculam suam perambulantem et pervagantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, cum tandem sopitis erroribus imperavit ventis et facta est tranquillitas magna. Quae omnia futura esse praefiguratum est in ipsa navicula Petri, agitata quidem ventis, minime tamen summersa. Et futuros etiam errores in ipsis Petri successoribus fore, praefiguratum est in ipso periculo summersionis Petri, sed quod non humano studio, sed tantum divino auxilio hujusmodi periculis succurrendum esset, praenotatum est in hoc quod Christus non convocatis discipulis, sed per semetipsum Petrum periclitantem erexit. Et etiam quod correctio Petri apostoli ad ipsum Christum pertineret, ostendit Christus, cum dixit ipse, non alius ab eo missus: modice fidei, quare dubitasti? Matth. XIV. Firmiter itaque sperare debemus in Christo, quod quemadmodum haecenus, sic etiam in futurum suae ecclesiae contra quaecunque finalia pericula providebit. De qua dixit Matth. XVI.: Et portae inferi non praevalent adversus eam. Non enim dixit: Non agitant vel perturbabunt, sed non finaliter praevalent usque videlicet ad ipsius extinctionem seu finalem consummationem. Et confirmatur sic conclusio per exemplum Marcellini, propter cujus idolatriam

congregato concilio, cum expectaretur, ut ipsum confessum errorem suum concilium condemnaret, concilium ipsum unanimi decreto respondit: Absit ut summus pontifex ab aliquo judicetur. Negasti tu? negavit Petrus magister tuus, et quis apostolorum ausus fuit eum judicare? Sed egressus foras flevit amare. Tu ergo in teipso collige causam tuam et ore proprio teipsum judica. Haec Martinus in chron. Quod si dicas, ut quidam fingunt, quod sic respondit concilium, non quia non potuit, sed quia noluit judicare ipsum, videndo ejus humilitatem, quia se concilii judicio humiliter submittebat: hoc est ad placitum dictum, nec in verbis dictae responsionis diligenter attentis fundatum. Non enim dixit ipsum concilium: Absit ut se humilians vel seipsum judicans, sed absit ut summus pontifex ab aliquo judicetur, quasi dicat: eoipso quod summus a nullo potest judicari, cum judex sit superior judicato, summo autem nihil sit summius. Dicendum ergo, quod sicut supposito, quod b. Petrus in sua negatione perstitisset, Christus per aliquem modum suae ecclesiae de alio vicario providisset, ita si Marcellinus in suo errore permansisset, non fuisset de jure quicquid sit de facto a concilio judicatum, sed Christus eum vel subito estinxisset, sicut de Anastasio dictum est, vel post aliquantam ex secreto suo judicio tolerantiam per successorem meliorem, sicut de Liberio et Joanne dictum est, suae ecclesiae providisset, et illam pristinae tranquillitati reddidisset. Confirmatur etiam exemplo Symmachi papae, de quo XVII. dist. Concilia, ubi expresse habetur, quod concilium romanum judicare noluit ipsum Symmachum, licet secundum glossam de haeresi notatum, de qua maxime videretur papa judicandus, sed ipsius concilii haec fuit decreta responsio: Symmachus papa sedis apostolicae praeful ab hujusmodi opinionibus impetitus quantum ad homines respicit sit immunis et liber, cujus causam totam dei judicio reservamus, nec potest dici, sicut de Marcellino, ut dictum est, quidam fingunt, quod con-

cilium sic responderit, quia Symmachus se humiliaverit vel seipsum judicaverit, quia de hoc non fit ibi mentio nec in textu nec in glossa. Ideo dicendum est, quod concilium sic respondit, quia cognovit, se tanquam ovile supra pastorem nullam jurisdictionem habere vel judiciariam potestatem. Nec valet etiam, quod quidam dicere volunt, quod concilium ipsum judicavit, videlicet iudicio absolutorio dicendo, fit immunis et liber, quia si hoc concilium intendisset, frustra addidisset: cujus causam totam dei iudicio reservamus, quasi quod non ab hominibus, sed a deo iudicari posset. Ex quo etiam patet, quod illi de isto concilio non crediderunt, se habere immediate a deo plenitudinem potestatis et judiciariam auctoritatem supra quamcunque personam, etiam si papalis dignitatis existat, ut quidam moderni praesumunt et garriunt; quod si hanc opinionem habuissent illi de isto concilio utique tali auctoritate in Symmachum uti potuissent et debuissent.

Confirmatur etiam conclusio auctoritate, et primo Anacleti dicentis: ejectionem summorum pontificum sibi soli dominus reservavit, quamvis electionem eorum bonis sacerdotibus et populis concessisset, ut habetur LXXIX. dist. Ejectionem, ubi pro confirmatione rei dicit glossa, quod hic fallit regula, quae dicit, ad quem spectat institutio et destitutio, quia scilicet ecclesia potest papam instituere modo praedicto, non tamen destituere. Item IX. qu. III. nemo: nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderantem. Neque enim ab Augusto neque ab omni clero neque a regalibus neque ab omni populo iudex iudicabitur. Item ibidem aliorum hominum causas deus voluit per homines terminare, sed istius sedis praesulem suo sine quaestione reservavit arbitrio. Voluit b. Petri successores coelo tantum debere innocentiam et subtilissimi discussoris indagini inviolatam habere conscientiam. Et sunt verba Symmachi papae. Eadem penitus sententia continetur in c. facta subditorum, et c. Ipsi sunt, et duobus sequentibus eadem

causa et quaestione. Item auctoritate Hieronymi, et habetur in c. haec est fides XXIV. qu. prima, ubi Hieronymus loquitur papae secundum gloss.: haec est, inquit, fides, pater beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia quamque semper tenuimus, in quam si minus perite aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te qui Petri fidem et sedem tenes. Si autem haec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque culpae me voluerit, se imperitum vel malevolum vel etiam non catholicum, sed haeticum comprobabit. Haec ille. Ex quibus patet, quod iudicium de fide non ad concilium, sed ad papam b. Hieronymus refert, et quod papae sententia praeposenda est sententiae cuiuscunque. Cum igitur eidem non conveniat, esse fidei iudicem et de fide iudicari, sequitur, quod papa etiam de fide de qua magis videtur a nemine iudicatur. Ad confirmationem etiam conclusionis facit, quod scribit Augustinus in lib. de conflictu vitiorum atque virtutum, ubi in persona quorundam, qui statim ut non habent praelatum ad placitum suum correctum, ipsum despiciunt et ejus obedientiam sub specie sanctitatis, quam Augustinus ibi contemptum vocat, subterfugiunt, sic loquitur: Quis tu, ut peioribus obtemperes, deterioribus famulatum exhibeas? te magis quam illos imperare decuerat, qui tibi non possunt ingenio vel industria coaequari? Obtempera ergo magis domini imperio, et non sit tibi cura de aliquo. Quibus ipse obvians in persona verae humilitatis respondet: Si domini est obtemperandum imperio humano subditi necesse est magisterio. Ipse enim dicit: Qui vos spernit, me spernit, et qui vos audit, me audit. Ita, inquis, oportet, si talis, qui imperat, esset, sed non est talis, per quem deus imperat. Sed Apostolus contra: Non est potestas nisi a deo, quae autem a deo sunt, ordinata sunt; itaque qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Quales enim esse debeant qui imperant, non est a subditis discutiendum. Haec ille.

Ubi etiam infra dicit expresse, quod Christus dicens, super cathedram Moyfi federunt scribae et pharisei etc., praevidit etiam tales pastores futuros in ecclesia sua, et tamen hortatur non ut ipsos abjiciamus, sed ut faciamus quae dicunt, et non quae faciunt. Et si Augustinus hoc dicit generaliter de omnibus praelatis, multo tamen magis habet locum in praelato praelatorum. Qualis ergo secundum Augustinum esse debeat papa, videlicet postquam est papa, non est a subditis discutiendum.

Sed diceret forte aliquis, quod etsi nullus homo potest papam judicare, saltem hoc potest facere concilium generale, quod non est subditum papae, sed supra papam. Resp., quod et si a nonnullis hoc dicitur, a nullo tamen probatur, et ideo eadem facilitate contempnitur qua proponitur. Secundum hoc enim oportet dicere, quod membra dispersa sunt quidem sub capite, unita vero sunt supra caput, quod est tam infideliter quam innaturaliter dictum, ut infra ostendetur. Sed contra conclusionem istam videtur esse expresse c. Si papa dist. XL., ubi dicitur, quod papa de nullo crimine a quocunque mortalium judicatur, nisi apprehendatur a fide devius. Ex quo sequitur, quod saltem de haeresi ab homine potest judicari. Sed dicendum, supposito quod Bonifacius Africanus, cujus est istud capitulum, fuit hujus opinionis, non tamen est adeo sibi deferendum, quin potius deferendum sit multis aliis si oppositum sentiant. In hujusmodi enim dubiis praeponenda est sententia multorum sententiae unius, nisi sit auctoritatis tantae, quod potens sit aliorum opiniones refellere, quod non est in proposito neque ratione doctrinae neque ratione dignitatis.

Quot autem et quanti sint oppositum sentientes patet discurrenti dicta veterum doctorum atque pontificum, qui licet quasi innumeri occurrerent, tamen specialiter inveniuntur Innocentius, a quo sumptum est c. Nemo IX. qu. III.; Symmachus, a quo sumptum est c.

Aliorum et Aurelius, a quo c. Facta est; Gelafius, a quo c. Ipsi sunt, et duo c. cuncta; Sixtus, a quo c. Mandastis II. qu. V.; Leo, a quo c. Auditum est; Nicolaus, a quo c. Nemini XVII. qu. IV., Paschasius vel Pascalis, a quo c. Significasti extr. de elect.; Innocentius, a quo c. Quanto extr. de transl. episcop.; Anacletus, a quo c. Ejectionem dist. LXXIX.; Hieronymus, a quo c. Haec est fides XXIV. qu. I. Quae omnia capitula, licet magis vel minus expresse et sub diversis verbis, tamen conformiter in hoc conveniunt, papam ita omnes judicare, ut a nemine alio judicetur, non excludendo amplius casum fidei quam casum alium cujuscunque criminis, et mirum effret, quod tot et tanti viri et maxime b. Hieronymus, cujus sententia non parum ponderanda est, non viderint hanc exceptionem esse fiendam. Et si viderint, magis mirabile est, nec aliquo modo credendum, quod ipsam non exprefferint. Nec ullo modo praesumendum est, illos ex ignorantia vel ignavia tacuisse punctum istum in materia tam ardua et ponderosa et statum totius ecclesiae concernente, cum maxime studuerint omnes praefati negotia et dubia ecclesiae statum concernentia exprimere et lucidare, et maxime b. Hieronymus, qui non in genere, sed in specie et in casu fidei locutus est, ut patet tam textum quam glossam intuenti. Nec potest sibi opponi, ut fortassis aliis praenominatis opponere posset cavillator, quod quia erant papae in favorem juris papalis scripserunt, cum ipse Hieronymus nec papa fuerit, nec papalis dignitatis ambitor, nec rom. curiae infecutor. Attendendum etiam, quod illud c. Si papa non dicitur a Gratiano ad nostrum propositum, sed solum ad hoc, ut ostendat, quod nulla dignitas juvat hominem, quin possit propter peccata propria a domino condemnari, unde per ipsum non intendit nostrum propositum impugnare, quinimo ubi praesentem materiam ex proposito tangit, non inducit hoc capitulum, sed alia praeallegata tanquam illis magis adhaerens. Et ideo illis

magis standum est, praesertim cum eorum glossae non illa abducant a nostro proposito, sed ad idem illa trahant et adducant, ut infra patebit. Item contra hanc conclusionem videtur esse glossa super dicto c. Si papa, quae dicit, quod papa potest accusari et judicari non solum de fide, sed de alio crimine, si sit notorium et ipse sit contumax et incorrigibilis. Sed quod huic glossae non sit multum deferendum, apparet primo ex ipso modo loquendi, quia dicit: credo, ex quo apparet, quod glossator non intendit, quod suum dictum sit necessarium, sed credibile vel opinabile; et praeterea, quia contra hanc glossam sunt aliae glossae, ut ista in c. Mandastis II. qu. V., quae dicit, quod papa non potest ab aliquo judicari, neque etiam ab universali concilio. Item alia glossa in c. Nemo IX. qu. III. super verbo: Ab omni clero, quae dicit hic argumentum, quod concilium non potest papam judicare, ut extr. de elect. Significasti. Unde si totus mundus sentiret in aliquo negotio contra papam, videtur sententiae papae standum esse, ut XXIV. qu. I. haec est fides. Haec glossa praedicta. Ex qua etiam glossa patet, quod intentio Hieronymi secundum glossatorem, quando dicit in c. praeallegato ubi dicitur: Si autem haec nostra confessio apostolatus tui comprobetur, quicumque me culpae voluerit, se haeticum comprobabit etc., intentio, inquam, Hieronymi sit, quod per literam „quicumque“ non intelligatur persona particularis tantum, sed etiam congregatio universalis per hoc quod dicit „totus mundus,“ et a fortiori totum concilium, quod non est totus mundus, nisi fortasse repraesentative. Sic igitur patet, quod si istae glossae sunt cujusdam (s. ejusdem) glossatoris, ipse contradicit sibiipso. Et hujus contradictionis magis capienda est ista pars, quam saepius replicat, quia signum est, quod illi magis adhaereat, et est pars quam tenemus, ut patet ex dictis. Si autem dictae glossae sunt diversorum glossatorum, standum verisimiliter est majori numero, qui facit pro

nostra conclusione. Infuper est advertendum, quod dictus glossator videtur esse perplexus in hac materia, quia in dicto c. Nemo, postquam dixit argumentum quod concilium non potest papam judicare, ut extr. de elect. Significasti subinfert; sed argumentum contra, quia orbis major est urbe XCIII. dist. legimus, quam tamen contradictionem relinquit insolutam, quasi nesciat quam viam tenere velit. Et sic quantum est ex vi hujus glossae non esset eligenda una pars potius quam alia. Quae tamen contradictio videtur fatis de facili solvi posse, quia b. Gregorius, scribens ad Evandrum ep., si auctoritas quaeritur orbis major est urbe, loquitur expresse in casu consuetudinis, ut patet intuenti textum, quia ibi loquitur de consuetudine ecclesiae romanae, in qua solebant aliqui diaconi praecedere presbyteros in sedendo, ex qua consuetudine alii diaconi per orbem volebant etiam praecedere suos presbyteros, cum tamen opposita consuetudo esset per orbem. Scribit ergo Gregorius dicto episcopo, quod in hoc faciat servari consuetudinem orbis qui hac parte major est urbe, non quidem simpliciter; nec mirum, quia nec ipse orbis in hoc casu solus, sed una parva provincia major est urbe, quia secundum b. Hieronymum permittendum est, ut unaquaeque provincia in suo sensu abundet. Quod etiam b. Ambrosius docuit de observatione jejunii diei sabbati. Et hoc generaliter vindicat sibi locum in his quae non sunt expresse decisa vel determinata jure divino et evangelico; et quia sedes ap. specialiter non prohibet, sed concedit vel dissimulat unicuique ecclesiae vel provinciae pro suo sensu servanda, sicut de officio ecclesiastico et multis ceremoniis ecclesiasticis, in quibus multae ecclesiae romanam non sequuntur; nec tamen errant, quia sic patitur ipsa romana ecclesia, quae tamen omnes tales leges ceremoniales tollere posset, si vellet, quia omnem legem et consuetudinem abolere et tollere potest, dummodo non sit contra evangelium vel dicta apostolorum, ut habetur XXV. qu. I. c. Sunt et IV. c.

frequentibus, quorum primum sic habet: Sunt quidam dicentes, romano pontifici semper licuisse novas condere leges, quod nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum vero summopere est, quantum inde novas leges concedere potest, unde evangelistae aliquid nequaquam dixerunt: ubi vero aperte dominus vel ejus apostoli et eos sequentes s. patres sententialiter aliquid diffinierunt, ibi non novam legem romanus pontifex dare, sed potius quod praedicatum est usque ad animam et sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt apostoli et prophetae, destruere, quod absit, niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur; sed hoc procul fit ab eis qui semper domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt. Haec ibi. Ex quibus patet, quod satis leviter arguit glossator praefatus super dicto c. legimus XCIII. dist., quando subinfert argumentum, quod statutum concilii praejudicat statuto papae, si contradicat. Primo, quia hoc non sequitur ex verbis praemissis Gregorii, quia non loquitur de statutis, sed de consuetudinibus, nec loquitur de concilio generali, sed de ecclesiis extra urbem et de hac ecclesia particulari, quae est s. Petri vel Laterani in urbe quae potest habere suas consuetudines aliis ecclesiis habentibus suas, quamdiu princeps orbis hoc dissimulat et patitur in residuo ipsius orbis, quod in hac parte vult esse majus urbe quoad eos tantum qui et quando sunt in urbe, et hoc quousque sibi placuerit, aliter ordinare, videlicet mandando et statuendo, quod talis consuetudo urbis fervetur per orbem ubique locorum, et tunc eo facto urbis (sic) major est orbe. Item concordantia, quam adducit ipse glossator pro hoc argumento, videl. IX. qu. III. Nemo, nihil ad propositum, quinimo ad oppositum, quia ibi expresse dicitur, quod papa a nemine judicatur, neque etiam ab omni clero, quod non singulariter vel divisive, sed generaliter et collective capit ibidem glossa, videl. pro concilio generali. Unde

super verbo Omni clero dicit argumentum, quod sententiae papae standum est, etiam si totus mundus contrarium sentiat. Et quod iste fuerit intellectus b. Gregorii, colligi potest per id quod in simili casu scribit Augustino Anglorum episcopo, et habetur XII. dist. Novit: Mihi placet, inquit, ut sive in romana sive in Gallicorum sive in qualibet ecclesia invenisti, quod plus possit omnipotenti deo placere, sollicitè eligas et in Anglorum ecclesia, quae in fide adhuc nova est institutione praecipua de multis ecclesiis colligere poteris infundas. Ex quo apparet, se non velle artare quemquam ad omnes consuetudines romanae ecclesiae observandas. Idem etiam dici potest et de legibus ipsius romanae ecclesiae, quae licet in se omnes fidelium ecclesias ligent, tamen potest fieri, ut dissimilatione legislatoris alicubi impune ex certa causa non ferventur. Facit etiam contra dictam glossam alia glossa super c. Quanto extra de translatione episcoporum, quae sic habet: Romanus pontifex dicitur habere coeleste arbitrium C. de summa tri. l. I. in fi. Et idem etiam naturam rerum immutat, substantialia unius rei applicando alteri ar. e. coram del. II. Et de nihilo potest aliquid facere C. de rei ux. l. una in principio, et de conse. dist. II. Revera. Et sententiam, quae nulla est, facit aliquam III. qu. VI. hoc quippe quia in his quae vult, est ei pro ratione voluntas. Insti. de jure nat. §. Sed quod principi. Nec est qui ei dicat, cur ita facis, de poeni. dist. III. Quamvis. Ipse enim potest supra jus dispensare, de conces. praeben. proposuisti. Item de justitia potest facere injustitiam, corrigendo jura et mutando, extr. de appell. Ut debitus, et de consangu. Non debet. Et plenitudinem obtinet potestatis II. qu. VI. decreto. Haec omnia praedicta glossa, quae omnia bene considerata et ponderata conclusionem nostram roborant et praeadductam contrariam glossam impugnant. Si enim papa coeleste habet arbitrium, nonnisi ab eo qui super coelos est, potest judicari. Si non est,

qui dicat ei, cur ita facis, invanum ei corrector assignatur. Inter homines dico, quia major est homine et minor deo. Si plenitudinem obtinet potestatis, super-vacue nituntur ipsum alterius subjicere potestati.

III. CONCLUSIO.

Quod circa ea, quae fidei sunt, non potest concilium sine auctoritate papae aliquid diffinire.

Haec conclusio est de mente s. Thomae II. II. qu. I. art. X. dicentis in corpore quaestionis: Ad illius auctoritatem pertinet editio symboli¹⁾, ad cuius auctoritatem pertinet sententialiter determinare ea quae sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem summi pontificis, ad quem majores et difficiliore ecclesiae quaestiones referuntur, ut dicitur in decretis dist. XVII. c. Multis. Unde et dominus Luc. XXII. Petro dixit, quem summum pontificem constituit: Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Et hujus ratio est, quia fides una debet esse totius ecclesiae secundum illud 1. Cor. primo: Idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis scismata. Quod servari non posset, nisi quaestio fidei exorta determinaretur per eum qui toti ecclesiae praest, ut sic ejus sententia teneatur a tota ecclesia. Et ideo ad solam auctoritatem summi pontificis pertinet nova editio symboli, sicut et omnia alia, quae pertinent ad totam ecclesiam, ut congregare synodum generalem et hujusmodi. Haec ille. Ex quibus verbis non solum auctoritas, sed etiam ratio habetur, si non velit quis oculos claudere, satis conclusionem efficaciter demonstrans. Confirmatur tamen auctoritate canonis

1) Es ist eine ganz unrichtige Darstellung der Anschauung der alten Kirche, welche der hl. Hieronymus in einem Briefe an P. Damasus ausgesprochen hat: si jubetis, condatur nova post Nicaenam fidem, et similibus verbis cum Arrianis confiteamur orthodoxi. Davon das dem Papste für sich die editio symboli zukomme, ist hier durchaus nicht die Rede.

XXIV. qu. I. Quotiens, ubi Innocentius, quotiens fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres et coepiscopos nostros nonnisi ad Petrum i. e. sui nominis et honoris auctoritatem debere referre veluti nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit ecclesiis omnibus prodesse. Confirmatur etiam per glossam dicti ca., quae volens removeere dubium, quia aliqui canones videntur sentire contrarium. Concordat illos per distinctionem dicens: Aliud esse quaestionem de fide motam terminare, quod nulli praeterquam romanae sedi permittitur, sicut hic dicitur; aliud est sine diffinitione ventilare, quod etiam patriarchae facere possunt. Et hoc volunt alii canones. Et si dicas, quod hoc capitulum et glossa intendunt solum removeere decisionem fidei ab hoc vel illo praelato, sed non a concilio praelatorum, hoc est voluntarie dictum. Mirum enim esset, quod glossa hanc exceptionem non posuisset. Et ideo eadem facilitate contemnitur haec exceptio, qua profertur, praesertim cum expressa doctrina s. Thomae oppositum patere possit.

IV. CONCLUSIO.

Quod concilii convocatio ad solum papam pertinet sic quod alias nullius est roboris vel momenti.

Haec etiam conclusio est de mente s. Thomae, ut patet ex verbis praemissis in praecedente conclusione. Et confirmatur etiam per c. regula XVII. dist., ubi dicitur: Regula vestra nullas habet vires, nec habere poterit, quum nec ab orthodoxis episcopis hoc concilium actum est, nec romanae ecclesiae legatus interfuit, canonibus praecipientibus sine ejus auctoritate concilia fieri non debere; nec ullum ratum est aut erit unquam concilium, quod ejus non fuerit auctoritate fulcitum. Ubi dicit glossa super verbo legatus, quod non sufficit, quod sit ibi legatio generalis, sed debet esse legatus ad hoc specialiter deputatus. Et idem patet per multa cap. eadem dicentia, specialiter per

c. multis, ubi dicitur, quod tale concilium potius conventiculum vel concionabulum (!) fit dicendum. Ad idem facit c. dudum in qu. VI. Sed hic currit dubium: Quid si expediat concilium celebrari propter suspicionem erroris papae: numquid poterit absque ejus auctoritate congregari? Dicendum, quod eo casu est avifandus per eos, qui ipsum caritative diligunt, de errore suo. Et si nolit credere se errare propter unum vel paucos oppositum tenentes, tunc est rogandus, ut generale concilium convocet, ut sic saltem credat plurimorum judicio. Et hoc satis clare habetur ex c. Concilia dist. XVII. §. hinc etiam, ubi habetur, quod cum imperator Theodericus convocasset concilium Romae ad petitionem quorundam, qui papam accusare volebant, de haeresi sec. gloss. episcopi congregati dixerunt imperatori: ipsum papam, qui dicebatur impetitus, debere synodum convocare. Scientes, inquit ibi textus, quia ejus fedi primum Petri ap. meritum, deinde secuta jussione domini conciliorum venerandorum auctoritas singularem in ecclesiis tradidit potestatem, nec antedictae sedis antistitem minorum subjacuisse judicio. Ad haec serenissimus rex deo inspirante respondit: Synodalis esse arbitrii in tanto negotio sequenda praescribere, nec aliquid ad se praeter reverentiam de ecclesiasticis negociis pertinere. Committens etiam potestati pontificum, ut sive propositum vellent audire negotium sive nollent, quod magis putabant utile, deliberarent, dummodo venerandi provisione concilii pax in romana civitate daretur. Episcopi vero in synodo residentes, congregata auctoritate ejusdem Symmachi dixerunt etc. Ex quibus satis patet, quod episcopi illi congregati auctoritate imperatoris non judicaverunt, se esse legitimos congregatos, sed postea cum dicitur residentes in synodo congregata auctoritate ejusdem Symmachi, quod non est intelligendum quoad principium, quia, ut praedictum est, principium hujus congregationis fuit imperator, sed debet intelligi, quod postquam impera-

tor reliquit eos in libertate sua et jure ecclesiastico, papa dedit auctoritatem suam, ut sic illegitime congregati nihilominus possent concilium celebrare. Et ista papalis auctoritatis interpositio vocatur hic congregatio, quia alias effet contradictio in verbis, et praesumendum est, quod ad preces et suggestionem dictorum praelatorum papa suam auctoritatem interposuit, et tunc crediderunt se ad concilium legitime congregatos. Et nota, quod isti episcopi non fuerunt hujus opinionis, quod ipsimet sic, ut praemissum est, congregati possent ipsam congregationem illegitimam legitimam facere et ipsum concilium fundare et profequi tanquam habentes auctoritatem immediate a deo eo facto quo congregati, ut quidam hodie putant, quia si ita fuisset, non diceret textus: auctoritate Symmachi congregata, cum de facto illam non congregasset, sed congregatam approbasset. Praesertim tamen hoc existimandi causam habebant, quia de papae ejusdem judicio tractandum erat. Quod si quaeras, quid fiet, si papa sit requisitus non velit concilium congregare vel congregato suam auctoritatem interponere: dico, quod tunc recurrendum est ad deum tanquam ad dominum principalem, ut suum vicarium illuminet et corrigat vel de alio suae plebi provideat, ut in II. conclusione dictum est et infra dicetur.

V. CONCLUSIO.

Quod nedum convocatio, sed etiam mediatio et terminatio concilii ad papam pertinet ita quod, quae ibi tractantur, ordinantur vel statuuntur, non habent robur aut vim legis nisi eadem auctoritas papae confirmet.

Patet conclusio ex verbis s. Thomae, ubi supra in responsione ad secundum, ubi dicit, quod ad solum papam pertinet concilium convocare et ejus sententias approbare. Hoc idem tenet Herveus expresse in tractatu suo de potestate papae. Idem patet per c. Multis XVII. dist. Multis denuo apostolicis et canonicis atque

ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia romani pontificis concilia celebrari, quapropter, ut jam dictum est, recte non concilium, sed vestrum conventiculum vel concionabulum cassatur, et quicquid in eo actum est, irritum habeatur et vacuum.

VI. CONCLUSIO.

Quod papa non subjicitur generalis concilii legibus, nec illas servare tenetur, nisi quas ipse confirmavit, et ad illas etiam non de necessitate, sed de honestate tenetur.

Satis patet conclusio ex praecedentibus, quia si concilium dependet a papa quoad sui principium, medium et finem, ut dictum est, eo facto papa est ipso concilio superior, sicut causa, a qua quid dependet superior est ipso dependente. Superior autem inferiorum legibus non artatur. Confirmatur tamen per illud quod habetur XXV. qu. 1. c. Ideo. §. his ita. Et videntur esse verba Gratiani solventis quaestionem, quia quidam canones videbantur dicere, papam subditum concilii legibus, quidam vero contrarium. Et volens jura juribus concordare, distinguendo dicit: His itaque respondetur, scilicet romana ecclesia jus et auctoritatem scilicet canonibus impertitur, sed non eis alligatur. Habet enim jus condendi canones, utpote quae caput et cardo est omnium ecclesiarum, a cujus regula dissentire nemini licet. Ita ergo canonibus auctoritatem praestat, ut seipsam illis non subiciat, sicut Christus qui legem dedit, ipsam legem carnaliter implevit, octavo die circumciscus, 40. die cum hostiis in templo est praesentatus, ut in seipso eam sanctificaret. Postea vero ut se dominum legis comprobaret contra literas legis leprosum tangendo sanavit, apostolosque contra literas sabbati ipsum per fata praetergredientes excusavit etc. et infra. Hinc etiam de eo dicitur: Erat Jesus docens tanquam potestatem habens i. e. tanquam dominus legis, addens moralibus quae deerant ad perfectionem, umbram figuralem in lucem spiritualis intelligentiae commutans,

non tanquam scribae eorum, qui literis legis astricti non audebant aliquid immutare. Sic et summae sedis antistites canonibus a se sive ab aliis sua auctoritate conditis reverentiam exhibent et eis se humiliando ipsos custodiunt, ut aliis observandos exhibeant. Nonnunquam vero seu jubendo seu decernendo seu aliter agendo se decretorum dominos et conditores ostendunt. In praemissis ergo cap. aliis imponitur necessitas obsequendi, summis vero pontificibus ostenditur inesse auctoritas observandi, ut a se tradita observando aliis non contemnenda demonstrant, exemplo Christi, qui sacramenta quae ecclesiae mandavit observanda, primum suscepit in seipso, ut ea in seipso sanctificaret. Oportet ergo primam sedem, ut diximus, observare ea quae decernendo mandavit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate impartendi; licet itaque sibi contra generalia decreta specialia privilegia indulgere et speciali beneficio concedere, quod generali prohibetur decreto. Sacri siquidem canones ita aliquid constituunt, ut suae interpretationis auctoritatem s. rom. ecclesiae reservent. Ipsi namque soli canones valent interpretari, qui jus condendi eos habent. Unde in nonnullis ca. conciliorum, cum aliquid observandum decernitur, statim subinfertur, nisi auctoritas rom. ecclesiae aliter imperaverit. Haec ibi in textu de verbo ad verbum. Idem etiam habetur in c. Significasti extr. de elect., ubi dicitur, quod in statutis concilii semper excipitur rom. sedis auctoritas. Glossae etiam idem confirmant super praedicto c. Ideo, et super pri. c. dictae causae XXV. qu. 1. Idem glossa super verbo Fortasse de conse. dist. pr., quae dicit, quod statuta concilii papa potest ex causa infirmare et immutare. Eadem etiam conclusio est de mente s. Thomae in praeallegato art. X. pr. qu. XXII. Quia si, ut ipse dicit ibi, concilium praecedens non ligat concilium subsequens, quin etiam circa ea quae fidei sunt, possit de novo aliquid ordinare: pari modo non potest ligare papam, a cujus

potestate secundum ipsum ipsius concilii dependet auctoritas. Item patet etiam haec conclusio ex hoc, quod ponit s. Thomas in quaestionibus de quolibet quotlibet IV. qu. XIII., ubi dicit, quod in solis his quae sunt de lege naturae et in articulis fidei et in sacramentis novae legis papa dispensare non potest; in quibuscunque autem per ecclesiam vel praelatos ecclesiae institutis et generaliter in omnibus aliis quae ex humana institutione processerunt, dispensare potest. Haec ille. Ex quibus omnibus relinquitur notum, quod concilium generale non potest condere legem aliquam per quam derogetur potestati papae, ipsam restringendo vel in aliquo diminuendo. Quodsi dicatur contra, quia in aliquibus canonibus invenitur, quod concilia dederunt primatum papae, hoc debet intelligi secundario, quia primarie habet primatum a Christo, ut declarat glossa super verbo voluerunt in c. dudum III. qu. VI. cum suis concordantiis. Vel alias secundum mentem Hervei hoc est intelligendum declarative, non collative, quia videl. concilia declaraverunt et diffinierunt, papam habere primatum super totam ecclesiam. Non quod talem primatum ipsa concilia contulerint, quae quicquid existentiae, roboris vel virtutis habuerunt, ab ipso papa susceperunt. Quod bene innuitur in ipso verbo Voluerunt. Et est talis modus loquendi, ac si aliqui ex confratribus meis ignorantes vel haesitantes penes quem esset jus papatus, vellent me habere in papam. Ego sciens jus papatus mihi non incumbere, dicerem, ego nolo esse papa, sed vos volo habere talem in papam, quem videl. scio habere jus papatus. Et tamen constat, quod per verbum volo nihil juris sibi confero, sed quod sibi aliunde collatum est, recognosco et volo ab iis recognosci, ut tollam eorum errorem. Itaque cum aliqui haecenus dubitarent, vel dubitare possent, penes quem principaliter resideret primatus ecclesiae, noluerunt scilicet patres hunc credi esse penes ipsa concilia, ut aliqui putabant, sed penes rom. sedem vel ipsum do-

minum papam. Quod etiam confirmatur per can. IX. qu. III. c. Cuncta, ubi dicitur, quod quos concilium damnat, papa possit absolvere, quod nequaquam esset, si auctoritas papae non esset superior auctoritate concilii, et per consequens illi non subdita. Per hunc etiam modum intelligendum est, sicubi invenitur, quod Constantinus vel alii imperatores voluerunt, quod ecclesia rom. haberet principatum super omnes ecclesias. Hoc enim jus ipsi tradere non potuerunt, cum super hoc nullam auctoritatem habuerunt, sed significarunt subditis suis et mandaverunt, si qui forte de facto id cognoscere nollent, quod de jure cognoscendum erat. Eodem etiam modo capiendum est, quod legitur, Constantinum vel alios principes dedisse Romam vel alias terras ecclesiae, potius enim fuit cessio quam donatio. Id enim donare dicitur quis quod de jure possidet; cedere autem illi potest, quod de facto tenet. Jus autem et proprietas domini universi orbis penes eum residet, qui est rex regum et dominus dominantium; cujus est terra et plenitudo ejus; et penes illum, quem supra orbem et partem ipsius jus dare voluerit. Hinc est, quod terra promissionis juridice fuit a populo et regibus Israel possessa, quia illis speciali divina concessione commissa et deputata. Ceteri autem reges illo tempore potius de facto, quam de jure dominabantur reliquis partibus orbis. Adveniente autem filio dei in carnem omne dominium orbis ad ipsum de jure devolutum est, ut Joann. pr. dicitur: In propria venit, videlicet tanquam filius, sed sui eum non receperunt, quos quidem subjicere poterat coactione, sed maluit trahere devocione, ut non quasi tyrannus timore, sed verus rex amore regnaret. Quod a Zacharia praedictum fuerat: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus et ipse pauper, Zach. IX., et etiam a Sibilla: Non, inquit, in gladio bellove Aeneadam urbes regesque subjiciet; sed in hamo piscantis, in dejectione et pauperie superabit divitias, et superbiam conculcabit. Si qui igitur

tempore Christi dominabantur in orbe, non jure divino, sed potestate humana vel violentia dominabantur; sicut et de imperatoribus novis dicit Augustinus in de civ. dei, quod illud jus habuerunt, quod contulit gladius. Post excessum ergo Christi veri regis a praesenti conversatione ille solus jus et dominium habuit in terris, cui ipsi curam et regimen commisit. Hoc autem soli Petro contulisse legitur, et ideo post Christum solus Petrus habuit veram jurisdictionem supra universum orbem, et post Petrum sui successores in sede Petri. Igitur b. Silvester etiam antequam Constantinus ei cederet, quae humana potentia occupabat, et quae illi jure divino debebantur, erat verus dominus orbis de jure, etsi non de facto. Cum autem Constantinus coactus divinis miraculis et expertus in se divinam potentiam venit ad cognoscendum Silvestrum jure divino esse dominum orbis et dei vicarium in terris, recessit ab ipsa sede totius orbis, dimisso etiam imperio occidentali ipsi Silvestro, qui censendus est etiam orientale reliquisse, si b. Silvester annuisset. Sed quia decens est, ut propter insolentias malorum sit aliquis qui exercent officium gladii corporalis, congruum fuit, ut in subsidium regiminis temporalis et administrationis mundialis ipse Silvester et alii successores haberent sub se aliquem penes quem devolveretur cura etiam utriusque imperii. Et hinc est, quod hodie et ab antiquo imperatores in sua coronatione fidelitatem praestant domino papae tanquam vero et universali orbis domino et gladium ab ipso suscipiunt tanquam ejus auctoritate, non propria potestate regimen orbis assumant. Post illud igitur tempus coepit Silvester et successores de facto et jure tenere quae prius de jure solum possidebant. Quapropter tantum hodie juris quis habet in dominio, quocumque nomine domini censeatur, quantum sibi a principe orbis et urbis expresse conceditur vel similitorie sustinetur. Ceteri autem tyranni non reges vel domini sunt vocandi. Nihil igitur Constantinus ecclesiae,

proprie loquendo, vel alii donaverunt, sed potius ecclesia illis donavit, ut de facto possiderent, quae ipsi ecclesiae vel capiti ejus de jure debebantur. Et hinc est, quod hoc recognoscens Justinianus imperator scribit C. de ve. jure enucl.: Deo auctore nostro gubernante imperium, quod nobis a coelesti majestate traditum est, et bella feliciter peragimus et pacem decoramus et statum reipublicae sustentamus et ita nostros animos ad dei adjutorium omnipotentis erigimus, ut neque armis confidamus, neque nostris militibus neque bellorum ducibus vel nostro ingenio; sed omnem spem ad solam referimus summae providentiam trinitatis, unde et mundi totius elementa processerunt et eorum dispositio in orbem terrarum introducta est. Quod si dicas, quod in his verbis imperator recognoscit dominium deitatis tantum, sicut et ceteri praedecessores pagani, sed nihil recognoscit ab homine Christo, adde quod eodem libro scribit sub titulo de officio praefecti praetoris, Affricae scilicet: In nomine Domini Jesu Christi ad omnia concilia omnesque contractus semper progredimur. Per ipsum enim imperialia jura suscepimus, per ipsum pacem in aeternum firmavimus, per ipsum acerbissimos hostes et fortissimos tyrannos subjecimus, per ipsum multas difficultates superavimus, per ipsum Affricam defendere et sub nostrum imperium redigere nobis concessum est; per ipsum quoque, ut uno moderate recte gubernetur et firme custodiatur, confidimus. Ex quibus patet, quod imperator non ex consensu hominum, ut quidam dicunt, sed voluntate Christi se imperialia jura tenere arbitratus est. Quod non sic est intelligendum, quod ipse cum Christo fuerit locutus vel Christus cum ipso, sicut Petro dicens: Pasce oves meas, Jo. XXI.; sed quod a vicario Christi in terris quantum ad forum extrinsecum pertinet, haec jura obtinuerit, ipso tamen Christo principali et fontali auctore.

VII. CONCLUSIO.

Quod in solo papa residet suprema potestas seu plenitudo ecclesiasticae potestatis, cui omnis alia potestas tam ecclesiastica quam terrena subservire et adminiculari tenetur.

Probatur conclusio primo quoad primam partem, quum in omni communitate bene ordinata oportet apud supremum caput et principem illius communitatis residere plenam potestatem se extendentem ad omnia necessaria et evidenter expedientia bono reipublicae illius communitatis. Entia enim sec. philos. nolunt male disponi XII. metaph. Male autem disponderentur nisi in communitate esset unus supremus rector et praesidens, per cuius auctoritatem et potestatem arcerentur mali et promoverentur boni et omnes et singuli dirigerentur absque impedimento ad finem ultimum et bonum principaliter intentum, ad quod est illa communitas ordinata. Constat autem, quod papa est supremus princeps et pastor ecclesiae ac totius christianae communitatis, quam Christus sub eo tanquam sub uno principali capite et pastore gerendam disposuit et optime ordinavit dicens: Fiat unum ovile et unus pastor, Jo. X., et ejusdem XXI: Pasce oves meas &c. Unde oportet in ipso papa solo ponere hanc supremam potestatem seu plenitudinem potestatis, cum id quod supremum est pluribus convenire non possit. Et ideo glossa super verbo praedicto: Pasce oves meas, dicit, quod tunc data est Petro plenitudo potestatis, et consequenter cuilibet successori suo; nam quilibet assumitur in plenitudinem potestatis II. qu. VI. decreto, et extr. de usu pallii ad honorem. Et breviter omnia jura canonica clamant, papam habere plenitudinem potestatis; ceteros autem vocatos in partem sollicitudinis. Nec reperitur jus canonicum vel divinum, quod dicat, hanc plenitudinem esse in aliquo singulari supposito vel particulari aut universali collegio.

Secunda etiam pars conclusionis probatur, quia

respublica tenetur ad conservationem illius potestatis, a qua dependet bonum ipsius reipublicae, bonum autem totius reipublicae christianae potissime dependet ex potestate papae, cujus est ordinare totam ecclesiam, et gradus et status ejus ergo &c. Et confirmatur ratione naturali, quae suadet, membra subsidium debere praestare capiti, et exercitum debere adminiculari ac subservire duci, dicente phil. XII. metaph.: Quod bonum exercitus dependet ex ordine exercitus ad ducem, et ex ipso ordine unius partis ad aliam, potissime tamen exercitus ad ducem. Igitur sic etiam in proposito dicendum est, quod bonum totius ecclesiae seu communitatis christianae dependet ex ordine unius partis ad aliam, puta curati ad episcopum, episcopi ad archiepiscopum et sic deinceps usque ad papam, praecipue autem bonum ecclesiae dependet ex ordine totius populi christiani ad papam, in ordine tantum finali ad ipsum deum propter quod omnis alia potestas debet adminiculari potestati papali. Itaque si contra hanc potestatem aliqui subditi etiam principum saecularium vellent resistere aut insurgere, ipsi principes saeculares debent et tenentur subjicere et subjugare eidem. Ex hoc sequitur, quod valde periculose et graviter errant omnes illi qui potestati rom. pontificis non solum non adminiculantur et subserviunt, imo ejus jura et praes eminentiam temere usurpare, minuere, aut quantumlibet violare praesumunt. Hi enim et innaturaliter agunt et divinae legis praevaricatores existunt et Christi voluntati ac ordinationi resistunt, quum secundum legem naturae membra debent capiti succurrere, secundum vero legem divinam filii tenentur parentibus subvenire et secundum Christi ordinationem omnes fideles astricti sunt ejus vicario debita obedientiae ac caritatis obsequia humiliter exhibere; unde cum omnis potestas et specialiter haec a deo immediate ordinata et collata sit, qui huic potestati resistit dei ordinationi resistit. Unde illi qui hanc potestatem sic evacuare nituntur, se

ad eam non pertinere clarissime dinoscuntur, ac per hoc convincuntur aperte non esse filii papae, sed potius fatanae, nec esse membra Christi et ejus vicarii, imo verius membra diaboli; nec valet dicere, quod hoc faciant non ad potestatem ipsam evacuandam, sed propter ipsius abusus tantummodo refraenandum, quum sicut potestas haec immediate dependet a deo, sic abutentis iudicium debet fieri ab eo tantum. Non igitur praesumat humana temeritas hoc sibi velle indebite usurpare, quod sibi soli deus voluit reservare. Unde merito omnes et singuli recognoscere debent, se subiectos esse huic potestati, cui prout necessitas exigit, ex debito tenentur adminiculari.

Sed contra primam partem conclusionis hujus obijciunt quidam dicentes, quod cum non sit minor virtus in toto corpore quam in ejus capite, imo major, cum omne totum sit majus sua parte, et papa comparetur ad universalem ecclesiam sicut pars ad totum, quia est caput ipsius, sequitur, quod si plenitudo potestatis sit in papa, eadem et major erit in ecclesia universali, cujus ipse est pars et caput. Et confirmatur, quia aliqua potestas vel auctoritas est in ecclesia, quae non est in papa, videlicet affirmatio in fide, de qua dicitur, quod ecclesia errare non potest, juxta illud Luc. XXII.: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua; quod non de fide personali Petri dictum est, cum ipse erraverit, sed de fide ecclesiae, de qua dicitur Matth. XVI.: Et portae inferi non praevalerunt adversus eam, scilicet ecclesiam. Unde concludunt ex hoc, non esse plenitudinem potestatis in papa, cum ecclesia habeat auctoritatem et potestatem aliquam, quam non habet papa, videlicet speciale privilegium singularis auctoritatis, quod in fide non potest errare. Sed ad hoc faciliter patet responsio. Unde ad primum dicendum, quod licet papa sit pars et ecclesia totum, non tamen ab hoc est potestas papae minor potestate totius ecclesiae, quia non dependet ab ea, sed a deo solo immediate. Argumen-

tum vero de toto et parte procedit, quando virtus partis dependet a virtute totius. Ad secundum dicendum, quod ecclesia ex hoc quod in fide errare non potest, non fortitur potestatem vel auctoritatem aliquam, sed speciale privilegium et donum gratuitum a deo sibi collatum, alias si hoc importaret potestatem jurisdictionis quia de tali litera loquimur, sequeretur, quod quicumque haberet hujusmodi donum vel privilegium, quod peccare non posset seu in fide errare, haberet super alios judicariam potestatem et auctoritatem, quod manifeste apparet esse falsum. Sed adhuc alii opponunt dicentes, plenitudinem potestatis non esse in solo papa, sed in universali ecclesia et in concilio generali ipsam repraesentante, distinguentes triplicem modum effendi in aliquo, et dicendo, quod separabiliter est hujusmodi potestatis plenitudo in summo pontifice, inseparabiliter in universali ecclesia et repraesentative in generali concilio. Sed quia istud non probant, ideo eadem facilitate contemnitur, qua profertur. Alii vero dicunt quasi similiter distinguentes, etiam quod aliquid tripliciter potest esse in aliquo: 1° tanquam in subiecto, sicut virtus est in anima, et accidens in subiecto subjective; 2° tanquam in objecto, sicut aliquis effectus dicitur esse in sua causa vel in suo fine, quia in illum tendit tanquam in suum objectum finale; 3° tanquam in exemplo, sicut res visa dicitur esse in speculo vel aliqua doctrina in libro, quia ibi est repraesentative. Primo ergo modo plenitudo potestatis est in papa tanquam in subiecto ipsam recipiente et ministerialiter exercente. Secundo modo sic est in universali ecclesia tanquam in objecto ipsam causaliter et finaliter continente. Tertio modo est in generali concilio tanquam in exemplo ipsam repraesentante et regulariter dirigente. Primum patet, quia papa proprie loquendo est minister hanc potestatem subjective recipiens et administrative dispensans, juxta illud Luc. XXII.: Qui praeceptor est in vobis fiat sicut minister sive ministrator.

Secundum patet, quia plenitudo potestatis non est causaliter et finaliter propter papam, sed papa et ejus potestas propter ecclesiam et ad eam ordinatur sicut ad finem i. e. ad ejus aedificationem, quia secundum sententiam Apostoli II. Cor. X. et ult. c. hanc potestatem dedit dominus in aedificationem ecclesiae, et non in destructionem. Tertium patet ex eodem verbo Apostoli, quia si papa uteretur hac potestate ad destructionem ecclesiae, generale concilium esset exemplum vel speculum dictam ecclesiam universalem repraesentans et ejus vice et nomine abusus hujusmodi plenitudinis potestatis coercens, regulans et dirigens. Sed in his dictis repugnantia manifesta apparet, quum si in papa est suprema potestas et plenitudo potestatis, consequenter non potest esse neque in concilio generali neque in aliquo alio, sic quod papa possit coerceri vel ejus potestas refrænari seu regulari ab ipso concilio. Tunc enim papae potestas inferior esset potestate concilii et consequenter non plena neque suprema, quia coercio et refrænatio seu regulatio majoritatem et superioritatem important respectu ejus qui sic coercetur, refrænatur seu regulatur. Unde dicendum est, quod proprie loquendo in solo papa est hujusmodi plenitudo potestatis et suprema potestas, quia tunc plena universalis et suprema potestas proprie dicitur esse in aliquo, quando potest illam generaliter exercere et ministerialiter in omnes dispensare. Haec autem est in solo papa et non in aliqua communitate vel congregatione, quia secundum philosoph. actiones sunt suppositorum. Unde potestas ecclesiae ita fuit data per Christum corpori mystico ecclesiae militantis, et sic eam voluit ad omnium apostolorum officium pertinere, ut in b. Petro apostolorum summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet, teste b. Leone papa in c. Ita dominus XIX. dist. Cui concordant s. Thomas, Alexander de Hales, et communiter doctores s. Theologiae. Con-

cilium autem generale bene potest juvare et dirigere papam in usu seu exercitio hujusmodi plenitudinis potestatis per viam consilii et avifamenti, vel hanc directionem potest a deo orationum suffragio impetrare vel papam errantem admonere potest filiali caritate, et ut se corrigat devota instantia propulsare, non autem in ipsum jurisdictionem aliquam exercere, quia hoc pertinet soli deo, cujus est immediatus vicarius. Unde non reperitur in tota serie scripturae sacrae auctoritas aliqua, ex qua sane intellecta haberi potest, Christum contulisse plenitudinem potestatis ecclesiae universali vel generali concilio, sed soli Petro. Et si alicubi reperiretur aliquod dictum hoc sonans, intelligitur tropice aliquo modo et aequivoce. Nam ex hoc sequeretur, quod universalis ecclesia vel concilium generale posset in papam iudicium vel jurisdictionem aliquam exercere.

VIII. CONCLUSIO.

Quod potestas papalis non dependet a quibuscunque conciliis nec ab universali ecclesia neque etiam a tota communitate Christianorum.

Et licet haec conclusio satis patere posset ex praemissis, tamen adhuc confirmatur ratione et auctoritate. Nam constat, a nullo posse conferri id quod vires ejus vel conditionem excedit, cum nemo det quod non habet. Potestas autem papalis ad aliqua se extendit, quae omnino humanam conditionem excedunt, ut intrmittere se de his quae sunt fori divini, ut culpas quibus deus offenditur, judicare, poenas in foro divino debitas relaxare, ligare et solvere in foro conscientiae, cujus solus deus est iudex et cognitor. Nullus autem sane mentis dicet, quod homo in quantum homo possit se intrmittere de his quae sunt dei, in quantum deus, et per consequens nec alteri conferre, ut se de his intrmittat, quae omnia facit papa. Non igitur hanc potestatem habet ab homine, sed a deo.

Praeterea communitas humana ad illa se habet ex-

tendere, quae concernunt finem sibi convenientem ratione humanitatis, sive in quantum homines sunt. Hic autem finis est humana felicitas pro statu praesenti secundum philosophum. Unde alicui potest conferre auctoritatem, ut ipsam regat regulis et legibus ad hunc finem tantummodo convenientibus. Et hinc orta est regalis potestas, papalis autem potestas suis regulis et praecipis non tantum dirigit homines in felicitatem praesentem, quae est vivere secundum virtutem, sed etiam aeternam, quae a solo deo conferri potest. Ideo oportet, quod talis non ab hominibus, sed a deo in quem dirigit, oriatur. Et hinc est, quod Petro primo papae dictum est, Matth. XVI.: Tibi dabo claves regni caelorum, quas scilicet ego solus dare possum, et quas ab hominibus haberi non potes, qui solum claves regni terrarum conferre possunt, si quid conferre posse dicantur. Idem etiam patet, si consideretur modus papalis potestatis: non est enim ipsa potestas principalis, sed potestas vicaria seu subdelegata. In nulla autem policia bene ordinata potestas vicaria confertur a populo, sed ab eo cujus vices gerit ipse vicarius. Unde non dicimus illos vicarios, quos populi sibi ipsis praeficiunt, transferendo suam jurisdictionem in ipsos, sed dicimus eos dominos, reges, duces vel principes. Ita est ergo de papa: sicut si rex tribuat auctoritatem alicui populo, ut de suis eligant sibi rectores, qui electi tantam habeant potestatem, quantam eis rex donare voluerit. Tales autem a populo dependent quoad electionem, sed non quoad potestatem ullam vel jurisdictionem, ut supra dictum est. Et si dicatur contra hoc, quia etiam principes terreni sunt vicarii dei, licet aliter papa. Nam principes non sunt vicarii dei expresse et explicitate per institutionem vocalem et explicitam, nisi fortasse aliqui reges fuerint praefecti revelatione divina; possunt tamen dici principes vicarii dei, in quantum deus dedit naturae humanae rationem naturalem per quam posset judicare, bonum esse aliquam potestatem esse in

republica, quae praeesset omnibus de communitate, et quae posset refrænare malos et fovere bonos circa ea quae pertinent ad bonum humanum et finem hominis naturalem; et deus sic praefectis impartitur suum influxum generalem eo modo, quo omnes res movet et juvat in suo esse et propriis operationibus in varios gradus earum. Petrus autem, cui succedit papa non sicut simplici episcopo, sed sicut Christi generali vicario supra totam ecclesiam, factus est expresse et viva voce vicarius a Christo universalis et generalis dicente sibi Christo Jo. XXI.: Pasce oves meas. Et sic patet, quod non eodem modo sunt vicarii hic et illi, quia hic per specialem institutionem; illi vero per generalem permissionem. Unde de quibusdam eorum dictum est, Osee VIII.: Ipsi regnaverunt, et non ex me, quasi diceret: Regnare quidem illos permisi, non intercidendo vel subtrahendo illis meum generalem influxum, quo omnia moventur et agunt, sed tamen ex me non processit specialis eorum promotio effective vel approbative, sed tantummodo permissive. Si autem aliquis dicere vellet, quod pari etiam modo communitas humana potest papalem potestatem instituere ex generali concessione divina, dico, quod ostendenda est haec concessio vel potestatis collatio. Non autem apparet in toto decursu evangelico, ut dictum est supra in quinta ratione; de non apparentibus et non existentibus est idem iudicium. Et iste punctus etiam tangetur infra conclusione XIV., ubi ostendetur, quod soli Petro et successoribus, et non ipsi communitati ecclesiae collata est a Christo universalis potestas. Est etiam haec Conclusio de mente ff. doctorum, praecipue s. Thomae, ubi supra, ubi dicit, quod papa confert auctoritatem concilio. Si igitur concilium conferret auctoritatem papae, effet nugatio et circulatio in causa et causatis, quod est alienum ab omni ratione. Hanc etiam conclusionem docet et probat magister Herveus in suo libro de potestate papae. Est etiam per ff. canones approbata,

ut ca. Quamvis dist. XXI.: Quamvis, inquit, universae per orbem catholicae ecclesiae constitutae unus thalamus Christi sint, tamen s. rom. ecclesia catholica et apostolica nullis synodice constitutis ceteris ecclesiis praelata est, sed evangelica voce domini salvatoris nostri primatum obtinuit. Tu es, inquit, Petrus et supra hanc petram aedificabo ecclesiam meam.

IX. CONCLUSIO.

Quod papa non potest suam auctoritatem diminuere vel augere vel illam alteri totaliter summittere aut illi quomodolibet derogare.

Haec conclusio fati sequitur ex praecedenti; nam ille solus potest suam auctoritatem immutare, qui illam habet a seipso, non ab alio traditam, quia in re sua quisque quotlibet agere potest; sed ille qui habet eam ex commissione alterius, non potest juridice illam immutare sine injuria committentis, nisi procedat de beneplacito ejus. Praesumitur enim principaliter voluisse suum vicarium potestate sibi tradita uti, non abuti; conservare, non alterare vel alienare. Et hoc dico, nisi in conferendo talem potestatem etiam contulisset, quod illam posset pro libito immutare, quod in commissione facta Petro non legimus. Et quod papa suam auctoritatem non possit alteri totaliter summittere, patet, quia secundum jura vicarius non potest totam suam auctoritatem in alterum transferre, licet possit aliquam particularem commissionem in sui adjutorium alicui facere; quia praesumitur, quod principalis velit ipsum uti sua potestate prout melius potest, et ubi aggravatur onere executionis assumere coadjutorem ad aliquam specialem causam. Et hinc est, quod papa per mundum potest episcopos et alterius gradus praelatos instituere, qui partem sollicitudinis habeant, remanente semper apud ipsum plenitudine potestatis, ut intendit etiam c. e. decreto II. qu. VI. Summittere autem se alteri vicarius non potest sine injuria principalis, circa cujus

rem fit innovatio absque ejus speciali mandato. Non enim illi talem potestatem dedit, ut illam alteri daret, quia verisimile est, eum velle sibi onus et honorem collationis in sua servare; sed ad hoc dedit, ut dictum est, ut illa uteretur ad honorem et commodum concedentis. Unde nec papa potest alium papam vel generalem Christi vicarium substituere ratione praedicta. Quod etiam firmant canones, ut extr. de off. vicar. Clericos, ubi habetur ex textu, quod vicarium constituere vicarium omnino est absolum et absurdum; ubi etiam dicit glossa, quod in nullo casu licet vicario alium sibi vicarium substituere. Ad idem etiam facit c. Quod translationem extr. de off. lega., super quo idem confirmans glossa dicit, quod est simile, quia licet paterfamilias liberam concedit filio administrationem, non tamen potest alienare ff. de his quae i. frau. cre. Si pater. Item nec donare ff. de dona. Filiusfamilias. Eandem etiam sententiam tenet Herveus, ubi supra. Quod si dicas contra, quia papa summittit et committit se iudicio confessorum, dico, quod potestas confessionis ut sic est potestas sacramentalis; papa autem non est absolutus a sacramentis, quia per ea efficitur subjectus deo, qui per semetipsum operatur effectum gratiae. Et etiam praesumendum est, principalem, sc. Christum, hoc ipsum voluisse pro salute animae papae. Sicut si princeps instituat vicarium, quem velit sibi soli esse subjectum, per hoc non excluditur, quin ipse vicarius possit se summittere medico. Praesumendum est etiam, si non exprimitur, quod princeps velit suum vicarium posse se summittere praeceptis medici pro salute corporis, ne vicarius ex suo officio reddatur deterioris conditionis ceteris subditis, ut scilicet qui solus posset infirmari et non sanari. Nec hoc est in prejudicium delegatae potestatis vicariae, sed in adminiculum et subsidium; non est enim ad alienationem vel diminutionem, sed ad integritatem et conservationem. Instituens enim aliquid propter finem intelligitur admittere et velle ea

quae ad illum finem faciunt, non tamen quae fini obversantur et derogant. Ex quibus sequitur, quod papa sine praejudicio officii sibi crediti non potest totalem suam auctoritatem in concilium transferre se illa expoliando, nisi super hoc apparet de principalis domini nostri Jesu Christi speciali commissione et consensu. Et hinc est, quod dicit Apostolus: Positi estis in aedificationem non destructionem, sc. vestram, nec aliorum, II. Cor. X., et etiam ultimo capitulis.

X. CONCLUSIO.

Quod si papae sententia vel decretum indigeat retractatione vel correctione, hoc non debet fieri per concilium vel alium quemcunque, sed per eundem papam vel successorem ejusdem.

Et licet haec conclusio satis possit constare ex his quae in II. conclusione dicta sunt, tamen adhuc roboratur. Nam constat, quod secundum omnem veram philosophiam in causis et causatis, moventibus et motis, non est processus in infinitum, ut deducitur ex II. metaph., sed est devenire ad unum primum, quod sic movet alia, quod ipsum a nullo moveatur. Et sicut non est in ipsis processus in infinitum, ita nec etiam ordinis retrogradatio ita quod moveatur movens a moto. In ordine itaque humanarum rerum, qui ab ordine universali totius universi, qui est ordo intelligentiae et naturae non errantis, non degenerat, sed illum quantum potest imitatur, sicut ordo partis ordinem totius, in corrigentibus et correctis non erit processus in infinitum, sed erit venire ad unum primum, qui sic alios corrigit, ut a nemine corrigatur. Hic autem est ille cui a primo simpliciter motore et correctore dictum est: Tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Hic igitur, etsi in genere sit corrigibile, quia homo est, et omnis homo mendax, a nullo corrigetur hominum, nisi velimus ordinem retrogradare, et ab ordine universi recedere, et habebimus corpus monstruosum. Et notanter dico: a

nullo hominum, quia omnes homines sunt unius generis. Sicut si error inveniatur in motu primi mobilis, non ab aliquo aliorum mobilium corrigetur, sed ab aliquo quod sit extra genus mobilium, in quo non possit error inveniri, sicut est prima causa vel intelligentia immobilis movens orbem. Sic igitur, si error invenitur in sententia papae, non ab aliquo defectibilium vel corrigibilium corrigi poterit, cum nunquam inferior possit superiorem corrigere. Corrigetur ergo a D. J. Chr., vel a seipso habente virtutem rationis, quae supra suum actum reflecti potest, quam non habet primum mobile, saltem formaliter, sibi unitam. Vel corrigitur ejus sententia a successore, qui tamen id faciet non ut superior, sed ut idem, quia unius potestatis gradus est in utrisque. Quod si dicas, par in parem non habet imperium, respondeo, quod par in parem non habet imperium ligativum, sed bene correctivum, quia, ut dicit praecedens conclusio: Vicarius non potest ligare seipsum sine injuria principalis, quamdiu vult ipsum esse liberum; potest tamen corrigere seipsum. Quinimo hoc praesumitur esse de intentione principalis, qui non debet velle in suo vicario errorem permanere, quem posuit ut errores corrigat ceterorum. Vel potest dici, quod hoc non facit sequens papa ut par, sed ut idem, ut dictum est. Est etiam haec conclusio de mente glossae i. c. Nemini XVII. qu. IV., quae dicit, quod si sententia papae habet retractari, per ipsum vel successorem fiet. Ad idem etiam facit c. sic omnes XIX. dist., ubi dicitur, quod sic reputari debet statutum papae, ac si ab ore dei vel b. Petri esset prolatum; et c. In memor. ead. dist., ubi dicitur, quod adimplendum est papae mandatum, etiam si vix videatur ferendum; et c. Petrus II. qu. VII. et c. Mandastis, et c. auditum II. qu. V. Ex quibus habetur, quod papa non necessitate, sed voluntate de objectis se criminibus purgat.

XI. CONCLUSIO.

Quod concilium generale non necessario nec semper est illa universalis ecclesia, quae dicitur deficere vel errare non posse.

Probat, nam talis ecclesia, quae deficere vel errare non potest, semper fuit et est et erit usque ad consummationem saeculi. Concilia autem non semper fuerunt, neque semper sunt, sed magnis temporum interpolationibus celebrantur. Et praeterea concilia celebrare est in potestate papae, ut dictum est, igitur quod talis ecclesia sit vel non sit, esset in potestate papae, quod dicere est absurdum. Et praeterea hoc ipsum docuit experientia, quia quaedam concilia leguntur errasse, ut concilium Aquilegiense, quod recusavit suscipere fidem in concilio Constantinopolitano catholice traditam; cui se opposuit Sergius papa errorem dicti concilii corrigens, ut ponit Vincentius in historiali libro XXVI. c. XXI. Idem patet de alio concilio Constantinopolitano, quod noluit acceptare adorationem imaginum, sed illam sub anathemate condemnavit, cujus error postmodum per concilium rom. correctus fuit et ipsum concilium condemnatum. In quo tamen fuit notabilis multitudo praelatorum, quia videl. trecentorum triginta episcoporum, ut ponit idem Vincentius lib. XXIV. c. CLVIII. et CLXVII. Item de alio concilio rom. sub Constantio caesare celebrato, in quo fuit injuriose et injuste depositus Felix papa catholicus et assumptus Liberius haereticus, ut ponunt idem Vincentius lib. XIV. c. XI. et XII. et Martinus in cronica. Item de concilio Mediolanensi, in quo praelati subscripserunt fidei Arrianae, quorum error a b. Eusebio correctus est, ut habetur in ejus legenda. Item de alio concilio rom. sub praedicto Liberio, qui alio nomine dictus est Leo, quod concilium una cum papa assentiebat etiam Arrianis, ut refert Joannes de Columna in sua chron. lib. VII., cui concilio miraculis et doctrina se opposuit b. Hilarius,

ut patet ex ejus legenda. Item de concilio Ariminenfi, quod per canonem condemnatur dist. XV. Jam nunc §. Quae opuscula. De quo etiam concilio refert praedictus Joannes, ubi supra lib. VII. Item, ut refert praedictus Vincentius lib. XXV. cap. LVIII.: Joannes IX. synodum LXXIV. episcoporum Ravennae statuit, ut synodus, quam Stephanus papa contra Formosum fecerat, reprobata fuit. Ex quo manifeste sequitur, quod altera istarum synodorum erravit. Haec etiam conclusio est de mente theologorum, ut magistri Nicolai de Lyra super Matth. XVI. super verbo: Et portae inferi non praevalent adversus eam, ubi dicit, quod talis ecclesia non consistit in principibus vel praelatis, sed in habentibus fidem formatam, qui sc. soli deo noti sunt. Unde manifestum est, quod in casibus praetactis consonum et veridicum erat dicere, ecclesiam dei consistere in illis paucis, qui conciliis se opponebant, non in ipsis conciliis, quae errabant. Hanc etiam conclusionem tenet expresse et ad litteram glossa super c. A recta XXIV. qu. prima.

XII. CONCLUSIO.

Quod possibile est quod solus papa sit illa ecclesia quae esse dicitur sine ruga et macula et ejus fides non potest deficere.

Patet, quia talis ecclesia, ut dictum est, consistit in habentibus fidem formatam; fides autem formata potest in solo papa salvari, quemadmodum in sola virgine dicitur salvata fuisse tempore passionis Christi. Unde cum in uno solo talis fides salvari possit, magis verisimile est, quod in illo solo salvetur et firma maneat pro quo, ut non deficeret, Christus oravit dicens: Ego rogavi &c. Luc. XXII. Licet enim ad tempus Petrus a fide ceciderit, ejus tamen fides finaliter non defecit, imo firma permansit usque ad mortem crucis propter efficaciam et virtutem orationis Christi in hoc specialiter operantem. Nam quamvis pro omnibus apostolis et quibuscunque suis fidelibus generaliter Christus ora-

verit, ut ipfemet fatetur Joann. XVII.: Ego pro eis rogo, non pro mundo, fed pro his, quos dedifti mihi &c.; fpecialiter tamen rogavit pro Petro, cui ecclefiam fuam regendam commiferat, vel fe commiffuram promiferat. Unde cum majori effet officio poteltatis et dignitatis praeditus et confequenter majoris curae onere preffus, merito a Chrifto erat majori orationis fuffragio et adjuvantis gratiae beneficio confovendus. Cum enim aliquis a deo vocatur ad aliquod officium vel ministerium, infunditur fibi nova gratia et confertur efficax adjutorium, quo mediante poffit hujusmodi officium debite exercere, nifi ipfe ponat obicem, ut notatur per doctores fuper pfalm. Dominus illuminatio mea. Et quanto magis eft dignitatis officium, tanto majoris gratiae adjutorium adhibetur. Unde cum Petrus et quilibet ejus fucceffor ad fupremae dignitatis apicem in ecclefia affumantur, fi non ponant obicem majus ceteris adjutricis gratiae beneficium confequuntur. Ex quo fequi videtur, quod magis facile et verifimile eft, unumquemque alium deviare et a bonis moribus et a fide quam papam, poftquam, nifi ponat obicem, fpecialius fibi deus affiftit, ut dictum eft.¹⁾ Non tamen obftante aliqui fummi pontifices tam in fide quam in moribus graviter erraffe leguntur.

XIII. CONCLUSIO.

Quod minus dubitandum eft de errore vel defectu fidei in papa vel ecclefia rom. quam in fynodo vel concilio, et hoc fpecialiter capiendo papam formaliter prout papa.

Et probatur conclusio, quia de illius defectu minus eft dubitandum, pro quo, ne deficiat, Chrifto oravit. Hoc autem non eft concilium, fed papa vel rom. ecclefia, ut patet per doctores et poftillatores f. fcripturae

1) Wie ſich Turrecremata dieſs denkt, hat er ſchon oben II. concluf. ausgeſprochen: Eodem quoque modo tempore bb. Eufebii Vercellenſis, Hilarii et Martini confefforis ipſi fere ſoli catholici erant ceteris fere omnibus praelatis et clericis Ariana peſte infectis.

super illud Luc. XII.: Ego rogavi &c. Super quo magister Nicolaus Gorra dicit, ut non deficiat fides tua i. e. ecclesiae tibi commissae, quam in ea Petrus plantavit. Item dom. Hugo cardinalis vel quaedam glossa marginalis in postilla sua super eodem passu sic habet argumentum pro rom. ecclesia, Naum pri.: Non adjiciet ultra, ut pertranseat in te Belial. Item mag. Nicolaus de Lira super verbo praedicto: Ego rogavi &c., hoc dicitur ei sc. Petro eo quod ecclesia sibi erat committenda, ut habetur Joann. ult., ubi ter dicitur Petro: Pasce agnos meos. Ex hoc patet, etiam fidem non deficere usque ad consummationem mundi, potissime in ecclesia rom., quae a Petro ap. post Christum fundata est. Haec ille. Hoc idem confirmat Hieronymus dicens, quod fides rom. ecclesiae semper sine macula fuit et erit usque ad consummationem saeculi. Facit etiam ad hoc, quod dicit Petrus de Palude in tractatu de potestate ecclesiae art. IV., videl. quod auctoritates rom. pontificum in causa propria secundum veritatem sunt efficaciores, si attendamus illud verbum Christi ad Petrum pro se et sua fede, Luc. XXII.: Ego rogavi etc. Ex quo habetur, quod rom. ecclesia in fide errare non potest, ¹⁾ nec de ejus fide dubitare licet, sed in omnibus est sequendum. Unde ipse s. Ambrosius in omnibus sequi magistrum s. rom. ecclesiam profitetur XXII. dist. Omnes i. fi.

XIV. CONCLUSIO.

Quod illud verbum Christi, Math. XVI.: Tibi dabo claves regni coelorum, et quodcunque ligaveris &c., dictum est Petro ut singulari personae, non ut universalem ecclesiam repraesentanti.

Probatur, nam constat, quod idem est, cui dicitur:

1) So die Incunabel; wahrscheinlich gehört aber nach der sonstigen Beweisführung Turrecremata's „finaliter“ dazu. Denn abgesehen davon, dass er eine solche Folgerung aus dem Vorausgehenden nicht machen kann, widerspricht sie nicht nur dem ganzen Eingang dieser Conclusio, sondern auch Conclusio 2, 10, 12 und dem folgenden III. Theil punctus III.

Tu es Petrus, ut super hanc petram &c., et cui dicitur: Tibi dabo claves &c., et ex ferie textus patet. Is autem, super quem fundatur ecclesia est persona singularis, et non universalis ecclesia, quia tunc idem aedificaretur super seipsum, et idem effet fundamentum et fundatum, quod non capit ratio. Igitur et ille cui conferuntur claves, est etiam persona particularis, et ut particularis recipit illas, cum potestate tamen generali et universali. Nec tamen per hoc excluduntur successores Petri, qui, ut praedictum est, accipiuntur unum cum Petro eo quod sunt unius potestatis, in quibus quadam continuatione perdurat persona Petri. Praeterea non magis inconveniens est, solum Petrum esse clavigerum ecclesiae, quam solum Petrum esse fundamentum ejusdem, cum magis dependeat aedificium a fundamento, quam a fera vel clavi. Cum igitur voce Christi solus ipse sit fundamentum, juxta communiorem expositionem doctorum solus ipse erit claviger universalis, et hoc dico, quia potest illas particulariter conferre alteri vel aliis in partem sollicitudinis quoad aliquam gentem vel patriam, remanente semper apud eum plenitudine potestatis, qua potest clavibus uti circa quamcunque personam cujuscunque loci vel patriae alteri deputatae, ita quod ipsi habet immediatam jurisdictionem super omnes homines cujuscunque dioecesis. Et ea potest uti ad libitum, quando et ubi vult, privando etiam si sibi videbitur, vel suspendendo ex causa illos quibus tales claves contulerat saltem quoad usum et exercitium illarum, et per seipsum illis utetur. Hoc etiam approbat usus ecclesiae, quae solum Petrum depingit cum clavibus, quia si alii apostoli cum Petro claves accepissent, ut quidam volunt, etiam cum illis pingi debuerunt. Solus igitur cum illis depingitur, non quia solus habeat, sed quia solus eas habet fontaliter et primitive. Alii vero rivaliter et derivative quia videlicet tantum habent episcopi et inferiores de potestate clavium, quantum in illis a papae beneplacito

derivatur. Et hinc est, quod ligata et limitata est potestas episcoporum infra certos casus, ultra quos se non extendit eorum potestas. Sed in illis aliquos ligandos vel solvendo remittunt ad summum pontificem. Confirmatur conclusio auctoritate cano. ut per c. In novo testam. XXI. dist., ubi dicitur sic: In novo testamento post Christum dominum a Petro sacerdotalis coepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia datus est dicente domino ad eum: Tu es Petrus &c. Item etiam in sequ. cap. Et per c. alior. IX. qu. III., ubi in medio capituli dicitur, uni dictum est: Tu es Petrus &c., et in multis canonibus similis sententia invenitur. Item glossa ordinaria Math. XVI. super verbo: Tu es Petrus, sic habet: Qui prae ceteris confessus est, ei prae ceteris donantur claves. Sicut ergo solus dixit: Tu es Christus filius dei vivi, quae fuit Petri confessio, ita solus claves a Christo suscepit. Quod si dicas, quod in hoc quod dicit prae ceteris intelligitur, quod etiam ceteris tunc Christus contulerit; dico, quod pariformiter haberes dicere, quod etiam ceteri confessi sunt, ex quo prae ceteris confessus est; quod tamen falsum est. Si autem dicas, quod ipse prae ceteris confessus est, ita etiam dico, quod prae ceteris claves accepit i. e. ut aliis conferre posset. Est igitur verus sensus: sicut solus inter ceteros confessus est, aliis tacentibus, ita solus inter ceteros claves accepit, quas tamen aliis donare posset. Item alia glossa, quam adducit s. Thomas, super eodem passu sic habet: Ideo enim eum principem apostolorum constituit, ut ecclesia unum principalem Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra ecclesiae recurrerent, si forte inter se dissentirent; quod si diversa capita essent in ecclesia, unitatis vinculum rumperetur, quae verba bene attendenda sunt in ista materia. Item mag. Nicolaus Gorra in postilla super Math. tractans hunc passum dicit, hanc potestatem scil. clavium habet omnis ecclesia in episcopis est sacerdotibus sicut dicit Hieronym. Sed fin-

gulariter dictum est, scil. quia hanc alii habent ex derivatione plenitudinis potestatis, quae fuit in Petro et est in successoribus ejus qui soli vocantur in plenitudinem potestatis, ceteri vero in partem sollicitudinis. Item Origines super eodem, unde quantam potestatem habet petra, supra quam aedificatur ecclesia, ut etiam judicia ejus maneant firma quasi deo judicante per eam, ecce manifeste dicit eandem esse petram supra quam fundata erat ecclesia et cui Christus tradidit potestatem clavium. Illa autem Petra erat solus Petrus, ergo soli Petro potestatem judicariam dedit. Item Cyrillus, vide qualiter Christus reducit Petrum ad excelsam de seipso intelligentiam, hic enim promittit illi se daturum quae sunt propria dei solius; ubi adverte, quod Cyrillus non dicit, illam promissionem factam esse ecclesiae vel concilio, sed personae Petri. Et confirmantur omnia praedicta per c. Omnes dist. XXII, Omnes, inquit, sive patriarchae cujuslibet apicem sive metropoleon primatus aut episcopatum cathedras vel ecclesiarum cujuslibet ordinis dignitatem instituit rom. ecclesia. Ipse vero solus illam fundavit et supra petram fidei mox nascentis erexit, qui b. Petro, aeternae vitae clavifero, terreni simul et coelestis imperii jura commisit. Non ergo quaelibet terrena sententia, sed illud verbum, quo constructum est coelum et terra, quo deinde omnia condita sunt elementa rom. fundavit ecclesiam; et illius certe privilegio fungitur et auctoritate fulcitur. Unde non dubium est, quia quicumque cuilibet ecclesiae jus suum detrahit, injustitiam facit; qui autem rom. ecclesiae privilegium ab ipso summo omniumque ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in haeresim labitur. Et cum ille vocetur injustus, hic est dicendus haereticus; fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quae mater est fidei, et contumax est ei qui eam cunctis ecclesiis praetulisse cognoscitur. Haec ibi. Ex qua auctoritate colliguntur tria: 1) quod omnes gradus et dignitates in ecclesia instituit ecclesia

rom., non prout ecclesia rom. accipitur pro universali ecclesia, quia sic idem instituerit seipsum; sed accipitur specialiter pro fede Petri vel principe ejus. 2) quod ipsa rom. fedes est instituta verbo divino, non humano. 3) quod qui derogat isti sedi est censendus haereticus. Quod bene advertere debent quidam moderni qui hujus contraria dogmatifant, qui viderint, quomodo possint ab haeresi esse immunes. Isti enim volunt dicere, quod Christus in verbis praemissis sine distinctione aliqua gradualis tradidit claves et jurisdictionem universali ecclesiae et Petro, scil. uni de ecclesia et non magis aliis, sed aequaliter omnibus; et quod ex illis verbis non fuit collatus Petro principatus super alios, sed postea habuit ex consensu apostolorum, qui omnes jure divino erant sibi aequales. Et ita etiam habent dicere in statu praesenti, quod omnes ecclesiae et omnes sacerdotes sunt aequalis potestatis et jurisdictionis de jure divino, tanquam qui immediate a deo, quod habent, acceperint; sed quod ecclesia rom. primatum aliquem habeat super alios, hoc habet jure humano et consensu hominum, quem etiam consensus hominum pariformiter tollere et transmutare potest, et primatum ecclesiae rom. tradere alteri ecclesiae et ad hoc etiam de facto nituntur: quae sententia, quantum dissona sit rationi et dictis sanctorum et aliorum doctorum et canonum patet intuenti praemissa ac etiam quae sequentur.

Objectio.

Quia tamen inveniuntur aliqua dicta, super quibus potest dictus error fundari, bonum erit hic illa ponere et eorum verum tradere intellectum. Et 1) occurrit, quod scribit Augustinus i. l. de fide ad Petrum: Poenitentia, inquit, pectori tunc prodest, si eam in ecclesia catholica gerat, cui deus in persona b. Petri ligandi solvendique tribuit potestatem. Ecce, quod dicit claves datas ecclesiae in persona Petri, ergo ipsa ecclesia

fuit, quae tunc claves accepit. Sed est advertendum, quod multis modis potest aliquis agere vel pati in persona alterius. Uno modo per modum procurationis, sicut miles capit investituram alicujus castri a rege in persona scutiferi sui, quem suum legitimum procuratorem mittit ad regem pro dicta investitura suscipienda, cui rex anulum investiturae confert loco militis absentis, et tamen de potestate domini dicti castri nihil acquiritur ipsi scutifero, sed tota transfertur a rege in militem in persona tantum procuratoris. Sic etiam quandoque quis capit uxorem in persona alterius instituti procuratoris ad promittendum et desponsandum. Et hoc modo non est dicendum, quod ecclesia suscepit claves in persona Petri nisi vellemus dicere, quod Petrus in se non habuit potestatem clavium, nec fuit episcopus neque papa; nec potuit solvere nec ligare per seipsum, sicut neque hujusmodi procurator, quod nimis esset absurdum. Secundo modo recipit quis aliquid in persona alterius per modum successionis, sicut filii militis in praedicto casu mortuo patre retinent jurisdictionem super homines dicti castri. Et hanc quidem suscipiunt a rege non in persona propria, sed in persona patris, quem rex pro se et successoribus ab eo descendentibus investivit, et ita filii filiorum, donec rex talem collationem vel investituram revocet, vel proprius in casu quo pater in persona propria, sicut saepius fit, talem a rege investituram suscepisset pro se tamen et haeredibus. Et isto modo suscipiunt claves a Christo successores Petri in sede pontificali rom., qui papae vocantur. Quibus quidem non fit nova collatio clavium a Christo, sed illas eo ipso quo legitime electi sunt suscipiunt a Christo in persona Petri. Non sic autem est de aliis episcopis qui non sunt Petri successores ordinarii, sed collaterales et coadjutores voluntarie assumpti ad opus ministerii pastoralis, sicut ipse miles et filii ejus iudices balivos et ceteros officiales ad subsidium regiminis possunt assumere, qui tamen

quicquid auctoritatis habent non a rege, sed ab ipso domino castrum suscipiunt. Ideo iuramentum fidelitatis praestat miles regi, officiales autem non regi, sed militi, sicut et episcopi domino papae; papa autem non nisi regi Christo fidem debet et subjectionem. Et ideo sicut miles talis potest officiales instituere et destituere, potestatem eorum ampliare et restringere prout sibi videbitur pro bono terrae suae, ita papa erga inferiores praelatos. Tertio modo dicitur quis aliquid suscipere in personam alterius per modum derivationis, sicut multitudo stellarum recipit lumen a deo in persona solis, si sic loqui liceat, non faciendo vim in vocabulo, quia sol lucem habet immediate a deo, sic tamen, quod cum virtute et potestate illam in alia luminaria transfundendi. Et ita etiam multitudo ecclesiarum et praelatorum suscepit claves a Christo in persona Petri, quia accipiente claves Petro recepit illas cum potestate in alios, ut sibi visum fuerit, transfundendi, in partem tamen, non in totum, ut supra dictum est; et ita omnis potestas ecclesiastica derivatur a papa sicut a fonte spiritualis luminis. Et hoc est quod dicere voluit Augustinus in verbis praemissis. Et quod haec fuerit sententia Augustini, videlicet quod sic ecclesia in persona Petri suscepit claves non aequali societate, sed remanente in Petro fontali et originali potestate, patet per illud quod idem scribit in sermone de apostolis Petro et Paulo, qui sic incipit: Fortis et humilis, ubi sic dicit: O mira potentia et inaeestimabilis gratia salvatoris! Quis plebeum piscatorem apostolorum facile crederet principem regibus obsistere, reges sanctificare, regnis omnibus imperare, mundum fraenare legibus, daemones calcare sub pedibus, jubere virtutibus, coelum hominibus aperire, cum vellet, claudere, cum liberet, immortale regnum conversis donare, negare perverfis, merita mundi cognoscere, culpas et crimina hominibus relaxare? O inaeestimabilis et imensa potestas, hominem in terra positum tenere coe-

lum! Ecce nunc ad nutum Petri divini verbi claustra patescunt! Accepit enim a Christo claves regni coelorum, ut solutis vinculis delictorum aperiret credentibus coelum. Haec ille. Ex quibus verbis satis claret, Augustinum sic velle loqui de Petro ut de persona particulari, non ut de ecclesia universalis. Sic enim aliqua ex his Petro, quae non aliis conveniunt, ut illud: plebeum piscatorem, quia alii non fuerunt omnes plebei nec piscatores; item illud: apostolorum principem, quia non omnes possunt esse principes, quia et si alii apostoli principes fuerunt, non tamen principes apostolorum, quia sic unus esset princeps alterius, et e contra, quod esset confusio et non ordo. Et ex hoc verbo princeps satis innuitur habitudo Petri ad alios apostolos; princeps enim importat rationem principii; principium autem importat rationem influxus et causalitatis. Oportet ergo intelligere, Petrum habere rationem principii influentis et causantis aliquid in apostolos, quod non esset si, ut isti volunt, omnes apostoli immediate suam auctoritatem haberent a Christo. Sic enim Petrus erat eorum frater et socius, non princeps. Item illud: regnis omnibus imperare, quia alii solum uni regno vel provinciae imperare habent, ipse vero omnibus. Quod si dicatur esse aequaliter principes mundi et per indivisum omnibus regnis imperare, sequetur confusio principatum et pessima orbis confusio secundum philosophum i. ult. metaph. Item illud: mundum fraenare legibus quia ceteri singulas partes mundi, Petrus ipsum universum fraenare habet. Similiter adduci posset contra praedictam conclusionem XIV. illud Augustini in alio Sermone de apostolis, qui incipit: Istum nobis diem, ubi sic habetur: D. Jesus discipulos suos ante passionem suam sicut noctis elegit, quos apostolos appellavit, inter quos paene ubique Petrus solus totius ecclesiae meruit gestare personam, propter quam enim personam, quam totius ecclesiae solus gestabat, audire meruit: Tibi dabo claves regni coelorum &c. Has

autem claves non homo unus, sed unitas accepit ecclesiae. Haec ille. Ecce, quod dicit: non homo unus, sed unitas, ecclesiae, ergo non persona singularis prout dicit conclusio; sed dicendum, quod verum est, quod non homo unus tantum sic quod nullus alius praeter ipsum, unus tamen sic quod nullus nisi per ipsum, sicut et de sole dici potest, quod solus accepit lucem; quia solus fontaliter, non tamen sic solus, quin alii planetae acceperunt rivaliter, ut in tertio modo accipiendi dictum est. Et quod haec sit intentio Augustini patet, quia alias frustra Augustinus vocaret Petrum principem, nisi super alios influxum haberet et principii rationem. Principii dico, de principio tamen, sed non sui generis sc. deo Christo; sicut fons est principium rivorum, de principio tamen Oceani, unde primam originem sumit, quod tamen non est in genere fontium, et tamen quicquid humoris vel aquae habent, ab Oceano illud habent in persona fontis, ut dictum est. Et est simile ac si diceremus, quod solus dux belli capit stipendium a rege sc. primarie et antecedenter; sed consequenter capit stipendium unitas et universitates exercitus, sic tamen quod per manum ducis et in persona ejus omnes accipiunt.

Item contra eandem conclusionem adducere possunt id quod habetur XXI. dist. In novo, ubi sic habetur: hanc ergo potestatem ligandi atque solvendi Petrus primus accepit a domino primusque ad fidem populos virtute suae praedicationis adduxit verboque instituit, ceteri vero apostoli cum eo pari consortio honorem et potestatem acceperunt ipsumque principem eorum esse voluerunt; qui et jubente domino in toto orbe dispersi evangelium praedicaverunt ipsisque decedentibus in loco eorum surrexerunt episcopi. Ad quam auctoritatem quantum ad verbum voluerunt potest patere responsio ex his quae in VI. conclusione dicta sunt, addendo aliam distinctionem secundum Herveum, et bene valet, quod verbum volo importat quandoque causali-

tatem, ut si dicam: feci quod rex voluit, quia sua voluntas fuit causa, quod sic feci. Quandoque importat complacentiam et approbationem, ut volo quod rex vult vel facit i. e. approbo, non contradico, sed mihi placet. Et ita apostoli voluerunt, Petrum esse principem eorum, non quia ipsi fuerunt causa hujus principatus, sed scientes, ipsum sibi collatum a Christo, de hoc non reclamaverunt, sed laudaverunt et in facto ipso complacuit illis, quod a domino factum erat. Quo vero ad ver. pari confortio, per quod videtur excludi principalitas in Petro, solvit glossa super eodem verbo, quae dicit, quod ista paritas est intelligenda quoad ordinem et rationem consecrationis, non quoad jurisdictionem. Et hoc modo etiam solvit s. Thomas i. IV. sent. dist. XIX. qu. I. ar. III. tractans illud Math. XVI.: Quorum remiseritis etc., ubi dicit, quod apostoli tunc non jurisdictionem, sed characterem susceperunt, ut infra patebit. Sunt etiam aliqua quae adduci possent, quibus hic error fundari videtur, quae hic causa brevitatis non pono, tamen quaedam principalia ex his adhuc infra solventur. Quibus videlicet videtur probari, Christum per seipsum non per Petrum contulisse apostolis omnibus immediate auctoritatem jurisdictionis; ex quo volunt quidam arguere, concilium generale habere immediate auctoritatem a Christo.

Ad quae omnia praeter ea quae dicta sunt, potest alia et una esse responsio: Quod videlicet, supposito, quod ita esset, non sequitur, quod moderni episcopi et alii ecclesiarum curati, qui succedunt apostolis et discipulis, sive disgregati sive congregati sumantur, habeant suam auctoritatem immediate a Christo. Cujus ratio est, quia Christus pro statu praesentis vitae fuit solus papa et summus sacerdos, et ideo ad ipsum spectabat conferre per seipsum si volebat hujusmodi jurisdictionem et in hoc praefixit formam futuris vicariis suis, ut videlicet sicut ipse conferebat per seipsum hujusmodi potestatem, ita post ascensionem suam vicarius

fuus in quo plenitudo ejus potestatis remanebat, similiter per seipsum illam conferret in partem sollicitudinis, ubi et quando et cui vellet, virtute tamen a Christo sibi concessa. Et ideo mortuis illis, quibus ipse Christus per seipsum hanc potestatem contulerat prout isti volunt, quod tamen non concedimus, nisi tantum de potestate characteris, ut infra patebit et etiam supra dictum est, oportuit, quod loco illorum non Christus, sed ejus vicarius alios substitueret. Et sic remanet pariformitas inter Christum quoad hoc et ejus vicarium, quia uterque velut sol super alios radios suae potestatis expandit. Quod si secus esset, jam non esset Petrus generalis Christi vicarius, sed tantummodo localis, quemadmodum et alii episcopi secundum istos, quod dicere tam absurdum esset, quam et novum. Sic igitur secundum veritatem omnis ordo et gradus dignitatis ecclesiasticae dependet immediate a papa, sicut et secundum istos totus ordo apostolicus a Christo. Si autem quis vult videre aliqua dicta doctorum per quae videtur posse dictus error astrui, potest recurrere ad Herveum in praememorato tractatu de potestate papae, ubi veritatem quam hic tenemus, potenter defendens, omnium incontrarium facientia ad plenum dissolvit, licet ibi non prosequatur de potestate papae in comparatione ad concilium, sed per comparationem ad episcopos et curatos, lucide impugnans errorem eorum, qui papae potestatem diminuentes inferiorum praelatorum potestatem augere nitebantur, loco cujus erroris inolevit modus alius, qui a priori in hoc differt, quia illud quod illi astruere volebant de praelatis dispersim sumptis, isti asserere nituntur de praelatis congregatim sumptis, quorum rationibus et fundamentis per sequentia respondebitur.

Decisio quaestionis.

Ad quaestionem igitur respondendo dicitur quod, prout ex praemissis colligi potest, generalis concilii et

papae non est alia et alia potestas, sed una, una dico, non unitate suppositi, sed unitate ordinis et dependentiae, sicut omnium stellarum et solis non est aliud et aliud lumen, nec alia et alia virtus activa simpliciter, nisi forte secundum quid videlicet secundum esse, non secundum essentiam, quia lumen planetarum originem habet a sole, ut hic supponitur secundum philosophos. Et sicut omnium fontium una est aqua secundum essentiam, in quantum ab uno principio maris descendunt, licet secundum esse alia est calida, alia frigida, secundum esse quod habet in eo in quo suscipitur. Cum etiam secundum Albertum lumen primae causae in omnibus causatis est unum secundum essentiam, licet varium secundum esse, essentiam dico speciei, non generis seu analogiae: sic ergo et totius concilii, quinimo et totius ecclesiae est una potestas secundum essentiam modo praedicto, licet secundum esse in gradus varios distinguatur. Et adhuc est major unitas ista, quam unitas aquae vel luminis, quia varietas quae invenitur in stellis vel in fontibus, non provenit ex parte principii, vel eorum originis, cum illa agant secundum naturam; ab uno autem agente secundum naturam non est nisi unum, ut tradit philosophorum schola. Sed haec varietas procedit ex parte receptaculorum luminis vel aquae, quae sunt diversa secundum proprias naturas, non agentibus hanc diversitatem sole vel mari, sed ipso creatore utputa quia alia ex ipsa prima creatione est natura Mercurii, alia Saturni, lumen ipsorum habet aliam et aliam virtutem; et quia una pars aquae transit per meatus sulphureos, induit formam caliditatis, alia per meatus mere terrestres retinet frigiditatem. Et sic varietas in istis procedit ex varietate subjectorum. In gradibus autem ecclesiasticis tota varietas dependet ex parte principii scilicet ipsius papae, quia est agens non secundum naturam, sed secundum voluntatem, et prout ratione determinavit varias dignitates et varios gradus ordinis et jurisdictionis instituit et

quibus voluit illos applicavit determinatis personis, hunc creando cardinalem, illum patriarcham, hunc archiepiscopum, illum episcopum, illum simplicem sacerdotem. Sicut ergo secluso lumine solis et secluso influxu Oceani nullum erat lumen planetarum et nulla aqua rivorum vel fontium, ita seclusa papae potestate nulla est potestas concilii. Si quam ergo habet, habet una cum papa, in quantum papa illi suam impartitur. Et hoc est quod voluit Origenes super illud: *Pasce oves meas*, Joa. XXI, ubi sic habet: Praeteriens autem alios dominus Petro de talibus loquitur, eximius enim apostolorum erat Petrus et os discipulorum et vertex collegii. Quae verba bene notanda sunt, per hoc enim, quod dicit Christum alios praeteriisse, constat, Petro prae aliis aliquod contulisse; per hoc quod dicit ipsum eximium apostolorum ostenditur, apostolos non fuisse illi coaequales, et si sanctitate vel ordine, non tamen jurisdictione; per hoc quod dicit ipsum os apostolorum, ostenditur, ipsum esse per quem ceteri accessum habent ad Christum; per hoc quod dicit, ipsum esse verticem collegii, patet, Petrum praeeminentiam habere nedum super singulos de collegio seorsum sumpto, sed etiam supra ipsum collegium primatum habere; vertex enim sive caput dicitur secundum influentiam ad membra. Influentia autem non potest intelligi nisi per derivationem potestatis secundum quam potestas collegii a potestate Petri derivetur; sicut potestas et vigor totius corporis a capite quo absciso deperditur omnis corporis potestas. Ex quibus patet, non bene considerate fundatam opinionem eorum, qui dicunt, quod licet concilium quoad sui inchoationem dependeat a papa, tamen concilium inchoatum auctoritate papae habere suam auctoritatem plenariam non dependentem a papa, quia illam, ut dicunt, jam evacuare non potest. Et isti non advertunt cum Origene, quod causalitas Petri supra collegium vel papae supra concilium non est causalitas artificis supra artificatum, quod non de-

pendet ab opifice, nisi secundum fieri tantum, sed est causalitas naturalis capitis in membra, quae quidem de sui natura est continua continuum influxum habens quoad totum esse rei, ita quod interrupto tali influxu interrumpitur esse corporis, ut patet ad sensum. Unde isti volunt facere papam mechanicum vel civitatis tubicinem, qui convocatis civibus ad concilium clauditur extra aulam. Sic est igitur papa concilii caput, quod quodocunque contingat ipsum concilium non vocare vel vocatum non confirmare vel confirmatum dissolvere, aut recessu corporali aut subtractione virtuali remanet ipsum concilium acephalum, cuius tantum valent operationes, quantum corporis mortui vel capite privati valere possunt. Ex quibus omnibus relinquitur quaestio pro parte affirmativa vera videl., quod sicut unius corporis naturalis suo capiti uniti una est forma totius, licet sint plures formae partiales et per consequens una virtus utriusque, ita quod nulla est actio vitalis in corpore nisi per aliquem influxum capitis, sic in corpore mystico una est virtus a deo mediante capite infusa, quo reciso, ut dictum est, nulla remanet vitalis virtus in corpore.

Ad rationes in oppositum.

Nunc igitur restat respondere ad argumenta in principio facta pro parte negativa. Ad primum ergo quo in contrarium arguebatur, patet responsio ex his, quae in II. conclusione dicta sunt. Ad secundum dicendum, quod non eo ipso quod papa concilium convocat et confirmat seipsum concilio subijcit, quin potius convocat, ut illi praesit. Non enim ad hoc convocat, ut sit alia actio sui, alia concilii, sed ut totius corporis sit una actio. Et hoc non facit ex necessitate, sed ex decentia, quia quicquid potest papa cum concilio, potest sine concilio, cum, ut praedictum est, sua potestas, cum sit potestas vicaria, nullam dependentiam habeat a concilio, sed ab eo a quo vicariatum sortitur.

Decenter tamen et rationabiliter concilium convocatur propter quatuor: 1° ratione consultationis, cum videlicet aliqua ponderosa definienda occurrunt, in quibus ex multorum sapientium concilio sanior pars capi possit. 2° ratione impetrationis sive orationis, ut videlicet dominus multiplicatis intercessoribus largiatur, quae ecclesiae viderit expediri; quia ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, sum in medio eorum. Et si duo ex vobis consenserint de omni re quamcumque petierint, fiet vobis, Matth. XVIII. 3° ratione approbationis, licet enim papa per seipsum, maxime de concilio de cardinalium possit omnem legem condere, ut praedictum est, tamen salubre et utile est, ut huiusmodi leges, quae bonum ecclesiae universalis concernunt, in concilio tractentur et promulgentur, ut quod omnes tangit, ab omnibus approbetur. Sic enim facilius leges suscipiuntur et libentius executioni mandantur. 4° ratione commemorationis: multi enim oculi vident, quae paucis non occurrunt, unde licet in d. papa sit plenitudo jurisdictionis, non tamen ex hoc est in eo plenitudo cognitionis, maxime in his quae in facto consistunt praesertim propter varias et multas occupationes suas quotidie occurrentes. Et ideo possunt esse multa ordinanda, reformanda et corrigenda in diversis partibus mundi, quae ad ejus notitiam non sunt delata, quae tamen sunt nota illis, qui in illis partibus degunt. Et ideo salubre est, quod de singulis partibus convenienter maxime praelati, qui ista melius nosse et cogitasse debuerunt, quorum singuli exponunt in concilio d. papae, quae exponenda videntur, super quibus d. papa sacro concurrente concilio provideat de legibus et remediis opportunis. Et notanter dico concurrente, non approbante; approbare enim proprie loquendo pertinet ad superiorem, unde si in aliquibus decretis conciliorum inveniatur papam aliquid statuisse sacro approbante concilio, capitur ibi approbare improprie, prout supradictum est de velle, prout dicere-

mus, quod humilis familia approbat, quae pater ordinat i. e. complacenter acceptat et bona esse iudicat. Et huius rei exemplum dedit Christus, cum daturus legitur evangelica faltem quoad moralia praecepta convocatis discipulis ascendit in montem, non quin absque illis posset leges condere sicut et lex vetus per solum Moysen a deo accepta populo tradita est. Et ideo non sine causa ait: Jugum meum suave est, quia sc. vobis audientibus et non reclamantibus traditum. Et harum causarum duas primas tangit Herveus. Etiam s. Thomas non dissentire videtur. Ad tertium dicendum, quod non est simile. Multum enim advertendum est inter species dominationum, ut praedictum est, quia aliqua dominia sunt, quae totaliter dependent a voluntate et potestate subditorum, qui talem dominum eligentes ei talem vel tantam auctoritatem contulerunt, quam ei transsilire non libet, et ita se facturum in introitu domini spondet et jurat in quibusdam terris. Et isto modo Roma multo tempore fuit gubernata et vocabant hunc statum libertatis, quia populus non arcebatur legibus ad nutum principum, sed illis tantum quas ipsi statuissent, pro quo statu conservando multum laborarant patres et probi Romani. Et in tali communitate cum quis sine tali libera electione usurpat sibiipsum dominium, tunc licitum potest dici ipsi communitati vel alicui ex suppositis non zelo privati commodi vel odii, sed reipublicae boni gratia illum de communitate ejicere, vel si aliter fieri non potest occidere, quia talis reputatur hostis, non dominus, cujusmodi erat ille Caesar, de quo Tullius loquitur. Secus autem est de communitate, quae regitur domino, cujus dominium ab ipsa communitate non dependet, sed ab aliquo superiore simpliciter ipsa communitate; qui ipsam non decernens regere per seipsum praeficit loco sui, quem voluerit vel quem ipsa communitas elegerit. Cujus electio ab ipso principali approbatur vel consequenter, ut cum pro singulo electo confirmationem

petit vel antecedenter, ut cum statuit, quod electus eo facto habeat suam auctoritatem vel quam sibi dare voluerit. Super quem tamen non habet ipsa communitas potestatem corrigendi, deponendi vel occidendi, sed ut praedictum est, debet habere recursum ad ipsum dominum principalem. Qui si, non obstante evidentiā mali regiminis vel etiam malignitate proditoris et fidei violationis, velit talem pati vicarium, debet etiam ipsa communitas illum pati, potius quam mittere manum in messem alienam, in hominem scilicet non suae jurisdictioni subiectum. Quod si aliquis dicat, quod istud posset fieri, si Christus esset praesens corporaliter, videat, ne illum faciat mendacem qui dixit: Ecce ego vobiscum usque ad consummationem saeculi. Et si enim in altis habitat, tamen humilia respicit, omnia videns, omnia audiens, omnia prospectans. Et sicut invisibiliter manet usque ad tempus, ita invisibiliter operatur; et eo magis ad ipsum haberi recursus potest quo ad hoc non indigemus motu nostro corporali, sed tantum mentali sine labore et impensa. Communitas ergo hominum in casibus, qui totam ecclesiam tangunt, prius ipsum papam avizare, informare et exorare habet, non in ipsum temerarie manum vel linguam imponere, utpote in quem nullam jurisdictionem habet. Et ideo advertant qui dicunt, quod papa per electionem ecclesiae suam fortitur auctoritatem. Si enim lit. per importat causalitatem, falsum est; si vero concomitantiam, verum est, quia sic electus divina lege eo facto a Christo summam post ipsum fortitur potestatem, ut supra dictum est in II. conclusione. Et quod haec solutio sit etiam de mente s. Thomae, qui pro argumento allegatus est, patet per illud quod scribit supra IV. sentent. dist. XIX. qu. II. art. II. ad III. qu. ad II., ubi de correctione fraterna loquens ad nostrum propositum de praelatis dicit, quod quando praelatus non habet superiorem et non acquiescit correctioni caritativae sive admonitioni, debet haberi recursus ad deum, ut

ipsum illuminat vel de medio tollat, et sic reducit ad concordiam, quia quod dicitur in II. sentent., intelligitur de domino, cujus dominium a communitate dependet; quod autem in IV. intelligitur de eo qui vicariam potestatem habet, cujusmodi est papa, ut dictum est.

Ad quartum dicendum, quod secundum sanctorum expositiones Christus est in medio congregatorum in nomine suo per orationum exauditionem, non per jurisdictionis collationem, quia sic oporteret dicere, quod in omni congregatione justorum esset auctoritas Christi infusa, dispositiva circa ordinationem ecclesiae, quod nimiam confusionem induceret, cum talium societatum non sit numerus. Quinimo etiam est advertendum, quod non omnis petitio talium exauditur, ut puta si aliquid petant, quod unitati ecclesiae non conveniat, ut dicit Augustinus super eodem verbo. Et ideo concilium quantumcunque numerosum, si machinetur ad sciendam unionem ecclesiae et schisma inducendum, non gloriatur, se Christum habere in medio sui, quin potius videat, ne habeat adversarium unitatis et pacis.

Ad quintum quod de Paulo inducitur, dicendum secundum d. Petrum de Tarasia (sic) in postilla super illo passu, quod subditi possunt praelatum peccantem arguere zelo caritatis, non officio potestatis. Sanctus etiam Thomas tractans eundem passum in II. II. qu. XXXIII. art. IV. distinguit de duplici correctione, quia quaedam est actus caritatis, et hac correctione potest papam corrigere quicumque illum diligit ex caritate; quaedam vero est actus iustitiae, videlicet per punitionem vel poenae inflictionem, et hac non possunt subditi, ut ipse dicit, praelatos corrigere. Sic igitur Paulus correxit Petrum, ostendendo rationem sui erroris, non ipsum deponendo vel ab officio sibi a Christo collato suspendendo, ut patet ex textu; et sic potest concilium et debet errorem papae arguere, ostendendo rationibus vel auctoritatibus, ipsum male sentire in fide vel mori-

bus, sed amplius non habet concilium, quid faciat nisi quod quilibet praelatus potest et debet oves sibi commissas cautas reddere, et imponere illis, ut deum orent cum apostolis dicentes: Domine salva nos, perimus &c. Nec erit quovismodo desperandum de subsidio a Christo praestando prout per multa exempla patet in II. conclusione.

Ad sextum dicendum, quod non sine misterio dixit Christus Petro: Quodcunque ligaveris &c. et postea dixit apostolis similiter: Quaecunque ligaveritis &c. Ex hac enim duplici commissione vel concessione innuitur, quod duplex est auctoritas sive potestas absolvendi a peccatis, una ordinis, alia jurisdictionis. Potestas quidem ordinis est aequalis in Petro et apostolis et in omnibus sacerdotibus, unde in consecratione sacerdotum dicuntur illa verba: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et ideo cum Christus dixit omnibus simul: Quaecunque ligaveritis &c., tunc tradidit seu promisit illis potestatem ordinis tantum; quando autem dixit Petro: quodcunque ligaveris &c. et: tibi dabo claves regni coelorum, tunc promisit illi potestatem jurisdictionis universalis et indistinctae. Ita videl. quod Christus intendebat, quod alii apostoli non uterentur potestate ordinis ab ipso tradita ad nutum, sed voluntatem et ordinationem Petri, quibus etiam ipse tribueret jurisdictionem particularem et distinctam, utputa super hanc gentem vel illam, ut Jacobo Jerosolymis, Marco Alexandriae et sic de aliis, reservata tamen sibi indistincta jurisdictione quoad omnes. Et haec est sententia s. Thomae super IV. sentent. dist. XIX. qu. I. art. III. in corpore et in responsione ad primum. Et bene notanda sunt, quae ibi dicit pro ista materia. Et ita modo licet omnes sacerdotes et episcopi habeant hanc potestatem ordinis equalem papae, tamen nullam auctoritatem habent utendi illa, nisi quando et ubi papa vult eos uti. Et hinc est, quod sacerdos non eo quod sacerdos potest statim ligare vel solvere, sed remanet

potestas ligata, donec placeat papae vel cui papa concedit, ut episcopis et ordinariis. Et hinc est etiam, quod ipse instituit, transfert, unit et dividit parochias et dioeceses prout vult et jurisdictionem inferiorum restringit et amplificat, confert et privat, nec est qui dicat, quare ita facis, ut supra allegatum est. Sic igitur dico, quod sicut collegium apostolicum non habuit jurisdictionem, nisi quam Petrus illis contulit, ut ex doctrina s. Thomae clare colligitur, ubi supra, ita collegium vel concilium praelatorum nullam habet potestatem jurisdictionis, nisi quam papa illis confert. Si quam ergo habet, habet una cum papa, modo superius declarato. Mirum enim videtur et vanum dicere, quod collegium episcoporum aliquid habeat immediate a deo, quod non habuit collegium apostolorum. Quod si quis adhuc arguat contra, ut quidam arguunt, quia capitulum vacante sede episcopali habet auctoritatem episcopi ante electionem, ergo post electionem adhuc retinet illam radicaliter vel essentialiter licet secundum actum transferat illam in electum. Igitur a simili collegium cardinalium vel ipsum concilium habet in se radicaliter auctoritatem papalem. Dico, quod non est verum, quod capitulum habeat auctoritatem episcopalem, etiam vacante sede. Non enim potest ordinare vel consecrare nec beneficia conferre vel alienare quae proprie pertinent ad episcopum, licet in casu necessitatis tantum pro salute animae possit absolvere a vinculo excommunicationis a praedeceffore illatae, ut patet tam in textu quam glossis extra ne sede vac. c. II. et c. his qu. extra de majori et obed. Auctoritatem etiam et jurisdictionem capitulum episcopus electus non a capitulo, sed a papa, dum confirmat electionem a capitulo factam, quam potest approbare et reprobare. Et per hoc patet responsio ad objecta. Et haec sunt quae dicenda occurrerunt circa propositam quaestionem.

SECUNDA PARS TOTIUS TRACTATUS.

Sed quia his quae superius determinata sunt et praesertim II. conclusioni quaedam decreta in conciliis Constantiensi et Basileensi edita obviare videntur, quibus nonnulli inhaerentes asserunt pro certo, quod papa nedum in casu fidei, sed etiam in casu cujuslibet notorii criminis subjicitur judicio generalis concilii, ita quod concilium in papam poenaliter et privatorie potest procedere tanquam ejus judex habens immediate auctoritatem a deo. Idcirco pro majori veritatis elucidatione hujusmodi eorum assertionis seu sententiae bonum est aperire motiva seu fundamenta, ut secundum ipsorum pondus et ipsa sententia ponderetur. Et enim nuper in XII. Basileensis concilii sessione videntur ad hujusmodi sententiae assertionem tria fundamenta comperisse et reperta promulgasse. I. fundamentum, quia Christus, inquit, deus noster, cum in Jerusalem pergeret, opus nostrae redemptionis impleturus et Petrus eum prohibere vellet, compescuit ipsum dicens: Vade post me, Sathana, scandalum mihi es, quia non sapis, quae dei sunt, sed quae hominum. Ex quo videntur velle arguere, quod sicut b. Petrus fuit correptus, ita et successor ejus possit et debeat corrigi, ubi non sapiat, quae dei sunt, sed non potest corrigi melius ab aliquo, quam a concilio, igitur &c. Sed hujus fundamenti debilitatem fati admiror. 1° quia Petrus tunc nondum erat papa, nec fuit in vita Christi secundum statum praesentem, sed post resurrectionem, cum sibi dictum est: Pasce oves meas, et si per antea hujus pastortus auctoritas illi fuisset promissa. 2° quia etiam supposito, quod tunc esset verus papa, potuit juridice a Christo corrigi sicut vicarius a principali, et officialis a domino. Non autem sic est de concilio respectu papae. Non enim concilium dat esse papae, sed econtra papa concilium convocat et facit ipsum quodammodo

de non ente ens, et de nihilo aliquid. Nihil autem recipit esse ab aliquo et dat esse eidem, praesertim cum, ut dictum est in conclusione, papa non convocet concilium ut praeco populum, sed ut pastor ovile. 3° quia ex hac auctoritate non plus potest haberi, quam quod papa potest corripi et increpari quod non negamus nedum de concilio, sed neque de qualibet persona particulari, dummodo ex caritate tantum, non praetensa tamen iubendi vel prohibendi auctoritate. 4° quia non est omnino notum, quod tanta fuerit Petri reprehensio, quantum praetendunt. Nam b. Hilario non videtur bene consonum, quod Christus, postquam tantum commendaverat et beatificaverat Petrum, statim post vocaret eum Sathanam. Sed secundum ipsum in ipsa locutione sunt duo versiculi, quorum primus dirigitur Petro, cui dicitur: Vade post me i. e. sequere potius me ad passionem, non me retrahas ab eadem. Alius dirigitur diabolo cui dicitur: Sathanas, scandalum mihi es, qui scilicet me a passione vis retrahere, suggestionem videlicet immissa in Petrum. Unde hic potius secundum Hilarium fuit exacerbatus diabolus, quam Petrus. Sed etiam dato secundum quod communiter exponitur ab aliis, quod tota locutio feratur in Petrum, nihilominus nihil facit ad propositum propter rationes praemissas.

II. Fundamentum sumunt ex hoc quod b. Paulus, cum vidisset b. Petrum apostolorum principem circa observationem legalium reprehensibilem fore et non ambulare ad rectitudinem evangelii, restitit ei coram omnibus in faciem et a simulatione, in quam alios deducebat, veritatis zelo repressit. Haec sunt verba fessionis praedictae. Ad quod licet satis posset patere responsio ex his quae supra in responsione ad quintum argumentum dicta sunt. Ipsa tamen sua verba se solvunt. Cum enim inquit veritatis zelo, bene dicunt: hoc enim modo et Paulo et cuilibet licuit et licet, Petrum vel Praelatum suum arguere, videlicet ostendendo

rationes pro elucidatione veritatis, per quas evitetur error falsitatis. Sic autem fecit Paulus, et patet in textu, ubi subinfert: nos enim natura Judaei scientes, quod &c. Gal. II. Non enim hoc fecit Paulus praefentiae officio potestatis, cum esset quoad officium potestatis et jurisdictionis inferior Petro, licet par illi esset secundum aliam glossam quoad officium magistratus, quia unus magister legis, alter magister et doctor gentium, sicut exponit s. Thomas. Super quo etiam dicit Augustinus, quod in hoc Petrus Paulum audiendo dedit exemplum successoribus non dedignari, sicubi a via rectitudinis deviarent, ab inferioribus corrigi, correctione scilicet quae est actus caritatis, non quae est actus justitiae, ut dicit s. Thomas, quae tantummodo ad superiorem pertinet. Quod si quis objiceret de verbis Christi post doctrinam de correctione fraterna dicentis, Math. XVIII.: Quod si non audierit eos, dic ecclesiae: dicerem, quod verba illa intelliguntur de eo, qui habet ecclesiam i. e. praelatam ecclesiasticam sibi superiorem; in eo autem, qui non habet superiorem, non habet locum, sed est recurrendum ad deum, ut supra dictum est. Potest tamen interim talis praelatus a subditis haberi sicut ethnicus et publicanus in his tantum quae non sunt jurisdictionis, quia illa non auferitur a vicario propter quodcunque crimen, quamdiu a principali domino sustinetur. Quo vero ad potestatem ordinis tenendum est, quod jura decernunt de ordinationibus haereticorum, si videlicet papa censeatur haereticus, super quo me non extendo. Quia tamen saepe facta est mentio de potestate jurisdictionis, voco hic jurisdictionis potestatem juxta nominis interpretationem potestatem jus dicendi obligatoriam ad aliquid agendum vel non agendum statuendo vel sententiando. Pro cuius intellectu sciendum, quod aliquem dicere jus vel justum, potest contingere dupliciter: uno modo sine quacunque obligatione, sicut doctor in scolis, et de ista jurisdictione non loquimur; alio modo cum

obligatione, sicut rex dicit jus in folio vel tribunali judicario, cujus statutum obligat ad aliquid agendum vel non agendum. Et jus dicitur vel justum quod ipse statuit. Et habetur pro justo ille quem sententiando absolvit, et pro reo quem condemnat. Et sic papa etiam haereticus retinet hanc potestatem, nisi nobis constet divinitus per certam revelationem vel evidens miraculum, illam sibi ablatam esse ab eo, qui illam sibi contulit. Unde quicquid interim ipse statuit vel sententiet, dummodo non laedat suo statuto vel sententia jus naturale vel divinum, pro jure vel justo tenendum est.

III. Fundamentum sumunt ex hoc, quia, ut dicunt, ecclesia catholica saepenumero summos pontifices sive a fide delirantes sive pravis moribus notorie ecclesiam scandalizantes correxit et judicavit. Neque ubi de fidei periculo aut scandalo christianae religionis agebatur, Rom. pontificibus pepercit. Haec sunt verba sessionis praedictae. Sed quia hoc fundamentum consistit in facto, ad facta vadamus, et invenietur, non esse omnino veritate fulcitum. Nam si adducatur in medium Marcellinus, certum est, quod hic non concilii, sed sui ipsius iudicio sententiam recepit. Nam, ut etiam supra dictum est, concilium cognito errore ejus dixit: Absit ut a nobis summus pontifex judicetur; ore tuo te iudica. Qui Marcellinus respondit, ob idolatriae scelus me iudico deponendum. Quae tamen depositio executionem habuisse non legitur, sed bene legitur, quod ipse conversus ad rectam rationem a Decio imperatore infideli capitalem sententiam accepit. Si vero adducatur fortasse Felix, quod sub Constantio depositus sit, videant, quod hic non quia haereticus, sed quia haereticis communicare volebat, ab ipso Constantio favente erroneo illo rom. concilio in exilium missus est, cui Liberius haereticus suggerente eodem non in Spiritu s., sed in spiritu diabolico congregato concilio substitutus est. Qui tamen Felix sanctus et catholicus et verus Christi

vicarius, licet humana rebellione depositus pro fidei catholicae defensione, a qua concilium deviabat, sacrum martyrium capitis obruncatione suscepit, remanente ipso Liberio cum his qui eum supra Petri cathedram sedere fecerant in damnato illo Arrianorum errore, ut refert Martinus in sua chronica. Si autem adducatur forte Constantinus II., etiam a concilio depositus, videant, quod hic non fuit canonicè electus, sed tyrannica et violenta invasione papatum usurpaverat, ut in ead. chron. Martini. Et ideo non mirum, si non pastorem, sed lupum vel furem fugarunt a gregibus. Quod etiam, si de novo fieret, esset certe laudandum. Hic enim non agimus de intrusis, quia eo factò papae non sunt, sed de his qui non per posticum, sed per hostium intrant ovile. Si adducant Christoferum depositum, videant, quod hic etiam non electus, sed incarcerato vero papa temerarie pastorem sibi virgam assumpsit, ut in ead. chron. Sed adduci potest unus cujus exemplo fortasse sine evasione inniti se credant, videl. Joannes XII., qui ob lubricam vitam et scandalosos mores a concilio depositus legitur, et Leo illi substitutus. Sed legant, quod aliud sequens concilium romanum illud Ravennate concilium condemnavit et reprobavit. Nam ut refert Vincentius lib. XXV. c. LXXXVI., in hoc videl. romano concilio publicum omnium iudicio fuit statutum, synodum a Leone habitam, in qua scil. ipse Leo assumptus fuerat, Joanne deposito, non nominandam synodum, sed prostibulum. Et ab ipso Leone ordinati fuerant degradati vel deordinati et iussi etiam praesentari singuli in carta scripturam hanc: pater meus, scil. Leo, qui eos ordinaverat, nihil sibi habuit, nihil mihi dedit, et addit idem Vincentius, quod istud secundum concilium reassumpserat Joannem. Sed tamen quia ipse vita erat detestabilis et christiano populo scandalosa, non diu passus est J. Chr. talem vicarium et pastorem oves inficere. Sed postquam concesserat illi tempus ad poenitentiam, cum in peccato suo per-

feveraret contra ipsum tanquam ejus immediatus et principalis dominus et qui solus in eum potestatem haberet se volens ostendere sui tremendi iudicii sententiam tulit. Nam dum cum meretricula sine dei timore oblectaretur, subito divina vindicta percussus in tempora sine poenitentia expiravit, ut idem Vincentius refert. Quo mortuo assensu omnium praefatus Leo eligitur et in sede Petri canonice collocatur. Quo in facto Christus satis ipso opere demonstravit, quod praelati potius debebant suam sententiam expectare patienter, quam habentes zelum sine scientia et impatientes divinae justitiae scissuram in corpus suum inducere et in dominicam messem sine jussu domini servilem manum imponere, advertentes, quod patiens retributor est dominus juxta sententiam sapientis. Et hi sunt quos de papatu ejectos in communibus chronicis inveni, quorum depositio quantum propositum arguat prudens lector dijudicet. Invenio tamen alios non a conciliis, sed vel a tyrannide imperatorum, vel a protervia et insolentia Romanorum a papatu ejectos, a quibus exempla nullatenus sumenda sunt, cum ab aliis quae praeter juris ordinem fiunt, non sunt juris exempla trahenda. Si qui autem papae post compilationem chronicarum, utputa Martini et Vincentii Beluacens. depositi sunt, mihi non constat. Etiam et supposito, quod ita esset, non statim constat, utrum potius de facto quam de jure hoc processerit. Quod si dicat aliquis, quod non propter haec fundamenta intendit concilium, suam sententiam robur habere, dicendum, quod si sic saltem haec tacuissent, quia potuisset credi, quod inniterentur aliquibus secretis et inviolabilibus fundamentis. Et praeterea hoc excluditur per eorum verba in eadem XII. sessione, quae sic habent: his exemplis et rationibus haec sancta synodus excitata habens a deo auctoritatem animadvertendi in eos qui ipsam non audierint, ammodo in dictum d. Eugenium acrioribus remediis, ubi leviora non valuerint, pro-

cedere decrevit. Ex quibus verbis fatis patet, quod propter ipsa quae dicta sunt fundamenta talem sententiam promulgarent. Sed revera fortiora secundum apparentiam inducere potuissent, quae supra tamen inducta in quaestione et soluta sunt. Melius igitur ut videtur salva eorum pace attendissent, quod si videatur periculofum unius capitis iudicio totam ecclesiam gubernari. Et quod ex hoc ut dicunt confurgere possunt multa mala populo christiano. Considerassent tamen ex alia parte, quod sic fuit divina voluntas, quae cuncta non sine certa ratione decernit, quae nec passa est usque in praesens sub tali unius regimine stabilitatem fidei eradicari. Quod non sensui unius vel multorum ascribendum est, sed ut ait propheta: misericordiae domini, quod non fumus consumpti, quia ut praemissum est, divina providentia semper suae ecclesiae succurrit, licet ad tempus illam agitari permiserit. Quod beneficium pro maximo reputantes debent potius divinam clementiam collaudare, quam ejus sacrum ordinem quo nedum terrestria, sed etiam coelestia cuncta sub unitate concludit temerarie immutare; cantareque debent potius non ore tantum, sed spiritu cum psalm.: Benedicite gentes deum nostrum et auditam facite vocem laudis ejus, qui posuit animam meam ad vitam. Et sunt verba ecclesiae secundum glossam: qui posuit, inquam, animam meam ad vitam i. e. praedestinavit ad vitam gloriae praeveniente vita gratiae; et non dedit commoveri pedes meos, scil. a stabilitate fidei, quia si aliqui digiti commoti sunt a fide et caritate oberando, tamen pedes ipsi stabiles steterunt, et si perturbati vel agitati fuerint, quia videl. ecclesia, quae continet ecclesiasticos sicut pedes digitos, nunquam fuit totaliter commota, et si fuerit quandoque agitata, hoc permiffum est a deo ad probationem. Unde subditur: Quum probasti nos igne haeresium et persecutionum, et examinasti sicut examinatur argentum, quod videl. igne non consumitur, sed probatur et purgatur: in-

duxisti nos in laqueum non deceptionis, sed expiationis; posuisti tribulationes in dorso nostro auxietatum et afflictionum; imposuisti homines non angelos qui errare non possent, sed homines defectibus subditos, ubi glossa Augustini: Patimur plerumque superiores, quos videmus nobis deteriores; hos tamen patienter propter reverentiam tui ordinis supportantes. Hos, inquam, posuisti super capita nostra, non posuisti nos super capita ipsorum, sed ipsos graves posuisti super capita nostra, propter quod transivimus per ignem persecutionum et schismatum et aquam malarum doctrinarum et scandalorum; sed tandem deduxisti nos in refrigerium ecclesiae tuae, pace et tranquillitate restituta. Attendendum etiam, quod videmus summum pontificem non recte, ut vellemus, in moribus ambulantem, potius debemus nos ipsos emendare, quam contra divinum praeceptum diis detrahere dicentes cum Neemia c. IX.: Quos posuisti super nos propter peccata nostra, nobis dominantur secundum voluntatem suam, et in tribulatione magna positi sumus. Quam etiam auctoritatem ad istud propositum adducit d. Hugo cardinalis super psal. praealleg. Nam secundum b. Gregorium plerumque malos pastores deus praeponit et patitur propter subditorum culpas: regnare enim facit hypocritam propter peccata populi, ut ait Job XXXIV. Sed quidam sunt, qui aliena peccata, maxime praelatorum semper judicant, propria parum ponderantes, qui si seipos corrigerent, non dubium, quod de correctis praelatis dominus provideret. Unde etiam firmiter sperandum secundum normam s. scripturae, quod si episcopi et alii praelati qui nituntur de summo pontifice facere clericum, de magistro discipulum, de patre filium, de domino servum; denique de capite membrum illius defectus molientes corrigere, seipos ante divinos oculos justos et immaculatos redderent absque tantis eorum laboribus, litigiis et impensis divina providentia illis ad justum nutum eorum de summo pontifice pro-

videreret, dicente psal.: Non relinquet dominus virgam peccatorum super fortem justorum, ne forte extendant justi ad iniquitatem manus suas, longa videl. mali pastorum perpeffione et malorum exemplorum diutina correptione. Quod si dicatur, quod ista sententia sive assertio est omnino inconcussa tenenda, cum fuerit in dictis conciliis decreta, responderi potest, quod, ut dictum fuit supra in conclus. XI. concilium generale non semper est illa ecclesia quae errare non potest, cum nonnulla concilia erraverunt, quorum errores per fumos pontifices vel alia concilia postmodum fuerunt correcti. Unde non esset novum, si ista concilia errassent. Et si dicatur, quod D. Martinus acta in concilio Constantiensi approbavit, respondeo, quod video oppositum per effectum. Nam si bene attendantur rescripta sua, quibus praesidentes loco sui Papiensi et Senensi conciliis deputavit, dat ipsis praesidentibus et conciliis auctoritatem circa reformationem ecclesiae in suis membris tantum ¹⁾, et cetera agendi, quae non derogant ejus statui et honori propter quod satis ostendit intelligere volentibus, quod ipse non tenebat se esse concilio subditum prout dicta decreta sonant, et hoc est satis per effectum illa non approbare. Utrum autem per legem contrariam illis derogaverit, mihi non constat, licet in hac parte factum papae pro lege haberi possit. Non autem absque ammiratione vidi aliter scriptum in rescripto D. Eugenii, quo concilium Basileense se prosequi velle et caritate amplecti confitetur; in quo committit ipsi concilio reformationem ec-

1) Dies ist durchaus unwahr. Statt «reformationem ecclesiae in suis membris tantum» heisst es in der Bulle: «reformatione status ecclesiastici in omnibus membris suis». Jeder Vernünftige sieht, dass hier der Papst eingeschlossen ist, da er doch ein Glied der geistlichen Hierarchie ist. Card. Jul. Cesarini in seinem II. Briefe an P. Eugen IV. (Opp. Aeneae Sylvii p. 79) sagt, dass er zu Basel nach P. Martins Auftrag die Facultas hatte «reformandi mores cujuslibet status Christianitatis», was er gleich darauf für identisch nimmt mit «reformatio ecclesiae in capite et in membris».

clefiae tam in capite quam in membris. Quod fortasse provida quadam simulatione actum vel dictum est ad contentandum animos insolentium et scandala evitanda. Utrum autem minus malum foret secundum Augustinum, ut scandalum oriatur, quam ut veritas relinquatur, Suae Sanctitati iudicandum relinquo. Simulatio enim Petri pastoris Pauli doctori displicuit. Christus etiam dominus Phariseorum scandalum non metuens ait Matth. XV.: Sinite eos, caeci sunt et duces caecorum. Timendum est enim valde pastoribus, ne dum erga subditos nimium servatur humilitas regendi, frangatur auctoritas, ut ait Augustinus. In januis enim periculum mihi videtur, ne adversarii qui Rom. sedis culmen pro viribus nituntur deprimere, ex his verbis cornua sibi fumant eaque finistre interpretantes dicant: praefatum D. Eugenium hoc dixisse non facti humilitate, sed juris necessitate; et ex hoc postmodum alii in consequentiam trahant, omnino papam esse concilio subditum. Et sic de cetero papa erit in conciliis non caput, sed digitus. Et breviter dico, salvo semper iudicio melius sapientis, quod meo iudicio multa in utriusque horum conciliorum decretis ponuntur, quibus si non obvietur, possunt de facili multae novitates insurgere et plurima mala et scandala generari, et tandem paulatim Rom. sedis auctoritas a D. J. Chr. collata ab hominibus evacuari, quia, uno inconvenienti dato, multa sequuntur. Ideo videtur necessarium, quod data dei nutu optata pace ecclesiae summus pontifex de concilio dd. cardinalium, convocato ad hoc competenti numero doctorum tam sacrae paginae quam decretorum diligenter examinaret utriusque concilii decreta. Et quae essent confirmatione digna, utpote ss. doctorum, theologorum, ss. canonum et veterum conciliorum dictis et sententiis consona confirmarentur. Et notanter dico veterum conciliorum, non enim est novum, quod concilium concilio dissentiat. Sed ubi in gestis conciliorum discors sententia invenitur, illius con-

cilii debet teneri sententia, cujus antiquior et potior extat auctoritas ut I. di. dominus sancto i. fi. Quae vero invenirentur praedictis non consona vel contraria, improbarentur vel saltem ad sanum intellectum reducerentur. Quia etiam ista sententia, videl. quod papa subit correctioni, etiam poenali concilii, possit sana intelligi, hoc modo videlicet quod intelligatur de concilio, cui papa sponte et voluntarie, non violentia vel angaria suam auctoritatem interposuit quoad ipsius principium, medium et finem, quia tunc, ut dictum est, concilii et papae una est potestas, et tunc sanus intellectus erit. Quod concilium non prout distinctae potestatis a potestate papae, sed ut ejusdem ex communicatione scil. ejusdem papae potest ipsum papam corrigere; sic quod papa tenetur non necessario, sed de congruo sententiam vel poenam taxatam sibi per concilium acceptare; sicut etiam princeps obligatur ex quadam decentia observare legem, quam ipsemet statuit, juxta illud: Patere legem quam tuleris ipse. Et tunc quoad rem, ad id venit, ac si dicatur: quod papa cognito errore suo per oculos suos, qui sunt sapientes concilii, corrigit seipsum. Et sic etiam concordabuntur jura, si quae in hac parteveniuntur contraria, et nullum inconueniens subsequitur, nisi forte quod supra in pede quaestionis in arguendo positum est, videlicet quod ubi papa nolit suum errorem cognoscere, sequetur periculum totius ecclesiae. Ad quod licet superius fatis responsum fuerit, tamen adhuc advertendum est, quod prout dicit Anaxagoras: in humanis adinventionibus nihil ex omni parte beatum seu perfectum est, quia ut dicitur Sap. IX.: incertae sunt providentiae nostrae: — et ideo non potest assignari aliqua species regiminis in humanis, quae aliquod periculum annexum non habeat, sed inter mala minus malum eligendum est. Sunt enim secundum Aristotelem tres regiminis species, videlicet monarchia in qua unus multitudini principatur; aristocrachia in qua pauci

potentes principantur, tymocrachia in qua multi ex plebeis dominantur. Quarum specierum primam optimam ponit. Et non est praefumendum, quod philosophus non bene consideravit, quod unus principans faciliter potest degenerare a bonis moribus et de virtuoso fieri vitiosus et de rege in tyrannum converti; et tamen, his inconvenientibus non obstantibus, tenet monarchiam esse optimam regiminis speciem. Et ideo non mirum, si aeternae sapientiae fons D. J. Chr. hoc ipsum advertens ecclesiae suae hunc modum regiminis dereliquit, solum videl. Petrum illi praeficiendo. Nec debemus hoc pro injuria suscipere quod nobis pro munere magno conferendum propheta in spiritu sancto praedixit, ubi ait: Suscitabo super vos pastorem unum, Ezech. XXXIV. Et pastor unus erit omnium eorum, Ezech. XXXVII. Quae promissio secundum gloss. fuit impleta in D. J. Chr. et continuabitur usque in finem per ejus vicarios, nisi ingratitude humana illam abjiciat, et de monarchia aristocrachiam vel timocrachiam faciat, sicut videntur optare contraria praedictis asserentes, statuentes summum potestatis apicem non in uno, sed in multitudine praelatorum. Quod si fiet, dubitandum est ne D. Jesus malum dilectae ecclesiae plangat, sicut et olim sub veteri testamento per Jeremiam conquestus est, dicens in c. XII.: Pastores multi demoliti sunt vineam meam; conculcaverunt partem meam; dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis; posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me. Et hoc inde est, quia ex multitudine principatum sibiinvicem non subordinatorum ut in concilio contingeret, sequitur ut plurimum discors sententia, eo quod unus construit, alter destruit, propter quod, ut dicit philosophus i. ult. metaphys.: Entia male disponuntur, entia vero nolunt male disponi; omnis enim multitudo principatum mala, unus igitur princeps. Sic igitur et in ecclesia Christi catholica unus est tantum princeps, in quo potestatis plenitudo solummodo reperitur. Quod

autem dicunt ulterius, quod concilium habet immediate auctoritatem a deo, cum id nulla auctoritate probent, nec etiam fulciant ratione, tenendum pro vero non est, maxime cum oppositum pateat ex praedictis.

TERTIA PARS TOTIUS TRACTATUS.

Duabus primis hujus tractatus partibus absolutis, quia ad manus meas devenit copia responsionis ambasiatoribus seu oratoribus D. Eugenii papae IV. per quendam magnum virum pro parte Basileensis concilii in publico nuper factae; in qua quidem responsione aliqua praemissis contraria, imo et veritati meo iudicio dissona sibi que invicem non bene consona inspexi, ea propter illa censui nunc tangere et saltem superficialiter impugnare et specialiter quoad quinque puncta. Praefatus enim respondens replicando ad proposita per unum ex praedictis oratoribus, scil. archiepiscopum Tarentinum,

PRIMUS PUNCTUS.

Primo concedit, quod Rom. pontifex caput sit et primas ecclesiae, vicarius Christi et a Christo, non ab hominibus vel synodis aliis praelatus et pastor Christianorum; et quod ei datae sunt claves a domino et uni dictum sit: Tu es Petrus &c., et quod solus in plenitudinem potestatis vocatus sit et alii in partem sollicitudinis. Et subinfert: ista plane fatemur et credimus operamque dare in hoc sacro concilio intendimus, ut omnes eandem sententiam credant; et nihilominus ipsum Rom. pontificem dicimus obedire teneri mandatis, statutis, ordinationibus ac praeceptis hujus Basileensis synodi et cujuscunque alterius concilii generalis legitime congregati in his quae pertinent ad fidem et ad extirpationem scismatis et ad generalem reformationem ecclesiae dei in capite et in membris. Haec ille. Quae verba si bene attendantur, sibi invicem contradicere vi-

dentur, videl. concessa cum affirmatis seu assertis. Nulla enim ratio permittit nullusque intellectus admittit, quod caput obligatum sit legibus membrorum vel corporis, quorum et cujus est caput; neque quod primas teneatur obedire legibus secundariorum. Alias enim neque caput neque primas erit, cum teneri obedire includat inferioritatem respectu ejus cujus est legem imponere cum par in parem non habeat potestatem. Unde hoc nullo modo convenit capiti vel primati, nec convenire potest, nisi nomina a naturalibus significationibus abducere velimus, quod turpe est et in omni ponderosa disputatione cavendum est, secundum enim philosophum cum negantibus quid nominis vel principia non est amplius disputandum. Si dicat fortasse, quod licet concedat, quod papa sit caput ecclesiae et primas, non tamen, quod sit caput concilii; hoc est ridiculum. Quis enim concedat, aliquid praeeminere representato, quod non praeemineat repraesentanti. Concilium autem ipsam ecclesiam repraesentat, ut in eadem responsione saepe replicat; repraesentans vero potius in aliquo deficit vel recedit a perfectione vel ratione repraesentati quam in aliquo superabundet, ut patet in omni alio genere repraesentationis. Item ex hoc, quod concedit Rom. pontificem esse vicarium Christi, sequitur manifeste oppositum sui affirmati. Potestas enim vicaria est hujus naturae, quod solum regulari habet ab eo, cujus vices gerit. Unde et vicarius dicitur, nisi contra hanc generalem naturam specialem legem subditis suis et privilegium dederit principalis, ut supra in VI. VII. et VIII. conclusionibus satis declaratum est. Et ideo a nullo hominum particulari, nec etiam ab aliquo communi collegio potest papae lex imponi, nisi de hoc appareat expressa voluntas Christi, quod iste nequaquam ostendit, sed solum adducit, quia concilium Constantiense ita diffinivit, cui et eodem modo dicendum est, nisi forte concilium Constantiense velit negare papam esse vicarium Christi. Idem etiam patet per illud,

quod concedit, quod papa non ab hominibus vel synodis aliis praelatus sit et pastor Christianorum. Si enim hoc verum est, quod praelatio et pastoratus papae non est a synodis ullis, sequitur necessario, quod neque sub ullis, quomodo ergo obedire tenetur, si non subiectus; aut quomodo subiectus, si non ab illis. Nusquam enim auditum est, ut obedientia non subditos astringeret, hoc est igitur rationem confundere. Non enim omnis inferior potestas omni superiori obedientiam debet; sed illi tantum, a qua dependet. Quod si removeas dependentiam, soluta est omnis lex et nulla est obligatio. Et praeterea non capit ratio, quod solus papa vocatus sit in plenitudinem potestatis, et tamen subfit alterius iudicio potestatis. Illam enim plenam dicimus potestatem, quae sic ligat alios, quod ipsa a nulla ligatur. Quod enim facit in vasis vacuitas vel semisubiectio, hoc facit in potestatibus subiectio vel semisubiectio. Quantumcunque parum demas de plenitudine vasis, jam definit plenitudo. Subjice cuivis hominum vel humano collegio potestatem papae, jam definit esse plena. Diceres fortassis: non subjicio potestatem papae simpliciter, sed in his tantum tribus casibus; fateor, quod hoc non erit illam in totum evacuare, sed in partem, jam ergo non plena erit. Taceo de fide, de qua dictum est in II. conclusione; taceo de scismate, in quo potius contra praesumptum papam, quam contra papam agitur. Sed quid de reformatione in capite? Extra enim hos duos casus quid reformandum nisi in moribus restat? Non est hoc aliud quam aequare caput membris, utputa una lex conditur a concilio, quae universalem reformationem morum ecclesiae tangit: papa ad illam obligatur per te et quilibet episcopus vel clericus similiter. Si illi legi poena adjicitur, veniet puniendus papa sicut et alius clericus et illa poena plectendus, et sic quoad hoc nulla differentia erit quoad vim legis inter papam et minimum clericum, sed erit par subiectio utriusque, et

fic cessant omnia jura, quae dicunt papam a nemine judicari et ejus punitionem sibi soli dominum reservasse. Cessant etiam dicta sanctorum theologorum dicentium, quod in correctione fraterna ubi occurrit quod is qui corrigendus est, non habet superiorem post ammonitionem non habetur aliud refugium, quam ad solum deum, cui soli absque tamen potestatis diminutione subest. Similiter etiam non magis poterit papa circa leges concilii dispensare vel aliquod immutare quam alius praelatus, si illis pariter subest, cujus contrarium clamant innumeri textus et glossae, quae in parte supra allegatae sunt. Et est etiam contra communem usum ecclesiae usque in diem praesentem observatum, quod videlicet papa multa concedit, non obstante generali decreto vel canone generalis concilii. Et sic secundum istos esset dicendum, quod usque in praesens ecclesia universalis erravit, quod est absurdum, quinimo erroneum est dicere illud esse errorem, quod tanto tempore ecclesia per usum continuum approbavit. Quod si dicat, quod non est contradictio inter concessa et affirmata, quia illa intelliguntur de ecclesiis particularibus, haec de ecclesia universali, hoc est quod papa est caput et primas respectu ecclesiarum particularium et nihilominus obedire tenetur ecclesiae universali &c. Istud stare non potest, sicut patebit infra in quarto puncto: ubi haec distinctio impugnabitur.

SECUNDUS PUNCTUS.

Consequenter nota dictus respondens praeeminentiam auctoritatis seu potestatis ecclesiae extollere nititur, cum in sua responsione subdit: In primis hoc vos meminisse decet catholica &c.

Pro quo notandum, quod licet auctoritas ecclesiae tanta sit, quod vix potest satis ad plenum extolli, tamen advertendum est, quid hic nomine ecclesiae intelligatur. Cum enim ecclesia multipliciter dicatur, ut notatur extra de verbo signi. Cum clerici. Hic capere eam videtur

pro universali collectione fidelium. Unde dicit: meminisse decet catholicam ecclesiam istam esse, cujus confessio in simbolo continetur, cum dicitur ecclesiam catholicam. Huic autem ecclesiae hanc auctoritatem tribuit, ut illa sola evangelia dicantur, quae ipsa recipit et quod illa sola s. scriptura dicitur, quam sacram haec declaravit ecclesia. Quae omnia vera sunt, si ita capiatur ecclesia, quod non excludat personam papae et non solum ipsius, imo nec cujuscunque fidelis. Alias enim catholica non erit, quia universalis non erit, quia universalis non erit aliquo particulari excluso. Sed ista non videtur esse intentio sua, imo intendit, ut videtur, ab hac universalitate seu ecclesia papam excludere. Nam redarguens oratorem d. n. papae archiepiscopum Tarentinum, quod commendaverat auctoritatem summi pontificis, non autem commendaverat auctoritatem ecclesiae, insurgit ad extollendum auctoritatem ecclesiae quasi distinctam ab auctoritate summi pontificis, attribuens haec quae praediximus ipsi ecclesiae, quasi eadem non possint vel non debeant attribui summo pontifici, cujus tamen contrarium apparet per sacros canones di. XV., ubi per Gregorium et Gelasium summos pontifices determinatur, quae concilia, quae epistolae et quae scripturae sint a fidelibus recipiendae vel repudiandae, quae etiam medio modo se habeant et apocrypha nuncupentur. Attribuit etiam huic ecclesiae, quod ipsa sola est, quae per privilegium errare non potest in his quae ad fidem necessaria sunt. Quod etiam dictum verum est, si sic capiatur universalis ecclesia, quod nulla fiat alicujus particularis exclusio, et nedum papae, sed nec cujuscunque inferioris personae. Quod tamen non videtur esse de intentione loquentis, qui, ut dictum est, sic commendat ecclesiam, ut velit papam excludere. Hoc autem valde inconveniens est; nam ut dictum est in XII. conclusione, ecclesia quae non potest errare, consistit in habentibus fidem caritate formatam; qui autem sint illi, soli deo notum est; quae

quidem ecclesia potest quandoque in uno solo salvari, sicut de b. virgine Maria tenent doctores tempore passionis. Et ideo sicut potest contingere, quod omnes personae particulares ecclesiae universalis haberent fidem formatam, solo papa habente eam informem: ita per contrarium potest contingere, quod omnes personae particulares haberent fidem informem, solo papa habente illam formatam et tunc durante casu in ipso esset ecclesia talis, quae non potest errare. Quod si dicas, papa existens in tali statu potest cadere ab illo et tunc extincta erit ecclesia: dico, quod antequam ipse a tali statu cadat, alius et alii reducentur a fide informi ad formatam. Et hoc supponendum est ex ordine gubernationis spiritus sancti, qui semper cum ipsa ecclesia i. e. cum aliquo de ecclesia vel aliquibus mansurus est. Cavendum est igitur, ne in hujusmodi locutionibus de ecclesia universali intelligatur exclusum caput ejus, quinimo semper intelligatur inclusum nedum secundario, sed principaliter, ut notat cap. Cum clerici extr. de verbo signi., ubi declaratur, quod nomine ecclesiae Placentinae seu cujuslibet particularis semper intelligitur principaliter episcopus tanquam caput ejus. Unde juramentum fidelitatis praestitum ecclesiae principaliter intelligitur praestitum episcopo, ut ibi dicitur. Sicut autem episcopus se habet ad ecclesiam particularem, ita papa ad universalem. Unde juramentum praestitum ecclesiae universali principaliter intelligi debet praestitum papae. Et ideo juramenta praestita concilio generali ab his qui illi incorporantur, intelliguntur principaliter praestita papae tanquam capiti ejus, nisi forte dicas, non esse papam caput ecclesiae neque concilii, de quo infra dicetur. Attribuit denique in hoc puncto ipsi ecclesiae, quod ipsa sit corpus mysticum Christi, cujus caput ipse D. Jesus Christus. Quod si intelligatur de ecclesia, prout includit papam, verum dicunt, quia ecclesia cum papa faciunt unum corpus mysticum, cujus caput immediatum est Christus. Si autem,

prout videtur protendere, quia alias frustra niteretur laudare ecclesiam seorsam a papa, intelligatur de ecclesia secluso papa, sic quod ipsa non habeat caput nisi Christum, hoc est erroneum. Hic est enim error¹⁾ atque Graecorum dicentium sufficere ad salutem, ut ecclesia recognoscat Christum caput et non Rom. pontificem. Sed fides catholica tenet utrumque esse caput ecclesiae. Pro cuius intellectu est sciendum, prout docet s. Thomas III. parte qu. VIII. art. VI.: Quod caput in alia membra influit dupliciter: uno modo quodam intrinseco influxu, prout scil. virtus motiva et sensitiva a capite derivatur ad cetera membra; alio modo secundum quandam exteriorem gubernationem, prout scil. per visum et alios sensus, qui in capite radicantur, diriguntur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiae non est ab aliquo nisi a solo Christo, cuius humanitas ex hoc quod est divinitati conjuncta, habet virtutem justificandi; sed influxus in membra ecclesiae quantum ad exteriorem gubernationem potest aliis convenire. Et secundum hoc aliqui alii possunt dici capita ecclesiae secundum illud Amos VI: Optimates capita populorum. Differenter tamen a Christo dicuntur capita: 1° quidem quantum ad hoc quia Christus est caput omnium eorum, qui ad ecclesiam pertinent secundum omnem locum, tempus et statum; alii autem homines dicuntur capita secundum quaedam specialia loca, ut episcopi suarum ecclesiarum, vel etiam secundum determinatum tempus, sicut papa est caput totius ecclesiae, sed tempore sui pontificatus et secundum determinatum statum, prout scil. sunt in statu viatoris. 2° quia Christus est caput ecclesiae propria virtute et auctoritate; alii vero dicuntur capita in quantum vicem gerunt Christi secundum illud II. Cor. II.: Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, et secundum illud II. Cor. V.: Pro Christo le-

1) Im Texte steht: y i. dorum.

gatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Haec Thomas. Ex quibus patet, quod Christus sibi rationem capitis reservavit secundum interiorem influxum, utputa interiorum inspirationum, revelationum et ceterarum virtutum immiffionem. Quo autem ad exteriorem motum communicavit aliis rationem capitis, utputa quoad sacramentorum administrationem, spiritualis et corporalis cibi cibationem, legum positionem, bonorum praemiationem et malorum correctionem. Quae quidem omnia per seipsum exequi poterat in mundo remanendo, sed ex suo certo iudicio, dimisso praesenti statu, hujusmodi commisit uni suo principali vicario, quem omnium caput constituit dicens: Tu vocaberis Cephas, Joh. pri., ubi Beda: intuitus est autem eum non exterioribus oculis tantum, sed et aeterno divinitatis intuitu vidit cordis simplicitatem, animi sublimitatem, cujus merito cunctae effret praefendus ecclesiae. Ubi nota quod non dicit ven. Beda cunctis ecclesiis divisim, ut adversarius videtur solum velle concedere; sed cunctae i. e. universali ecclesiae, de quo infra magis dicetur.

Ex quibus patet, quod dicere ecclesiam quocumque modo dictam non habere caput in terris, nisi Christum, qui est in coelis, non est aliud quam frustrare ordinationem Christi et ejus vicariatum annullare dicendo: nolumus hunc regnare super nos, Christique jugum excutere et velut asina Balaam contra domini sui imperium calcitrare. Et si dicas, quod ecclesia, prout includit papam, saltem non habebit caput in terris: dico, quod imo, quia in ipsa ecclesia includitur papa tanquam caput in corpore, quod virtute accepta a Christo movet se et reliquum totum corpus, sicut una virtute accepta a naturali agente caput dirigit se et alia membra. Non enim alio oculo videt caput, - ubi se reclinet et ubi pedem locet, sed uno et eodem et sic totum corpus etiam movet. Et eodem modo intelligenda sunt alia, quae ecclesiae attribuuntur in prae-

dicta responſione, quoad iſtum punctum videl. quod eſt ſponſa et ſoror Chriſti unica, decora, et ſine macula &c. Quae omnia ſunt vera de eccleſia cum ſuo capite papa. Alias dico, quod erit dare Chriſto ſponſam et ſororem acephalam et truncatam, turpem, indecoram, abominabilem et plenam maculis. Quod ſi dicant, hanc eccleſiam, ſc. papa ſecluſo, propter ſui excellentiam eſſe et corpus et caput, ſicut legi in ſcriptura quadam ab uno ex his, quae ſunt in Baſileenſi concilio edita, quosdam fingere: certe hi jam ad metam inopinabilem deducti ſunt; hoc eſt enim miſerorum refugium, ut ſuam pertinaciam ſuſtineant ad aliquid inopinabile et alias inauditum concedendum venire. Si enim caput eſt, jam non eſt corpus, et ſi corpus, jam non eſt caput, cum haec ſint relative oppoſita. Quod ſi dicere velent, quod eſt caput et corpus collective, non diſiſive, hoc eſt in compoſito non diſiſo ſenſu, ſicut dicitur, quod duo et tria ſunt quinque, licet nec duo ſint quinque nec tria ſint quinque: tunc ſequitur, quod una perſona vel una pars iſtius univerſalis eccleſiae ſic acceptae erit caput et alia corpus, ſicut una pars numeri quinarum eſt duo et alia tria. Et cum papa intelligitur excluſus ab iſta eccleſia, et ipſe etiam ſit caput eccleſiae, ut iſti etiam concedunt, ſequitur neceſſario, duo ſimul eſſe capita generalia univerſalis eccleſiae praeter Chriſtum, qui eſt caput principale. De tali enim capite generali nunc loquimur, hoc autem quantum ſit impium et erroneum manifeſtum eſt cuilibet intuenti.

TERTIUS PUNCTUS.

Tertius denique dictae reſponſionis punctus exprimit excellentiam poteſtatis conciliorum, cum dicit: Praeteriſtis etiam ſilentio ſacrorum generalium conciliorum auctoritatem &c., ubi attribuit generali concilio 1° quod habet poteſtatem immediate a Chriſto, et hoc non alia via probat, niſi quia ſic diffinitum eſt in concilio Conſtantienſi, quod quidem bene et male poteſt

intelligi. Si enim capiamus concilium, ut includit caput suum, sc. personam papae cum auctoritate ejus libere et pacifice et unite negotia ecclesiae simul pertractantes, sic verum est, quod haec potestas est immediate a Christo, quia ut dictum est in I. parte; tunc concilii et papae non sunt duae potestates, sed una et eadem modo ibidem declarato. Si autem capiamus concilium ut quandam congregationem praelatorum exclusa persona papae vel auctoritatis ejus, dico, quod ejus potestas non est a Christo neque immediate neque mediate, quia nulla est, nec est censendum concilium, sed conciliabulum, ut supra dictum est VI. conclusione. Et notanter dico libere et pacifice et unite, quia ubi esset congregatum etiam legitime a principio concilium et in eo papa vel vicegerens non esset in sua libertate, sed praesumeretur vi, metu vel minis per eos qui essent in hujusmodi concilio induci ad aliqua quae suae auctoritati et privilegiis a Christo concessis derogarent consentienda, vel si vitiatione scandali aut schismatis, non mera electione, sed importunorum impetitione et periculorum evitacione aliquod facere vel dicere cogeretur, tunc potestas Christi in ipso solo papa restringeretur et jam desineret esse in residuo corporis, sicut in erigente se contra id a quo dirigi habet, unde hujusmodi concilium legitime congregatum quoad primam vocationem jam desineret esse legitime congregatum quoad sui prosecutionem. Non enim actio papae convocantis concilium est actio praeconis, sed principis; praeconis enim non est convocatum concilium dissolvere, sed ejus legibus obedire, principis autem, qui illud per praeconem convocavit ad bonum publicum consulendum est id etiam pro libito vel faltem pro certa ratione dissolvere, praesertim ubi viderit illud in derogationem jurium erigi. Et eo facto quo princeps se a concilio subtrahit, jam desinit esse concilium, praesertim in principe, cujus potestas a subditis non dependet, cujusmodi inter omnes mundi potestates est

papalis potestas, ut supra in VIII. conclusione dictum est. Quod si dicas, ex hoc sequitur, quod sede apostolica vacante per magnum tempus sicut possibile est et alias contingit, si immineat periculum aliquando, cui non posset congrue nisi per concilium obviari, quod tunc non poterit celebrari concilium et per consequens pereclitabitur universalis ecclesia: dico, quod etsi contingere possit sedem vacare quoad personam sedentem, nunquam tamen vacat quoad virtutem et auctoritatem. Auctoritas enim Christi inseparabiliter inhaeret rom. sedi, sefforibus autem separabiliter saltem per mortem vel ejus evidens iudicium, qui illam auctoritatem seffori tribuerat, unde mortuo papa adhuc remanet caput omnium sedium, et ideo deficiente principali seffore auctoritas convocandi concilium remaneret in coassefforibus ejus, scil. dominis cardinalibus. Et tunc collegium dd. cardinalium se habebit loco papae adeo quod si ceterae omnes sedes mundi convenirent absque consensu et voluntate ipsius collegii, non esset illa congregatio censenda concilium legitime congregatum, sed multitudo quaedam acephala. Attribuit etiam haec dicta responsio in excellentiam auctoritatis conciliorum dicta multorum summorum pontificum, qui illorum auctoritatem videntur attollere. Quae tamen omnia sunt intelligenda de conciliis quae fiunt modo praedicto, videl. non excludendo suum caput, cujusmodi erant illa concilia, quibus illi summi pontifices scribebant, quia non ipsis renitentibus, sed approbantibus et consentientibus celebrabantur. Quid autem alii summo pontifices scripserint de conciliis, quae secus fiebant, supra in V. conclusione dictum est. Attribuit praeterea dignitati concilii quod errare non possit. Et quidem fateor, quod concilium debite congregatum et debite profecutum, continue suo capiti unitum non est facile praesumendum, quod cadere debeat in errorem propter verifimiliter praesumptam praesentiam spiritus sancti. Quod

tamen hoc fit ita neceffarium, quod oppofitum ejus fit impoffibile, non videtur, tum primo quia poffibile eft, quod in uno concilio non conveniant, nifi aliqui praelati, qui omnes habebunt fidem informem. Tum etiam quia multa concilia de facto leguntur erraffe, ut patet in XI. conclufione, licet ifte dicat, quod nusquam legitur aliquod erraffe, de quo miror, fi chronicas ad integrum legerit, ut enim oftentum eft in praedicta conclufione XI. Non eft neceffe dicere, concilium effe illam ecclefiam quae errare non poteft, licet illa pro quodam tempore effe poffit, utpote quia poteft contingere, quod ibi congregabuntur folum illi qui habent fidem formatam. Non enim fine caufa lege canonica cautum eft, ut ubi in geftis conciliorum discors fententia invenitur, illius concilii fententiae ftandum fit, cujus potior et antiquior extat auctoritas L. di. domino fancto i. fi. Nunquam autem poffunt adinvicem discordare fententiae, ubi altera a vero deviante, quoniam fec. philof. in I. ethic. omnia vero confonant; fed falſum eft illud quod difſonat vero. Si autem conditor hujus canonis habuiſſet hanc opinionem, quod concilium nullum poſſet errare, non ftatuiffet hunc canonem. Ad rationem autem quam adducit, quia fi unum, inquit, poſſet errare, eadem ratione aliud et fic omnia et confequenter nihil certi haberemus: dicendum, quod eadem ratione poſſemus arguere, quod fi unus homo poteft errare, eadem ratione alius et alius, et fic omnes et fic tota errabit eccleſia. Diſcurſus enim valeret conſiderata natura hominum in ſe, ſed conſiderata diſpoſitione divina quae diſpoſuit, quod fi hos et illos, non tamen omnes ſimul errare permittat, diſcurſus non valet. Et ita dicendum de papis et de conciliis, quia licet hunc vel illum papam quandoque errare permittit, non tamen permittit omnes errare ſucceſſive. Et ideo ſubſequens corriget, quod

praecedens male statuit, ita et de conciliis, ut supra in XI. conclusione patuit, quia concilium romanum correxit Constantinopolitanum. Et si dicas, quod tunc non erimus certi, quid tenere debeamus, si unum contradicat alteri: dico, quod hoc posset dici, si nondum essent nisi duo concilia celebrata quae numero praelatorum et pondere essent aequalia et non esset evidens, quod eorum magis concordaret s. scripturae et tunc deberemus expectare tertium et potius adhaerere illi cujus sententiae tertium adhaeret. Et ideo salubriter in quibusdam religionibus statutum est, ut licet unum capitulum generale aliquid statuatur, non habeatur pro lege, nisi per tria capitula successive sequentia fuerit approbatum. Quia igitur secundum concilium generale approbavit primum, et tertium approbavit primum et secundum, et quartum approbavit primum, secundum et tertium, et octo subsequenter conformiter sensuerunt quatuor principalibus, ideo firmi et certi sumus, quid tenere debeamus. Et ideo si concilium Constantiense vel quodlibet aliud aliquod statuatur, quod illis 12 et subsequentibus dissonet, non est pro lege habendum, sed penitus respiciendum et tanquam erroneum reputandum.

Alia autem ratio, quam facit, non valet, videlicet quod concilium repraesentat universalem ecclesiam, sed illa non potest errare, ergo nec concilium. Haec enim repraesentatio non importat adaequationem vel identitatem virtutis. Hi enim qui ad concilium vadunt, non portant secum fidem et caritatem vel sanctitatem eorum qui remanent, sub quibus tamen virtutibus consistit ecclesia quae est sine macula, ut praedictum est; sed in hoc repraesentat, quia lex concilii debet reputari lex universalis ecclesiae, quia hi qui remanent, ex quo sunt vocati et ex certis causis accedere renuunt, tenentur obedire statutis concilii in his tantum quae non sunt contra s. scripturam vel contra decreta praecedentium

conciliorum, maxime in his quae fidei sunt. Et ideo glossa sup. c. a recta XXIV. qu. I. declarans, quae fit illa ecclesia quae non errat, non dicit, quod fit concilium generale, sed universitas fidelium. Et de hoc dictum est supra satis in conclus. XI.

Alia etiam ratio, quam adducit, non valet, videl. quia si concilium posset errare, et papa etiam potest errare, tunc sequeretur, quod totum corpus ecclesiae posset errare, cum concilium fit, vel repraesentet totum reliquum corpus. Haec enim ratio non valet, nedum de papa, sed nec de quolibet minimo fidei, ut praedictum est; unde arguit a sensu diviso ad sensum compositum. Non enim sumus certi, an papa vel quicumque est ille quem excludimus fit ille solus qui non errabit, durante in eo praesentia spiritus sancti, vel non, utrumque enim possibile est. Et ideo falsum est, quod dicit, quod totum reliquum corpus, excluso papa non potest errare, imo possibile est, ut omnes errent excepto ipso, ut supra satis dictum est; sed nunquam erit verum dicere, quod omnes simul errent.

Attribuit etiam dignitati concilii juxta decretum concilii Constantiensis, quod quicumque cujuscunque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, statutis et decretis ipsius concilii obedire tenetur, quod si contumaciter contra fecerit, condignae poenae subjiciatur et digne puniatur. Quod quidem et verum potest esse et falsum. Statuta enim concilii possunt concernere duplicem materiam, videl. fidei vel morum. Si quidem est fidei, utpote quia aliquod ordinat, quod est fidei consonum et s. scripturae: dico, quod ad illud papa tenetur, non quidem in quantum a concilio manat, sub quo papa non est, sed in quantum ex s. scriptura elicitur, supra quam ipse non est. Et tunc dico, quod nedum concilio, sed etiam mihi tenetur papa obedire, unde si sibi dicam: crede in deum, ipse tenetur credere, non ratione

dicentis, sed ratione dicti. Ubi advertendum est sec. s. Thomam II. 2. qu. I. art. X., quod papa vel concilium condendo unum articulum fidei non proprie articulum faciunt, sed ipsum ex s. scriptura vel alio articulo eliciunt. Et ideo si concilium aliquem articulum de novo conderet, qui esset contra s. scripturam vel ex illa non posset elici, non teneremur illum pro articulo fidei suscipere. Ubi etiam est notandum, quod idem doctor ibi dicit, videlicet quod prohibitio vel sententia synodi se extendunt ad privatas personas, quarum non est de fide tractare, non autem ad sequentem synodum, nec ad summum pontificem, ad quem pertinet et synodum convocare et ejus sententias confirmare. Si autem statutum concilii concernat materiam moralem, tunc aut est de genere bonorum secundum suam speciem, sicut non mentiri, non furari, non inhoneste conversari et similia, et tunc ad hoc quidem tenetur papa et consimilis, et non quia statutum concilii, sed quia statutum dei vel naturae, a quarum legibus papa non eximitur. Aut est de genere indifferentium secundum se, ut quod jejunetur vigilia alicujus sancti, quae adhuc non est in praecepto, vel quod de uno sancto fiat festum duplex, de quo fiebat simplex; et tunc distinguo, quia aut papa tali statuto consensit, cum fieret, vel ipsum confirmavit, postquam factum est, et tunc dico, quod ad illud obligatur de honestate, non de necessitate, sicut supra in VI. conclusione declaratum est. Aut illi non consensit, nec illud confirmavit, et sic nullo modo obligatur, nisi fortasse de sui beneplacito velit ipsum observare. Et hujus causa est, quia non capit ratio, ut is ad quem spectat leges roborare et confirmare ipsis legibus sit subjectus. Confirmare enim est actus superioris; obligari autem est actus inferioris: idem ergo esset superior et inferior respectu ejusdem, quod implicat contradictionem. Quod autem ad papam pertineat leges conciliorum approbare vel

reprobare, patet ex VI. conclusione, et roboratur ex practica et consuetudine antiquorum, quae pro lege certissima est habenda. Nam in gestis I. Nicaenae universalis synodi tempore Silvestri celebratae legitur haec epistola ¹⁾: Beatissimo papae urbis Romae Silvestro Ofius episcopus Cordubensis, provinciae Hispaniae, et Victor et Vincentius presbyteri urbis Romae et ceteri episcopi CCCXVIII. salutem. Quum omnis corroborata est divinis misteriiis ecclesiastica utilitas et ea quae ad robur pertinent s. ecclesiae catholicae et apostolicae, ad sedem tuam Romanam explanata de graeco in latinum gesta s. concilii scribimus ut confirmet vestrum sanctimonium gradus praefixos vel textus ordinationis. Quum quicquid constituimus in Nicaeno concilio, precamur, ut vestri oris consortio confirmetur: oret beatitudo tua pro universo concilio. Datum VIII. Kal. Sept. Paulino et Juliano coss. Et nota, quod praefati Ofius et Victor erant in praedicto concilio legati papae, ut ponit Martinus in sua chron. Item in gestis synodi Ephesinae legitur, quod imperator ad perfectionem divinitus statutorum petiit apostoliace cathedrae apponi confirmationem, ut sic tanquam a b. Petro facta viderentur. Item in gestis IV. synodi, quae fuit Chalcedonenfis, legitur, quod epistolam ss. papae Leonis quam misit s. Flaviano episcopo Constantinopolis, tanquam columnam fidei susceperunt, et usque hodie sic appellatur. Ex quo patet, quod tam magna synodus non dedignata est, fidem a papa suscipere. Item in ejusdem synodi gestis legitur, quod Anatolius episcopus cum multitudine sequacium obtinuit, ut conderetur canon in favorem sedis Constantinopolitanae in praejudicium Alexandrinae sedis. Qui tamen canon, quod in illum non consenserant legati apostolici, non fuit a papa, neque a sequentibus conciliis receptus. Quinimo cum patres dicti concilii peterent confirmationem eorum, quae in

1) Es braucht wohl kaum erwähnt zu werden, dass dieser Brief spätere Erdichtung ist.

concilio facta fuerant, repulsam habuerunt nuntii, et papa scripsit hanc epistolam: De negotiis fidei synodum congregare permisimus, ut s. patrum canones conseruentur, qui in Nicaena synodo inconcussis dogmatibus editi fuerunt. Quapropter considerationi vestrae fraternitatis innotesco, quod iura ecclesiarum, prout ab illis CCCXVIII patribus diuinitus inspiratis condita sunt, volumus ut permaneant et nil inuehendae ambitioni concedatur &c. Et hoc dicit, quia Graeci in concilio illo obtinuerant, ut patriarcha Constantinop. haberet primum locum post papam; in Nicaena autem synodo statutum fuerat, ut illum haberet patriarcha Alexandrinus. Ex quo patet, quod non est habendum pro lege, quod fit a concilio toto vel maiori parte sine consensu papae vel legatorum ejus, et per consequens, quod eorum quae fiunt in concilio confirmatio spectat ad papam. Item in gestis ejusdem synodi legitur, quod patriarcha Constantinop. et totum concilium sic scripserunt Leoni papae: Sanctissimo ac beatissimo Leoni papae &c. Repletum est gaudio os nostrum et lingua nostra exultatione &c. Si enim ubi sunt duo vel tres congregati in nomine ejus i. e. dei, ibi dixit se esse in medio eorum, quantam putas circa CCXX sacerdotes inhabitationem ejus et familiaritatem existere, quibus utique tu ut caput membris praesidebas etc. Et nota ista verba contra aduersarios modernos qui dicunt, papam non esse caput concilii, sed tantum membrum principale. Non sic sentiebat haec IV. synodus, cum tamen papa personaliter ibi non praesideret, sed per quatuor delegatos, ut ibidem patet. Sequitur infra. Ea igitur quae diffinimus ad remotionem totius confusionis, ad robur vero ecclesiasticae confessionis stabilire digneris, sanctissime et beatissime pater. Et in fine epistolae sic habetur: Ut autem sciatis, quod non ad gratiam vel ad odium alicujus fecimus, sed tanquam diuino nutu gubernati et directi, cunctam vobis gestorum vim notam fecimus, ut a vobis quae facta sunt,

statuantur, roborentur et concedantur. Et hoc quidem concilium. Imperatores vero b. Petri auctoritatem et successorum ejus non ignorantes ita ad eundem papam scripserunt: Victores Valentinianus et Marcianus gloriosi triumphatores semper Augusti sanctissimo patri ac vere venerabili Leoni archiepiscopo. Beatitudinem tuam sub brachiis nostrae ferenitatis velocissime valere optamus, requirentes quatenus cura omnipotentis dei vestrarum precum nobis concedatur interventu, ut pia et pacifica sua magnificentia omnia prospera et optata nostro imperio concedere dignetur. Miramur permixime, quia post synodum Chalcedonensem et literas venerabilium episcoporum, quae ad tuam deo amicitiam missae sunt, per quas omnia quae in ipsa facta sunt vobis nunciaverunt, nequaquam a tua sanctitate tales literae missae sunt, quae videl. in sanctissimis ecclesiis lectae in notitiam omnium devenirent, quod quorundam animabus, qui pravam adhuc opinionem sectantur, ambiguitatem immisit, utrum scil. tua beatitudo quae in sancta synodo edita sunt, confirmaverit. Et propter hoc vestra reverentia literas transmittere dignetur per quas omnibus ecclesiis et episcopis notum fit, univversa quae in s. synodo gesta sunt a tua beatitudine confirmata esse. Item in gestis VI. synodi Constantinopolitanae legitur, quod cum ibi dissensio magna esset de duabus naturis in Christo, steterunt non diffinitioni concilii, sed papae Agathonis absentis. Unde in VIII. libro dictae synodi sic habetur: Demetrius episcopus Phisiadensis civitatis ita dixit: Relationibus missis ab apostolica et principali sede antiquioris Romae i. e. Agathone ad piissimum dominum nostrum et magnum victorem imperatorem tanquam a spiritu sancto editis per os sancti et principis apostolorum Petri et per digitum praedicti beatissimi papae Agathonis scriptis, ego assentio et sic credo et sentio duas naturas et duas voluntates in Christo. Item Theodorus episcopus Armeniae ait: Ego audiens relationes missas ad dominum

nostrum benignissimum a beatissimo papa Agathone et auctoritatum quae in ipsis referuntur intentionem capiens, credo, sicut credit ipse pater noster papa Romanus. In hunc modum et omnes episcopi consentientes dixerunt: Nos omnes ita credimus; istam fidem tenemus; istam sequimur. Et peractis vite omnibus referentes deo gratias et papae, qui eos direxerat ad bonum in laudem ipsius totum concilium ita scripsit ei: Sanctissimo ac beatissimo papae Agathoni. Et infra: Unde et nos tibi tanquam principi ecclesiae totius orbis, quod gestum est attribuimus supra firmam petram fidei stanti literisque a vestra beatitudine ad piissimum imperatorem missis, in quibus vera confessio fidei continetur, libenter consensimus, quae tanquam a summo apice apostolorum divinitus enunciata cognoscimus. Item in gestis VII. synodi, quae fuit apud Nicaeam habita, legitur, quod Tarasius ecclesiae Constantinop. praesul totum processum ipsius synodi summo pontifici, ut mos erat, retulit, ut tale concilium sua auctoritate confirmaret, ubi nota, quod dicit, ut mos erat, quia ex hoc habetur, quod ita faciebant omnia concilia.

Ex quibus omnibus satis evidenter apparet, quod consuetudo universalis ecclesiae, quam, ut iste dicit, concilia repraesentant, semper fuit, ut leges quae in conciliis condebantur, non summos pontifices ligarent, sed ab eorum voluntate et arbitrio dependerent, nec antea illas habere vim legis, quam ab illis essent confirmatae. Si igitur, iste ut dicit in secundo puncto, non solum ecclesiae decreta et sententiae authenticae sunt, sed etiam ejus facta et consuetudines instar habent scripturarum, cum s. scripturae, ut ipse dicit, et consuetudini ecclesiae par ritus idemque pietatis debeatur affectus; quicumque autem, sive particularis persona sive universale collegium vel concilium deviat a s. scriptura pro haeretico est habendus: sequitur manifeste, quod concilium devians a consuetudine universalis ecclesiae pro erroneo est habendum. Concilium igitur Constan-

tiense vel Basileense vel quodcunque sit illud, si prae-
tenderat, papam subicere legibus suis, quarum robur
et confirmatio ab ipso dependent, manifeste deviant a
consuetudine universalis ecclesiae, ut ex superioribus
patet. Igitur pro erroneis quoad hoc sunt habenda.
Nec obstat, quod dicit, quod concilia Papiense et Se-
nense eadem acta probaverunt. Scimus enim, qualia
haec duo concilia fuerint. Et etiam si in duplo forent
plura eorum conciliorum quae nominata sunt et potior
et antiquior extat auctoritas et per consequens illis
standum juxta causam praeallegatam. Haec autem licet
non protervo lectori sufficere possent ad veritatis mani-
festationem, tamen confirmantur ex doctrina b. Thomae
I. 2. qu. CXVI. art. V., ubi disputans, an princeps sub-
jiciatur legibus. Respondit, quod princeps dicitur esse
solutus legibus quantum ad vim coactivam legis, cujus
oppositum dicit, videl. quod papa contraveniens legi
concilii, condignae poenae subjici debet, in quo con-
sistit vis coactiva. Et subdit idem doctor rationem.
Nullus enim cogitur a seipso; lex autem non habet
virtutem nisi a principis potestate, sic igitur princeps
dicitur esse solutus a lege, quia nullus potest in ipsum
judicium condemnationis ferre, si contra legem agat;
sed quantum ad vim directivam legis princeps subditur
legi propria voluntate, secundum quod dicitur extra de
confi. Cum omnes: unde quantum ad dei judicium
princeps non est solutus a lege quantum ad vim di-
rectivam ejus, sed debet voluntarius, non coactus legem
implere. Haec ille. Ubi etiam adducit glossa ordinaria
super illud: Tibi soli peccavi, quae sic habet: Quia
rex est omnibus superior, ideo a deo tantum qui est
major eo puniendus est. Si quis de populo erraverit,
et deo peccat et regi; rex vero non habet hominem
qui sua facta dijudicet, ideo ait: Tibi soli peccavi. Si
igitur ista dicuntur de principe et rege, quanto magis
de eo qui est princeps principum in terris, rex regum
et dominus dominantium. Nec valet, si dicatur, quod

ista intelliguntur de personis particularibus, hoc est, quod nulla singularis persona habet principem judicare, quia aequè ligatus est qui ligatur a pluribus, sicut qui ab uno, imo magis, unde si princeps esset obligatus quoad vim coactivam respectu universitatis, quia scilicet ab universitate posset puniri, esset magis ligatus, quam si respectu personae singularis, quia fortius stringeretur, quanto minus communitati resistere posset, quam singulis. Et etiam hoc locum habere non posset, nisi in communitate a qua dependet potestas principis, cujusmodi non est potestas papae, ut deductum est supra in conclus. VII. Nec valet, quod iste dicit, quod non est ita de communitate ecclesiae sicut de aliis communitatibus et politiis, quia in medio ejus sedet Christus, qui ipsam dirigit et auctoritatem praestat. Hoc enim verum est, ubi sit ecclesia unita suo capiti et ad bonum congregata; ubi autem sit congregata ad condendas leges iniquas, etiam si ibi sit caput, non est Christus in medio, sicut dictum est supra. Quod etiam confirmat b. Basilius dicens: Ipse enim deus prope est unicuique nostrum, cum bona opera nos ei astringunt, et distat, quotiens inhaerendo perditioni elongamur ab eo; et praecipue quando sunt divisi a capite legitimo, quia quicquid agunt, non habet vigorem. Et ideo protestatur b. Gregorius in registro epistola praenominata quibusdam episcopis, qui erant ituri ad concilium, quos admonet, ut bene advertant, quod ibi agant; quia quaecunque agent sine consensu summi pontificis nullam vim erunt habitura. Et ideo falsum est, quod ipse imponit b. Gregorio, quod videlicet si vidisset dubium de gestis alicujus universalis synodi, dixisset, recurrendum esse ad aliam synodum, cum expresse dicat, recurrendum esse in tali casu ad apostolicam sedem i. c. nec licuit dist. XVII., ubi dicit glossa, quod ad solum papam spectat interpretari statuta universalis concilii. Item quia, ut dictum est, in fine synodorum semper est habitus recursus ad summos pontifices, non nisi ut certa

confirmarentur, dubia lucidarentur et falsa repudiarentur. Et ideo non confidant isti in congregatione, quia congregatio ut sic non arguit, Christum esse in medio eorum; unde notanter dicit: in nomine meo. Alias enim sic possemus dicere, quod Christus vel deus erat in medio concilii sacerdotum et pharisaeorum, quod inierunt, ut Jesum dolo tenerent et occiderent, quia sicut hodie episcopi et religiosi congregati faciunt concilium, quod repraesentat ecclesiam christianam, ita tunc sacerdotes et pharisaei congregati repraesentabant ecclesiam synagogae. Et ideo si hodie congregentur omnes episcopi et religiosi contra vicarium Jesu Christi nitentes, potestatem a Christo sibi traditam ligare, artare vel limitare, non gloriantur, se habere medium Christum, sed videant, ne habeant Antichristum. Ipse enim Christus de talibus praedixit: in concilium eorum non veniat anima mea. Unde in hoc passu est bene notandum, quod sicut dicunt evangelistae, aliqui pauci et humiles non consenserunt illi iniquo concilio, sed non potuerunt praevalere contra multitudinem. Et ideo absque omni dubio fatendum est, quod ecclesia tunc vere erat in illis, quia non consentiebant concilio, i. e., non illis de concilio. Et ita etiam nunc, si concilium praetendat derogationi jurium vicarii Jesu Christi, ecclesia nequequam est in eis, nisi forte ecclesia Sanae. Sed vera ecclesia est in aliis hominibus humilibus et filiis obedientiae, praelatis religiosi vel laici, qui continue conqueruntur et murmurant de his quae in concilio dicuntur tractari contra auctoritatem Christi vicarii ab his qui sub praetextu nescio cujus reformationis seu potius destructionis ecclesiae non aliud quaerunt, quam propriam libertatem, quibus recte convenit Christi parabola Luc. XIX: Miserunt legationem post ipsum dicentes: nolumus hunc regnare super nos. Haec autem legatio secundum glossam fuit Judaeorum persecutio in Petrum et coepostolos, ut qui in Christum jam agere non poterant, in ejus vicarium et discipulos

agerent. Ita isti qui hodie persecutionem tam verbis quam factis concitant in vicariam Christi et illi adhaerentes, non aliud se intendere ostendunt, quam ut si non verentur, dicant: nolumus Christum regnare super nos, quia videlicet legem potestatis suo vicario traditam et ab ejus universalis ecclesia usque in praesentia tempora propter obedientiae meritum supportatam novis legibus infringere volunt. Adjiciendum est etiam, quod hic respondens praetendit, plenitudinem potestatis non esse in papa, sed in ecclesia vel concilio, quod quantum longe sit a veritate et a mente sanctorum doctorum, patet intuenti s. Thomam i. tract. c. error. Graec. c. LVI., cujus verba sunt haec: habetur etiam ex praedictorum doctorum auctoritatibus, quod Rom. pontifex habeat in ecclesia plenitudinem potestatis. Dicit enim Cyrillus patriarcha Alexandrinus i. l. thesaur.: Sicut Christus accepit ducatum et sceptrum ecclesiae gentium ex Israel super omnem principatum et potestatem et super omne quodcumque est, ut ei genua cuncta curventur, plenissimam potestatem: sic Petro et ejus successoribus plenissime commisit. Et infra: Nulli alii quam Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et infra: Pedes Christi humanitas et ipse homo, cui tota trinitas plenissimam dedit potestatem, quam unus trium assumpsit et in unitate transvexit ad patrem super omnem principatum et potestatem, ut adorent eum omnes angeli dei, quod totum dimisit per sacramentum et potestatem Petro et ecclesiae ejus. Et Chrysostronus dicit ad consulta Burgarorum ex persona Christi loquens: Ter te interrogo, an me diligas, quia ter me trepidus et timidus negasti; nunc autem reductus, ne credant te fratres gratiam et clavium auctoritatem amisisse, quia amas me coram ipsis, tibi jam confirmo, quod meum est plenum. Hoc etiam trahitur ex auctoritate scripturae; nam dominus Matth. XVI. Petro dixit: Quodcumque solveris super terram &c. Haec Thomas. Ex quibus patet, quod si soli Petri contulit Christus

fuam auctoritatem et plenitudinem, ut Cyrillus dicit, quod non contulit eam universali ecclesiae vel concilio. Quod si dicas, quod imo etiam contulit ecclesiae, quia Cyrillus dicit postea, quod contulit eam Petro et ecclesiae ejus: dico, quod principaliter contulit Petro, quia ipsum praeposit. Et sic ecclesia non habet quicquam auctoritatis supra Petrum. Quod si dicas, quod imo contulit aequaliter, habeo idem, quia par in parem non habet imperium; et tunc habeo, quod aequae habet Petrus in ecclesiam imperium, sicut ecclesia in Petrum. Sed quia hic non est divinae operationis ordo, ut per se ordinatis sua virtus ex aequo diffundatur, si hic nomine ecclesiae Petri velimus ecclesiam universalem intelligere, sic debet intelligi dictum Cyrilli, quod videlicet contulit Petro et ecclesiae ejus per Petrum et quantum Petro placuit. Sed tamen hic non est intellectus Cyrilli utque intuenti processum s. Thomae in dicto libro, in quo hos doctores adducit; sed per ecclesiam Petri intelligitur ecclesia romana, in qua ipse sedet et in qua ipso mortuo remanet Petri auctoritas habitualiter, donec novus fessor infurgat et cui medio tempore ceterae fedes obedire tenentur, sicut infra dicetur. Quod si aliquis velit dicere, quod haec quidem vera sunt de s. Petro, sed non de aliis Rom. pontificibus: hoc excludit idem s. Thomas i. c. sequ., ubi sic dicit: Ostenditur etiam, quod Petrus sit Christi vicarius et quod Rom. pontifex Petri successor sit in eadem potestate Petro a Christo collata. Dicit enim canon concilii Chalcedonenfis: Si quis episcopus praedicatur infamis, liberam habeat sententiam appellandi ad beatissimum episcopum antiquae Romae, quem habemus Petrum petram refugii et ipsi soli libera potestate loco dei sit jus decernendi episcopi criminati infamiam secundum claves a domino ei collatas. Et infra: et omnia definita ab eo teneantur tanquam a vicario apostolici throni. Item Cyrillus patriarcha Hierosolymitanus dicit ex persona Christi loquens: Tu cum sine et ego sine

fine cum omnibus quos loco tui ponam plene et perfecte sacramento et auctoritate cum eis ero, sicut sum et tecum. Item Cyrillus Alexandrinus patriarcha in thesaur. dicit, quod apostoli in evangeliiis et epistolis affirmaverunt, in omni doctrina Petrum esse loco domini et ejus ecclesiam, sc. Romanam, eidem dantes locum in omni capitulo et synagoga, in omni electione et affirmatione. Et infra: Cui, sc. Petro, omnes jure divino caput inclinant et primates mundi tanquam ipsi domino Jesu obediunt. Item Chrysostronus dicit, ex persona filii loquens: Pasce oves meas i. e. loco mei praepositus esto fratrum. Haec Thomas. Et nota, quod hic non adducit s. doctor nisi testimonia doctorum graecorum, quia loquebatur contra Graecos, qui latinos non fuscipiunt, quod nisi fuisset, multo plura testimonia induxisset. Ubi etiam nota ex verbis Cyrilli Hierosolym., quod non dicit Christus se affuturum conciliis, sed Rom. pontificibus, unde non erigant cornua, tanquam cum ipsis solis sit Christus, nec tam facile errorem papae impingant, cum quo se promisit Christus affuturum et sacramento et auctoritate.

QUARTUS PUNCTUS.

Quartus punctus dictae responsionis notatur, ubi dicitur: Nam et si caput ecclesiae &c., ubi ponit in sententia, papam sic esse caput concilii, quod tamen est membrum ejus, propter quod non est potentior vel dignior ipso concilio vel major: unde sicut membrum non est majus suo toto, licet aliquod membrum possit esse majus quolibet alio membro, ita et papa major est quolibet de concilio, non tamen ipso concilio. Sicut si dicamus, quod leo est caput bestiarum, quia est major vel potentior qualibet bestia, non tamen major omnibus simul. Hoc autem, quam sit inavifate dictum, faciliter apparet, quia si istam rationem velimus sequi, habemus etiam dicere, quod Christus benedictus non sit major tota ecclesia, cum etiam ipse sit membrum ecclesiae,

ut expresse dicit Apostolus I. Cor. XII: Vos, inquit, estis corpus Christi, ecclesiae, et membra de membro, ubi glossa: Estis membra pendentia de membro Christo capite et commembro. Et ad hunc sensum profequitur s. Thomas hunc textum in quaestionibus de veritate qu. XXIX. art. IV. ad VI., ubi ostendit, quod ratio membri non inducit aliquam imperfectionem in Christo, quia dicitur membrum ratione suae distinctionis a ceteris membris, ratione ecclesiae. Distinguitur autem, inquit, a ceteris membris perfectione, quia in ipso est universaliter gratia, non autem in aliquo aliorum, sicut et caput corporis naturalis ab aliis distinguitur membris. Unde non oportet, quod ex hoc attribuatur Christo aliqua imperfectio. Haec ille. Ad cujus pleniorum intellectum videnda essent, quae ibidem in corpore quaestionis ponit de duplici habitudine capitis ad corpus et de tribus membris cujuslibet habitudinis, quae hic brevitatis causa non scribo. Dico ergo, quod sicut est de Christo respectu ecclesiae universalis simpliciter, ita est de vicario ejus respectu universalis ecclesiae secundum quid. Et dico secundum quid, quia papa non est caput nisi hominum viatorum et in tempore sui pontificatus; Christus autem est caput tam civium quam viatorum, et secundum omne tempus, quia est sacerdos in aeternum, ut docet s. Thomas in III. parte qu. VIII. art. VI. Sicut igitur Christus ex hoc quod est membrum ecclesiae, non perdit, quin in ipso solo fit plenitudo gratiae, ita suus vicarius ex hoc, quod est membrum non perdit, quin in ipso solo fit plenitudo potestatis sub Christo. Sicut caput naturale ex hoc quod est etiam membrum, non perdit, quin in ipso solo fit plenitudo sensuum, sic quod totum corpus etiam universaliter vel collective sumptum non habet ex se vel ab alio hanc plenitudinem, quinimo nihil habet, nisi quantum a capite habet, quo secluso mortuum manet. Cum ergo, ut ubi supra s. Thomas dicit: caput in spiritualibus transumptive sumptum fit a capite in corpore naturali,

quicquid dicitur de capite spiritali, cujus similitudo non inveniatur in corpore et capite naturalibus, hoc est potius fingere, quam realiter dicere. Et ideo mera fictio est censenda opinio istorum, qui fingunt, aliquam jurisdictionem esse in ecclesia non quidem hac vel illa, sed universali, quae non dependeat a papa, quem ipsimet caput ecclesiae seu concilii constituentur. Hoc enim non aliud videtur, quam quibusdam dialecticis tergiversationibus uti; unde non mirum, si intellectum obscuratum habent sacro approbante Hieronymo ad Damasum papam scribente: Nonne, inquit, vobis videtur in vanitate sensus et obscuritate mentis ingredi illum, qui diebus et noctibus dialectica arte torquetur? ut enim idem Hieronymus super Isaiam scribit: Vino inebriantur, qui scripturas male intelligunt ac pervertunt, sicera qui abutuntur saeculari sapientia et dialecticorum tendiculis, quae non tam vincula sunt appellanda, quam fantasmata i. e. umbrae quaedam et imagines, quae cito pereunt et resolvuntur. Et notanter dicit abutuntur, non enim uti dialectica in vitio est, sed abuti. Abutitur autem, quicumque, ubi non expedit, dialecticis regulis vel distinctionibus utitur, sicut in proposito. Nam haec distinctio inter ecclesiam particularem et universalem in hoc casu nullum locum habet, quia qui praeesit uni, non praesit et alteri. Sed tamen quia iste respondens huic distinctioni multum innititur falso glossando s. Thomam, ut fugam aliquam inveniatur, ostendere expedit, quod haec glossa ejus de directo est contra mentem dicti doctoris. Nam hic doctor ferventissimus haeresum impugnator ac diligentissimus s. Rom. sedis defensor in libro quem edidit contra errores Graecorum, postquam probavit c. LIV., Graecos errare circa processionem Spiritus sancti, sic dicit ad litteram: Similis autem error est dicentium Christi vicarium Rom. pontificem non habere universalis ecclesiae primatum, errori dicentium, Spiritum sanctum a filio non procedere. Ipse enim Christus dei filius suam ecclesiam consecrat et

partus sibi conſignat ſpiritu ſancto quaſi ſuo caractere et ſigillo, ut ex ſupra poſitis auctoritatibus manifeſte habetur. Et ſimiliter Chriſti vicarius ſuo primatu et providentia univerſam eccleſiam tanquam fidelis miniſter Chriſto ſubjectam conſervat. Oſtendendum eſt igitur ex auctoritatibus graecorum doctorum praedictum Chriſti vicarium in totam eccleſiam Chriſti poteſtatis plenitudinem obtinere. Quod enim Rom. pontifex et ſucceſſor Petri Chriſti vicarius ſit primus et maximus omnium episcoporum canon concilii expreſſe oſtendit, ſic dicens: Veneramur ſecundum ſcripturas et canonum diffinitionem ſanctiſſimum antiquae Romae episcopum primum eſſe et maximum omnium episcoporum &c. Haec ſunt verba ſ. doctoris ad litteram. Quod ſi forte hic reſpondens velit haec verba gloſſare et ad ſuum praedictum ſenſum trahere, dicendo, quod quando dicitur hic totam vel univerſalem eccleſiam, intelligitur diſtributive et non collective, et quod hoc videtur ſonare ſinis capitali, ubi dicitur, quod Rom. pontifex eſt primus et maximus omnium episcoporum, quod et ipſe reſpondens concedit: attendat, quod ad hoc ut videtur excludendum idem doctor notanter addidit capitulum LV., cujus rubrica talis eſt videl., quod Rom. pontifex in totam eccleſiam Chriſti univerſalem praelationem habet. Tenor autem capituli eſt iſte. Oſtenditur etiam, quod praedictus Chriſti vicarius in totam Chriſti eccleſiam univerſalem praelationem obtineat. Legitur enim, in Chalcedonenſi concilio, quod tota ſynodus adclamavit Leoni papae: Leo ſanctiſſimus apoſtolicus et ycomenicus i. e. univerſalis patriarcha per multos annos vivat. Et Chriſoſtomus ſuper Matth.: Filius quae patris eſt et ipſius filii poteſtatem Petro ubique terrarum conceſſit et homini mortali omnium quae in coelo ſunt dedit auctoritatem, dando eidem claves ad hoc, ut eccleſiam ubique terrarum amplifcet. Et ſuper Joann. homil. LXXXV: Jacobum localiter in loco terminat, Petrum autem totius orbis ordinat magiſtrum et doctorem.

Idem quoque super actus apostol.: Petrus a filio super omnes quae filii est potestatem accepit, non ut Moyfes in gentem unam, sed in universo orbe. Hoc etiam trahitur ex auctoritate s. scripturae. Nam Petro indistincte oves suas commisit, dicens Joann. ult.: Pasce oves meas, et Joann. X.: Sit unum ovile et unus pastor. Haec sunt verba dicti capituli. Ex quibus patet omni non passionato lectori et quantumlibet parum litterato, quod doctor sanctus in duobus istis capitulis voluit impugnare duos errores: Primus est dicentium, papam non habere primatum super omnes episcopos, nec posse de subditis disponere unius dioecesis vel parochiae sine voluntate dioecesis vel curati. Et iste fuit et est error Graecorum, propter quem ab obedientia sedis Rom. se subtrahunt in eorum damnationem. Quem etiam errorem secuti sunt olim quidam magistri Parisienses, ut Mag. Guillelmus de s. amore et Mag. Joannes de Pogliaco, contra quos s. Thomas alium librum scripsit et hunc reprobare intendit idem doctor licet breviter in cap. LIV., cujus rubrica talis est: Quod pontifex Rom. sit primus et maximus omnium episcoporum seu inter omnes episcopos. Secundus autem error est dicentium, quod licet Rom. pontifex habeat praelationem et auctoritatem super quemlibet episcopum vel ecclesiam in particulari, non tamen super omnes episcopos simul congregatos, qui faciunt, ut dicunt, concilium vel ecclesiam universalem. Et hunc errorem intendit impugnare in dicto cap. LV., cujus intellectum dat rubrica quae dicit, ut supra positum est, quod Rom. pontifex in totam Christi ecclesiam universalem praelationem habet, et hic est error modernus quorundam Latinorum. Patet ergo cuilibet etiam parum intelligenti, quod de mente s. Thomae non est solum probare, erroneum esse dicere, Rom. pontificem non habere auctoritatem super omnem ecclesiam in particulari, quia cum hoc probasset in I. cap., frustra addidisset secundum, si in illo idem probare intendisset, nec distinctam

tam apertam rubricam addidisset. Videat ergo iste respondens, quomodo bene s. Thomam viderit in hoc passu, et non false illi attribuat, cujus oppositum tam clare docet. Quod si forsan dicat, se illi hunc sensum non attribuere, sed sic illum esse intelligendum, ut verba sua, sonant: dico, quod hoc posset dicere attentis verbis I. cap., sed nequaquam attento II. cap. Attendat ergo potius, ne focium erroneorum Graecorum se statuat, cum idem doctor, ut praemissum est, dicat: Quod similis error est dicentium, Christi vicarium Rom. pontificem non habere universalis ecclesiae primatum, errori dicentium, spiritum sanctum a filio non procedere. Nec fulciat se baculo arundineo dicens, quod hoc diffinivit Constantiense concilium, quum si verba sancti doctoris vera sunt, ita parum standum est dicto concilii, si dicat papam non habere primatum in universalem ecclesiam, sicut si diffiniret, spiritum sanctum a filio non procedere. Quinimo juxta Apostolum: Et si angelus de coelo veniens aliud evangelizet, non aliud tenendum est, quam quod tradiderunt sancti, et usque nunc tenuit et servavit Romana et universalis ecclesia.

Quia tamen suum dictum roborare nititur ratione, exemplis et auctoritatibus, videre expedit, quantum militant. Primo ergo probare dictum suum nititur ratione. Et quidem ratio sua est: quia reliquum totum corpus, etiam non computato papa, errare non potest, alioquin si errare posset in his quae sunt fidei, et papa etiam errare potest, tunc et papa et reliquo corpore errante tota ecclesia erraret, quod esse non potest. Haec enim ratio invalida et satis levis esse monstratur ex his quae dicta sunt in II. et III. punctis hujus partis. Secundo probare intendit suum dictum experientia sive exemplo, quia legimus, inquit, papam quandoque errasse, nunquam autem universalem ecclesiam. Ad quod dico, quod ex hoc non sequitur, quin papa, saltem fidelis, sit major toto reliquo corpore ecclesiae vel concilii. Quod bene innuit Christus post resurrectionem, cum

ter interrogavit Petrum de amore ejus et subdidit: Pisce oves meas, ubi secundum gloss. innuit Christus, quod licet Petrus ter Christum negasset, non tamen perdidit auctoritatem, quam sibi contulerat. Item adducit etiam, quod papa nunquam legitur, totum reliquum corpus condemnasse, excommunicasse aut deposuisse. Quod certe parum est dictu, quia a non facere ad non posse facere non valet argumentum. Quod enim non condemnaverat residuum corpus, ideo fuit, quia non fuit causa, quia non invenit condemnatione dignum; posset tamen, ubi justitia exigeret, quod non est timendum ex praeveniente gratia D. J. Chr. Quod autem non excommunicaverat nec mirum, quia etiam parva communitas secundum jura excommunicari non debet. Quod vero non deposuerit, ratio est, quia tota ecclesia non potest deponi, quia non omnes de ecclesia sunt deponibiles, cum non omnes sint in gradu potestatis, ad quos tantum depositio spectat. Dico autem, quod si omnes qui sunt in potestate spirituali vel temporali constituti invenirentur errare in fide vel aliud facere, propter quod deponi secundum jura merentur, utique omnes posset deponere et loco eorum alios surrogare. Unde dico, quod si in uno concilio sit certus numerus praelatorum et omnes in errorem fidei conveniant, quod omnes illos papa potest deponere et loco eorum fideles substituere qui negotia concilii prosequantur vel concilium ipsum, si videbitur, dissolvere. Adducit etiam ad hoc, quod reliquum corpus saepe papam condemnavit atque deposuit. Quod quantum veritatis habeat, declaratum est supra in II. parte hujus tractatus in responsione ad III. fundamentum. Sed quia hic aliquos adducit quos ego ibi non posui, videndum, quid etiam de illis veritas habeat. Primo enim adducit in medium Anastasium, et quidem si intelligat de Anastasio, de quo dictum est supra in conclus. II., constat, quod non fuit ab universali ecclesia sententiatum nec depositus, licet enim dicat Martinus

in chron. sua, quod multi presbiteri et clerici se contra istum papam erexerunt eo quod communicasset Photino et Achatio, non tamen dicit, quod ipsum judicaverint vel sententiaverint; sed quod fuit divino iudicio percussus et depositus. Et etiam hoc idem habetur c. Anastasius XIX. dist. cum sua glo. Secundo adducit Liberium, de quo tamen non legitur, quod in vita sua depositus fuerit; sed quod post mortem ejus, postquam annis septem vel circa sedisset, non concilium tamen, sed Damasus papa eum condemnavit, et omne quod fecerat publice annihilavit, ut refert idem Martinus. Et hic est modus quem in hoc casu magis laudo, salva semper sententia Rom. ecclesiae, videl. quod si unus papa inveniatur male sentire in fide vel moribus cum patientia et humilitate et continuarum precum ad Christum correctione ipsum tolerare in terris, quamdiu sibi illum tolerare placet in coelis potius quam contra ipsum procedere, quia ex hoc imminet periculum magis de propinquo quam periculum periclitationis totius ecclesiae in fide, quod quidem est periculum schismatis, quia raro vel nunquam invenitur fuisse temptatus processus contra papam, quin statim secutum sit schisma, quia raro est, quin papa habeat fautores et adhaerentes. De fide autem maxime pro pauco tempore et praesertim apud sapientes non tantum periculum imminet et potissime in praesenti statu ecclesiae, in quo ut dicit b. Maximus, ridiculosum est, si post prophetarum oracula, post apostolorum testimonia, post martirum vulnera veterem fidem quasi novellam discutere praesumas et post morientium sudores otiosa disputatione de veritate religionis contendas, et denique post mortem talis papae facere de eo, ut Damasus de praedicto Liberio fecit. Et hoc consonat juri dicenti, quod error papae praecedentis per sequentem corrigi debet, ut supra allegatum est. Adducit etiam tertio Benedictum IX., quod etiam parum facit ad propositum, quia hic papatum invaserat et per simoniam intraverat, ut ponit

Vincentius l. XXVI. c. XXI. De talibus autem qui non pastores ipso jure sunt sed fures, non loquimur, sed de canonice per ostium non per posticum intrantibus. Ubi tamen verus papa fuisset, etiam non haberetur propositum, quia potuisset ejectus fuisse de facto et non de jure, sicut etiam multi alii pontifices summi injuste ejecti fuerunt, ut in praedictis chronicis legitur. Ex quo tamen minime sequitur, quod papa a subditis possit legitime deponi. De Benedicto vero XIII. et Joanne XXIII. quos etiam adducit, non est quaestio, quia ipsi faciebant schisma in ecclesia, ut fertur, uno tenente unam partem obedientiae, altero aliam. Et in casu dubii, quando non habetur certitudo evidens, quis sit verus papa, et quilibet eorum est pertinax, non nego, quin propter tollendum schisma debeat procedi contra utrumque, et tunc non agitur contra papam, sed contra praesumptum papam, ut supra dictum est. Nititur tertio praefatus respondens dictum suum roborare dicto Augustini dicens, quod cum Petrus claves accepit, ecclesiam significavit; et quod ideo uni dedit, ut unitatem ecclesiae significaret, et per consequens ecclesia est quae habet claves vere super omnes principaliter et supra papam. Ad quod, licet sufficere possent quae dicta sunt in I. parte conclus. XIV., verumtamen, ut sciatur, quam modica est haec argumentatio, sciendum, quod secundum hoc oporteret dicere, quod Adam non accepit humanitatem ut principium et fons, unde manaret in reliquum totum genus humanum. Nam ideo etiam deus a principio non pluribus, sed uni homini naturam humanam dedit, ut unitatem humani generis significaret, ut dicit b. Ambrosius in lib. de paradiso et habetur XXXIII. qu. finali c. fi. Circa quod sciendum, quod sicut dicit b. Gregorius: divina quidem opera sic intelligenda sunt, ut et in veritate credantur facta et per mysterium aliud innuant, quia secundum regulam theologicam nedum dei vel s. scripturae dicta, sed etiam facta significativa sunt, ita tamen quod signi-

ficatio nihil tollat de veritate rei factae; sicut salvatio Jonae de ventre ceti significavit resurrectionem Christi absque diminutione aliqua de veritate rei. Et ita in proposito volens nos deus inducere ad unitatem animorum sciens, nos habere unam naturam corporis, voluit illam uni soli primo tradere a quo nos omnes illam traheremus sicut a fontali principio nostrae originis. Verum ergo et verissimum fuit, sic deum tradidisse primo homini naturam humanam ut fontali principio totius reliqui humani generis, ut nec aliquis homo in particulari, nec totum ipsum universale humanum genus, excepto Adam, ipsam naturam humanam haberet ex se five fontaliter, nec a deo immediate, sed rivaliter et derivative ab ipso primo principio humanitatis, sc. Adam. Et ita etiam in recreatione five regeneratione humani generis, quae fuit per fidem, volens Christus ostendere totam ecclesiam debere habere non variam, sed unam fidem; et juxta hanc fidem unam, non variam jurisdictionem voluit illam fidem primo saltem quoad sui perfectionem revelari uni soli, sc. Petro, Matth. XVI.: Beatus es, Simon, Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed pater meus coelestis; et juxta illam fidem tribuere suam jurisdictionem, quia tibi scilicet sicut fontali principio dabo claves regni coelorum, ceteris autem per te, sicut et humanitatem per Adam. Sicut enim dicit Chrysostomus super Matth.: Filius quae patris est et ipsius filii potestatem Petro ubique terrarum concessit, dando eidem claves ad hoc, ut ecclesiam ubique terrarum amplificet. Quae quidem amplificatio non est nisi per communicationem suae potestatis in partem sollicitudinis reservata semper sibi soli plenitudine potestatis, sicut Adam amplificavit genus humanum per communicationem suae humanitatis reservata semper sibi ratione fontalis principii quae neque particulari homini neque ipsi toti humano generi communicata est. Et ideo sicut vanum est dicere et quoddam somniare, quod ipsum

humanum genus seclusa persona Adae habeat aliquid humanitatis a deo immediate, ita etiam quod ipsa ecclesia habeat aliquid a Christo nisi mediante Petro. Et quod dico de Petro et de quolibet ejus legitimo successore dicendum est, quia in ipsis successoribus censendus est Petrus semper vivere. Et ideo considerandum est, quam sit inepte dictum quod iste infert, videlicet quod ipsa universalis ecclesia est quidem unus princeps, et hoc facit, ut fugiat dictum philosophi dicentis, quod pluralitas principatum est mala; hoc enim non est aliud quam privare Petrum suo principatu et falsificare id quod ecclesia de eo cantat: Tu es pastor ovium, princeps apostolorum. Si enim Petrus est princeps et ecclesia princeps, et Petrus non est ecclesia, ut iste expresse dicit, duo ergo erunt principes, ergo male disponentur entia in universo, quod iste effugere vult. Quod si dicat, quod est princeps sub principe, quia Petrus sub ecclesia, quomodo hoc admittit ratio ut amplificans sub amplificato, propagans sub propagato, pastor sub ovili, sponsus sub sponsa; et praeterea si ecclesia sic sumitur pro congregatione fidelium a qua neminem excludere oportet, quia haec est quae non potest errare; si ipsa est princeps, cujus est princeps, cui principabitur? Aut enim principabitur infidelibus, et hoc non, quia sunt extra ipsam, nihil enim secundum Apostolum ad eam de his quae foris sunt, I. Cor. V.: Aut fidelibus, sed hi sunt ipsa ecclesia, principabitur igitur sibiipsum, quod non capit ratio. Melius igitur et fatius erat dicere ecclesiam non principem, sed principatum, cui praeminet verus princeps vicarius Jesu Christi. Haec igitur sunt potius verba sponsae repudiantis virum suum et dicentis in corde suo: regina fideo et vidua non sum, Apocal. XVIII., quia sicut habeo Christum sponsum et alium non cognosco, innitendo dicto Apostoli, Eph. V.: Vir caput est mulieris, sic et Christus caput ecclesiae, non advertens, quod Apostolus loquitur ibi

de ecclesia universali simpliciter, quae includit cives principaliter et secundario viatores. Haec enim habet immediatum sponsum Christum, quia in illa Petrus non est caput, sed membrum tantum; nos autem hic loquimur de universali ecclesia, quae includit tantum viatores. pro statu sensibilis vitae, in quo non decuit, recedente Christo ab hoc statu remanere illam sine sponso ejusdem status, et ideo providit Christus de Petro loco sui, quem tamen repudiare videtur quod non potest sine gravi injuria Jesu Christi. Cui Petro seu papae repulso quid aliud dicit Christus, quam quod dicit dominus Samueli I. Reg. VIII.: Non te, inquit, abjecerunt hodie, sed me, ne regnem super eos. Nec obstat, quod adducit, quod dominus Martinus et dominus Eugenius has sententias in quibusdam suis rescriptis confirmant, saltem quoad principalem punctum de subjectione papae concilio, super quo dictum est supra parte II. in responsione ad III. fundamentum. Sed tamen si, sicut ipse dicit, ita facile est papam errare, possunt istum errorem ponere cum aliis, verumtamen quia non de facili praesumendum est de errore papae, ut dicit Ennodius, hoc potius attribuendum est cuidam piaie dissimulationi usque ad tempus, praesertim ubi imminet periculum schismatis quod papa non ita facile tollere poterit, sicut dictum suum vel rescriptum declarare moderari vel ex certa causa revocare. Et hujus simile saepe in jure factum invenitur. Et ideo quando videro hanc conclusionem positam esse in corpore juris ex certa sententia et libera voluntate summi pontificis, tunc dimittam opinionem meam captivando intellectum meum in obsequium vicarii Jesu Christi.

QUINTUS PUNCTUS.

Quintus Punctus dictae responsionis est in quo nititur glossare quaedam jura quae videntur suae sententiae repugnare. Et primo dicit, quod jura, quae dicunt, quod concilia per Rom. ecclesiam fiunt et robur

accipiunt, sic intelliguntur, quod capiunt robur, ut congregentur, non ut congregata potestatem judicandi et statuendi a papa consequantur. Qui intellectus satis impugnari potest per V. conclusionem et VI., et etiam ex III. puncto hujus partis, ubi ostensum est, quod sententiae concilii non habent vim legis, nisi a papa confirmantur, quod satis ostendit hoc, quia conciliis finitis et expletis mittebatur pro confirmatione, sicut supra narratum est. Et idem etiam confirmatur per synodum Symmachi papae, ubi legitur, quod finito concilio synodus sic dixit: Ea quae in libello quem Ennodius nostra auctoritate conscripsit, sicut in vestra praesentia relecta sunt, ut in perpetuum ferventur, rogamus, ut vestra apostolica auctoritate confirmantur. Ex quibus plus quam evidenter apparet, quod nedum congregatio et initium concilii a papa dependent, sed etiam finis et ejus terminatio. Quod si dicat, quod ista confirmatio solum est ad bene esse, ita videlicet quod concilium hoc facit ex humilitate et propter reverentiam apostolicae sedis, ut etiam ipse sciat et sibi placeant, quae ipsi fecerunt, ita tamen quod si confirmet si non, statuta nihilominus valent: hoc patet esse falsum per ea quae in praedicto III. puncto dicta sunt. Nam ibi dicitur, quod papa cassavit ordinationem concilii Chalcedonenfis de sedibus patriarchalibus, quam cassationem ecclesia usque nunc tenuit et observavit. Quod si dicat, quod ideo hoc acceptavit ecclesia, quia concilium illud praejudicabat juribus aliarum sedium, tunc ex hoc habeo, quod concilium potest errare, cujus oppositum vult fortiter tenere vel sustinere. Neque hic aliud quaerimus, nisi quod male statuta per concilium papa habeat revocare, bene autem ordinata confirmare. Item ex hoc etiam sequitur, quod concilium sine papa non habet plenitudinem potestatis, quia hanc habens bene potest jus unius in alterum transferre, et jura volunt saltem ex certa causa, quae tunc satis colorata erat, videlicet propter honorem imperialis

majestatis, ut ipsi allegabant. Et si dicatur, quod sententia concilii Constantiensis praejudicat dicto unius doctoris, quinimo decem doctorum, ut iste dicit: dico, quod hoc habet veritatem in causis et litigiis decidendis, non autem in scripturis exponendis, ut dicitur dist. XX. c. pri. Hic autem agitur de expositione et vero intellectu s. scripturae, quia materia ista tota dependet ex verbis Christi in evangelio, dando auctoritatem Petro qualem videl. et quantam dederit, et an sibi soli et principaliter, an etiam aliis aequae vel magis principaliter et hujusmodi. Quinimo etiam dictum unius doctoris corroboratum testimonio scripturae praejudicat sententiae unius concilii, ut dicit glossa XXXVI. qu. II. c. placuit. Et etiam dictum unius doctoris fulcitum auctoritate vel testimonio unius concilii praejudicat alteri concilio, ut eadem glossa testatur. Et sic dictum b. Hieronymi praejudicavit concilio Aquisgrani, in quo fuerat determinatum, quod raptor non possit desponsare raptam, ut dicit glossa in c. de libellis XX. dist. super verbo illorum, quia Hieronymus innixus fuit statuto concilii Meldensis, quod aliter disposuerat, ut habetur ex glossa in dicto c. placuit XXXVI. dist. Insuper et unus summus pontifex derogat per suum statutum toti concilio. Nam ecclesia habuit usque in praesens pro jure id quod Innocentius statuit contra concilium Lateranense circa gradus consanguinitatis, ut habetur in c. non debet extra de consangu. Per quae omnia incidentaliter etiam patet, non ita rata esse dicta unius concilii, sicut dictum evangelii, ut iste dicit. Intendit etiam glossare omnia jura quae dicunt, papam non esse subditum legibus, in quantum potest quascunque leges immutare et similia, quia ut dicit, omnia ista intelliguntur de legibus quae non tangunt ipsum, sed alios. In his autem quae ipsum concernunt, nihil potest immutare, sed contra haec sufficere possunt quae in conclusione VI. dicta sunt et supra in III. puncto hujus partis. Et praeterea nihil esset dicere,

quod princeps est solutus legibus, si intelligatur in quantum ipsum non concernunt, quia quilibet isto modo est solutus legibus, nisi quoad earum immutationem; sed intellectus juris est, quod ipse non habet, qui ipsum astringat vel puniat in terris, ut dictum est supra in III. puncto. Quod si dicas, quod hoc intelligitur de principe qui non habet superiorem: certe hoc nulli magis convenit quam papae a quo omnis principatus descendit, nisi dicat ecclesiam esse superiorem papa, quod licet dicat iste, non tamen probat, et satis hoc impugnatum est. Item secundum Chrysostrum: Filius dedit Petro omnem suam et patris potestatem. Potestas autem Christi tanta fuit, ut ipse ecclesiae praeesset, non subesset, igitur et eadem fuit Petri et successorum. Et breviter superfluum est hic immorari, quia qualiter papa subjiciatur canonibus quibuscunque, satis declaratum est supra conclus. VI. et in hac III. parte puncto III. Et haec sunt quae circa praenominatam responsionem salvo semper s. Rom. ecclesiae et alterius saniori iudicio dicenda visa sunt. Quaedam etiam alia in eadem responsione dixit quae particulatim ponere non curavi, vel quia veritati non videntur adversa, vel si videantur, de facili ex praemissis solvi possunt vel etiam impugnari.

A m e n.

